3.2.1

3.2.1

Number of Research Papers in the Journals notified in UGC website during the last five years

Year	Name of Teacher	Title of paper	Department	Name of Journal	Year of Publication	ISBN/ISNN	Document of the journal/Digital object identifier (doi)number		
							Link to website of the journal	Link to article/ paper/ abstract of the article	Is it listed in UGC Care list/Scopus/Web of Science/ other, mention
2019	Mr. Amol Ghumade	An Examination of Post Modern Distortions And Existential Aspects Through Symbols and Metaphors in Mahesh Elkunchwar's Wada Trilogy	English	Journal of the Gujarat Research Society	Nov. 2019	ISSN 0374-8588			Yes
2019	Dr. Pratibha Taksande	Doctoral Research in Library and Information Science	Dept of Library	Vidyawarta Peer Reviewed International Journal issue 34, vol 08, MAH/MUL/0305/2012 Impact Factor 7.041(IIJIF)	April - June 2020	ISSN 2319-9318			Yes

Principal
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, W... RDA

Scanned with CamScanner

2019	Dr. Pratibha Taksande	NAAC Guidelines for College Library Development	Dept of Library	Printing Area Peer Reviewed International Journal Issue 57, Vol-20 Impact Factor 6.039(IIJIF)	Sept . 2019	ISSN 2394-5303			Yes
2019	Dr. Sudhakar Sonone	Bhartatil Shetkaryanchya Aatmhatya	Economics	The Journal of B. Aadhar Multidisciplinary International Research Journal Special Issue	Nov 2019	ISSN 2278-9308			Yes
2019	Dr. Malini Wadatkar	Indian Democracy and Media	Pol. Sc.	Samanyajan Sandesh	5th Jan 2019	ISSN 2278-31-80			
2019	Dr. Priyraj Maheshkar	Dr. Babasaheb Ambedkar Aani Kashmircha Prashna	History	Ajanta Vol. VIII, Issue III, UGC Listed	Mar. 2019	ISSN 2277-5730			Yes
2019	Dr. Sonali Sirbhate	Effect of Yogic Practices on Premenstrual Discomfort of Adolescence Girls	Dept. Of Physical Education and Sports	International Journal of Fitness, Healthy Physical Education and Gron Games Vol.6, No.4	May 2019	ISSN 2349-722X			
2019	Dr. Dhananjay Sontakke	Social Relevance of Buddhism Through the Lens of Sociology of Religion	Sociology	AJANTA_ An International Multidisciplinary Quarterly Research Journal	Vol-VIII, Jan-Mar 2019	-			Yes

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, W... RDA

Scanned with CamScanner

2019	Dr. Dhananjay Sontakke	Gender Politics of Ethnic Cleansing : Rohingya Women's Victimisation of Violence	Sociology	Vidyawarta	Jan-Mar 2019	ISSN 2319 9318			Yes
2019	Dr. Mrunalini B. Band	Catering Vyavasayat Poshak Aaharachi Garaj "Ek Drushtikon	Home Economics	International Journal of Researches in Social Sc. And Information Studies"IJRSSIS"	Jan 2019	ISSN-2347-8268			
2019	Dr. Mrunalini B. Band	Shaley Shikshanache Mulanchya Sarvangin Vikasat Sthan	Home Economics	An International Multidisciplinary Quarterly Research Journal "AJANTA"(UGC Listed)	April - June 2019	ISSN-2277-5730			Yes
2018	Dr. Sudhakar Sonone	Bhartatil Daridrya : Wastav Karne Aani Upay	Economics	Research in Printing Area, Interdisciplinary Multilingual Refereed Vol 01, 45 , UGC Listed Impact Factor 4.002(IIJIF)	Aug. 2018	ISSN 2394-5303			Yes
2018	Dr. Pratibha G. Taksande	Authorship Pattern and Collaborative Research in College Librarian	Library	E-Journal International Journal of Library Science	July 2018	ISSN-2455-5223 Vol 4, Issue 5, Pp 41-46			

Principal
Priyadarshini
Mahavidyalaya, W...

Scanned with CamScanner

2018	Dr. Pratibha G. Taksande	Intellectual Productivity of College Librarians	Library	E-Journal: International Journal for Science and Advanced Research in Technology	May 2018	ISSN-2395-1052			
2018	Dr. Pratibha G. Taksande	College Librarians Productivity in Bradford's Law : An Analysis	Library	E-Journals International Journal for Science and Advanced Research in Technology	May 2018	ISSN-2395-1052			
2018	Dr. Priyraj Maheshkar	Ambedkari Bauddha Dhammachi Prasangikta	History	Ideal Vol. VI, Issue II, UGC Listed	Mar. - Aug. 2018	ISSN 2319-359X			
2018	Dr. Priyraj Maheshkar	Aadhunik Bharat Me Buddha Dhamma ka Punarujjivan	History	Ajanta Vol. VII, Issue III UGC Listed	July – Sept 2018	ISSN 2277-5730			Yes
2018	Dr. Priyraj Maheshkar	Dhammadixit Bauddhanmadhil Samajik Parivartan	History	Royal Vol. VI, Issue II, UGC Listed	Jan.- May 2018	ISSN 2278-8158			
2018	Dr. Sonali Sirbhate	Nutrition Supplements and Ergogenic Aids	Dept. Of Physical Education and Sports	Aayushi International Interdisciplinary Research Journal	Dec. 2018	ISSN 2349-638X			

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, WARDHA

Scanned with CamScanner

2018	Dr. Sonali Sirbhate	Sports and Physical Education on Integral Element of Personality Development	Dept. Of Physical Education and Sports	Vidyavarta Shrivramji Moghe Arts , commerce and Science College, Kelapur International conference on Globalization: Issues and Aspects	Mar. 2018	ISSN-2319-9318			Yes
2018	Dr. Dhananjay Sontakke	Gramin Vikasachya Samasya : Rajkiy Prakriya va Sansthancha Prabhav	Sociology	Vidyawarta Issue 24, Vol-02	July-Sept 2018	ISSN 2319 9318			Yes
2018	Dr. Dhananjay Sontakke	Bhartiy Smajshastriy Parampara: D.P.MukhrjeeYanche Yogdan	Sociology	Printing Area International Research Journal	Jan. 2018	ISSN 2394 5303			Yes
2017	Dr. Dhananjay Sontakke	Microfinance and Women's Empowerment : Issues and Concerns	Sociology	Vidyawarta	Jul-Sept 2017	ISSN-2319 9318			Yes
2017	Dr. Mrunalini B. Band	Nagpur Jilhyatil Khajgi Shala Aani Sarkari Shaletil Mulanchya Swa-Sankalpaneche Addhyayan	Home Economics	E-NJMR Journal	VI-2017	ISSN-2277-3428			

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, WARDHA

Scanned with CamScanner

2017	Dr. Mrunalini B. Band	Mulanchi Srujanshilata, Vyaktimatva Vikas Aani Srujashilata Vadhavinyache Upay Yojna	Home Economics	Current Global Reviewer Personality Development	Sept 2017	ISSN-2319-8648			
2017	Dr. Anita Deshmukh	Loksahitya Aani Tukaram Gatha	Marathi	IJRSSIS International Journal of Researches in Social and Information Studies Vol V, Issue 2, Peer Reviewed	May 2017	ISSN 2347-8268			
2017	Dr. Malini Wadatkar	Role of Political Parties, Leadership and Masses in Small States	Pol. SC	Samanyajan Sandesh	10th Mar. 2017	ISSN 2278-3180			
2017	Dr. Pratibha G. Taksande	Use of Information Technology in Academic Library with the Context of NAAC Guidelines	Library	Management Guru, International Journal of Management Research	May 2017	ISSN-2319-2429			
2017	Dr. Priyraj Maheshkar	Manav Adhikar Aur Bauddha Dhamma	History	Ajanta Vol. VI, Issue II, UGC Listed	Apr. 2017	ISSN 2277-5730			Yes
2017	Dr. Sonali Sirbhate	Body Fuelling of Marathon Runners	Dept. Of Physical Education & Sports	Printing Area International Reffered Reasearch Journal	Jan 2017	ISSN 2394-503			Yes
2017	Dr. Sonali Sirbhate	Stress Among Working Women and Remedyan Overview	Dept. Of Physical Education & Sports	Vidyawarta Interdisciplinary Multilingual Referred Journal	Jan – Mar. 2017	ISSN 2319-9318			Yes

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, W...

Scanned with CamScanner

2017	Dr. Sonali Sirbhate	Effect of Yogic Practices in Menstrual Discomfort	Dept. Of Physical Education & Sports	International Journal of Research in Social Sciences and Information Studies.	Mar. 2017	ISSN-2347-8268			
2017	Dr. Dhananjay Sontakke	Intermarriage and Changing Structure of Indian Family	Sociology	Vidyawarta	Jan-Mar 2017	ISSN 2319 9318			Yes
2016	Dr. Pratibha Taksande	Inculcating Reading Habits Among Children And Youth	Dept of Library	Printing Area International Research Journal Issue 18, Vol. 01	July 2016	ISSN 2394-5303			Yes
2016	Dr. Priyaraj Maheshkar	Asprushyata: Asmantecha Bhishan Itihas	History	Ajanta Vol.V, Issue 1, Peer Reviewed	Jan-Mar. 2016	ISSN 2277-5730			Yes
2015	Dr. Anita Deshmukh	Warkari Sampraday va Shree Pundalik	Marathi	IJRSSIS International Journal of Researches in Social and Information Studies, Vol.II Issue 4, Peer Reviewed	Nov. 2015	ISSN 2347-8209			
2015	Dr. Pratibha G. Taksande	Mahavidyalayeen Granthalayat E-Governancechi Ubharnee Kartana	Library	International Research Journal "Printing Area"	July 2015	ISSN-2394-5303			Yes
2015-16	Dr. Pratibha G. Taksande	Mahavidyalayeen Granthpalanche Vaachan Sahitya Nirmititil Yogdan	Library	The RUBRICS Bio-Monthly e-journal of Interdisciplinary Studies	Aug 2015	ISSN-2454-1974			

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, WARDHA

Scanned with CamScanner

2015 - 16	Dr. Pratibha G. Taksande	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathawada Vidyapeeth Aurangabad Saulagnit Mahavidyalayeen Granthpalanche Sahitya Nirmitee	Library	Printing Area	Dec. 2015	ISSN-1394-5303			Yes
2015	Dr. Dhananjay Sontakke	Gender and Social Exclusion : A Study of Farmers Widows of Vidarbha	Sociology	International of Research in Political Sociology	Vol-23, Jan 2015	ISSN 0895-9935			Yes
2015	Dr. Dhananjay Sontakke	Lingbhav aani Ucch Shikshanatil Avhane : Ek Samajshastriy Aakalan	Sociology	The Journal of Interdisciplinary Policy Research and Action	Vol-8, July-Dec 2015	ISSN 0975-0568			-
2015	Dr. Dhananjay Sontakke	Challenges of Excluded Categories in Teaching Course on Gender to the First Generation Learner Girl Students	Sociology	Exploration Indian Journal of Multidiscipline	Vol-5 Dec 2015	ISSN 2249-2089			-

Principal
Priyadarshini Mahila
Mahavidyalaya, WARDHA

Scanned with CamScanner

Journal of The Gujarat Research Society

ISSN: 0374-8588
Volume 21 Issue 10, November 2019

"AN EXAMINATION OF POSTMODERN DISTORTIONS AND EXISTENTIAL ASPECTS THROUGH SYMBOLS AND METAPHORS IN MAHESH ELKUNCHWAR'S WADA TRILOGY"

Amol N. Ghumade
Assistant Professor
(Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya , Wardha ,Maharashtra).

Abstract *Mahesh Elkunchwar's The Wada Trilogy is a set of remarkable plays , including (The Old Stone Mansion , The Pond & Apocalypse) stirred the Indian psyche. After Independence a wave of influential writers came in lime light say for instance , Dharmveer Bharti , Mohan Rakesh, Badal Sirkar , Vijay Tendulkar , Girish Karnad & Mahesh Elkunchwar who practiced various techniques in their novel creation. Initially Vijay Tendulkar influenced him very much later on influences were predominantly Western as August Strindberg of Sweden , Anton Chekov of Russia , Federico Garcia Lorca of Spain , Jean Paul Sartre & Albert Camus of France.The present paper aims at analyzing the various hidden existential themes in a nutshell . With the advent of commercialization and modernization human feelings are commodified and can be seen in emotional turmoil and try to find the meanings in their own meaningless world. After Independence the Zameendar(Landlord) Deshpande's family were on their last legs , attempt to survive in the changing social scenario after when reforms in land acts allotted the excess land of landlords to peasants and labours. Depiction of hierarchic patriarchy, disintegration of feudal order, social collapse, cultural fragmentation and keen awareness of reputation have been heavily indicated and resulted adverse effect on family. All the characters are trapped in chaos. They try to find their identity in postmodern scenario. The major disease of postmodernity which is existential crisis which hides the characters original identity. The present paper is an attempt to focus on the atmosphere of the novel in postcolonial condition to find distortions and existential aspects reflected through various symbols and metaphors that takes us to glance at contemporary existentialism.*

KEYWORDS : *Existential, meaningless, hierarchic patriarchy, cultural fragmentation*

Scanned with CamScanner

Date of Publication
01 Jun., 2020

Vidyawarta™

International Multilingual Research Journal

www. विद्यावार्ता .कॉम®

YouTube Channel

Vidyawarta is peer reviewed research journal. The review committee & editorial board formed/appointed by Harshwardhan Publication scrutinizes the received research papers and articles. Then the recommended papers and articles are published. The editor or publisher doesn't claim that this is UGC CARE approved journal or recommended by any university. We publish this journal for creating awareness and aptitude regarding educational research and literary criticism.

The Views expressed in the published articles, Research Papers etc. are their writers own. This Journal dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publicaton is not necessary.

If any judicial matter occurs, the jurisdiction is limited up to Beed (Maharashtra) court only.

Indexed

IMPACT FACTOR 7.041 iijif

Govt. of India,
Trade Marks Registry
Regd. No. 2611690

http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

14) Gender Inequality in India - Problem And Solutions
Dr. K. B. Ojha, Hanumangarh ||66

15) Economic Impowerment Of Trial Women's Through Self Help Group ...
Purnima Kumari, Bihar ||70

16) Technology and changing cropping pattern in Satara District...
Dr. B. R. Shinde, Osmanabad ||76

17) An Overview Of Vat & Gst : It's Incidence & Relevance With Special...
Miss. Shobha Sarita Bhuinyan, Dr. M. P Srivastava ||79

18) Doctoral Research in Library and Information Science in India
Dr. Pratibha Taksande, Wardha (Maharashtra) ||84

19) The Impact of ICTs In Library & Information services at Central library...
Reena Singh Tomar, Agra ||88

20) Ranking System For Higher Education : Status And Challenges...
Avtar jitsingh, Yogita Kamal, Indore ||93

21) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील जव्हार तालुक्याचे योगदान आणि संस्थानाचे ...
डॉ. श्री. निळकंठ रामचंद्र व्यापारी, जि. ठाणे ||99

22) जागतिकीकरण आणि पर्यावरण
डॉ. वर्षा गंगणे, जि. गोंदिया ||102

23) हिंदुस्थानी संगीतातील ठुमरी या गीत प्रकाराचा उगम व इतिहास
डॉ. एन. एल. गोंडाणे, अकोला ||106

24) खर्डा या पर्यटन स्थळाचा भौगोलिक अभ्यास
प्रा. डॉ. शिवानंद तानाजीराव जाधव, खर्डा ||108

25) भारतीय शास्त्रीय संगीताचा प्रवास – स्वर ते राग
प्रशांत राजवर्धन, मुंबई ||112

26) स्वाभिमानी सम्पादक शोईब के समर्पण की सच्चाई–शहादत
डॉ. देविदास भिमराव जाधव, जि. नांदेड ||116

27) प्रेमचंद के उपन्यासों में गाँवों एवं शहरों के बीच आर्थिक रिश्ते
डॉ. अरुण घोगरे, जि. अमरावती (महा.) ||118

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

18

Doctoral Research in Library and Information Science in India

Dr. Pratibha Taksande
Librarian,
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha
(Maharashtra)

****

Abstract:

Research in Librarianship does not have a long history. The degree of Doctor of Library science was first established by Melvil Dewey, the then Director of the New York State Library School at Albany in 1891. The first doctorate in Library science was Mr. Elernor S. Upton Chicago in 1930.

Dr. S. R. Ranganathan was a first person who identified the need of Libraries and library science education in India. Library& Information Science course first started in India Madras in 1931. Ph.D. course started in India in 1948 by University at Delhi first Ph.D. in Library science was awarded by same university in 1957 to D B Krishnarao.

Source: Data Collected from University News (2006-2015)

Introduction:

Research in Library and Information Science in India is not deep rooted. In the beginning it was in the form of a trial and error method. It was Ranganathan who lifted librarianship to the level of a science with the formulation of the laws of library science. He even graded them as Normative Principles, Fundamental laws, Canons, Principles and Postulates.

Starting of more number of library schools in 1970s and 1980s resulted in the training of the students in carrying out research studies as part fulfillment of the degree of Master of Library and Information Science. Sen Committee recommendation to UGC, making doctorate compulsory for senior academic positions in universities, made librarians and teachers of library science to go in for research in library and information science in a big way. 1980s and 1990s produced a number of doctorates in library and information science in India.

Apart from doctoral studies, post-doctoral research, field-studies, major research projects are of significant value to research in library and information science. But unfortunately not much work has been done on these lines. There is only one DLit in library and information science in India. Funded research projects (by UGC, ICSSR, DST, etc.) are limited. Three to four major research projects were approved by the UGC, it seems none has completed so far. However, a few minor research projects were completed by some of the scholars.

Objective:

1. The main aim of the study to know the Ph.D. awardees in Library and Information Science (LIS) in India.

2. To know the year wise distribution of Ph.D. awardees in LIS in India.

3. To study the chronological output of Ph.D. awardees in LISin India.

Methodology:

The required data has been collected from the following sources.

1. DESIDOCBulletin of Information Technology. Vol. 18, No. 1, January 1998.

2. SRELS Journal of Information Management. Vol. 37, No. 04, December 2000.

3. PEARL : A Journal of Library and Information Sciences. Vol. 1, No. 3, July – Sept. 2007.

4. Thesis of the Month; Universities News from 2006-2015.

Meaning of Research:

Research is a scientific undertaking which by means of logical and systematized methods, aims to discover new facts, or verify old facts and to analyse their sequences, inter-

Scanned with CamScanner

Printing Area

www.विद्यावार्ता.कॉम

YouTube Channel

Vidyawarta is peer reviewed research journal. The review committee & editorial board formed/appointed by Harshwardhan Publication scrutinizes the received research papers and articles. Then the recommended papers and articles are published. The editor or publisher doesn't claim that this is UGC CARE approved journal or recommended by any university. We publish this journal for creating awareness and aptitude regarding educational research and literary criticism.

The Views expressed in the published articles,Research Papers etc. are their writers own. This Journal dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publicaton is not necessary.

If any judicial matter occurs, the jurisdiction is limited up to Beed (Maharashtra) court only.

Indexed

IMPACT FACTOR 6.039 iijif

Cosmos IMPACT FACTOR 5.395

Govt. of India, Trade Marks Registry Regd. No. 3418002

http://www.printingarea.blogspot.com

14) NAAC GUIDELINES FOR COLLEGE LIBRARY DEVELOPMENT
Dr. Pratibha G. Taksande, Wardha ||67

15) International Recognition of Indigenous Property Right- An Analysis
Dr. P. Brinda, Tamil Nadu ||73

16) अध्ययन प्रक्रियेतील आय. सी. टी. (ICT) ची भूमिका
प्रा. डॉ. नितीन भटू सोनगिरकर, नाशिक ||79

17) प्रदुषण व घनकचरा व्यवस्थापन
कोमल दि. पतंगराव ||84

18) २१ व्या शतकातील जेनेरीक औषधांची उपयुक्तता
अश्विन बबन काकडे ||86

19) बाल लैंगिक कृत्य संरक्षण कायदा आणि समाजाची भुमिका
ज्ञानेश्वर सुभाष कव्हर ||88

20) भारतीय स्वातंत्र्याची परिपूर्ती : मराठवाडा मुक्तिसंग्राम
प्रा. डॉ. कृष्णा मालकर, औरंगाबाद ||91

21) शिक्षक पालक सहकार्य विषयक क्षमतेचा अभ्यास
प्रा.डॉ.प्र.अ. जगताप, पुणे ||96

22) लातूर जिल्ह्यातील उग्र शैव शक्ती प्रतिमा
डॉ. सोमवंशी एस. आर., लातूर ||98

23) नॅकच्या तयारीमध्ये गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली अंतर्गत येणाऱ्या महाविद्यालय ...
अनिल एम. चहांदे, गडचिरोली, डॉ. श्रीराम एम. रोकडे, राळेगाव ||100

24) संशोधनाचे प्रकार आणि हेतू
प्रा. डॉ. एस. डी. दहिकांबळे, नांदेड ||103

25) महात्मा जोतीराव फुले - एक वास्तवता आकलन
डॉ. संभाजी संतोष पाटील, धुळे ||104

26) भारतीय समाज में घरेलू हिंसा : एक अवलोकन
डॉ. जयप्रकाश यादव, वाराणसी ||109

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

and active. Participants from all social sectors come together and work in collaboration.

Through modern education the values of rational thinking, scientific attitude should be inculcated and try to hand over the leadership to women and educated youths would actively participate in decision making, planning and implementation of various social and public welfare activities.

There is a saying in our Marathi 'जर शेत री ज ग्ला तर सर्व ज गतील' 'If farmer survive, all will survive.' So make farming profit making profession by provided Agri Based Industries and agri based employment opportunities and collective farming using modern technology.

Reference :

1. Dhawan Gopinath, The Political Philosophy.
2. Gandhi M.K., Satya Ke Prayog (My Experiments with truth.)
3. Dr. Iqbalkhan, Panchayatiraj and Gramin Vikas.
4. Dr. Rajkumari Khurana, Bharat me Loktantrik Vikendrikaran our Navpanchayatraj.
5. Rashtrasant Tukadoji Maharaj, 'Gramgeeta'.

❑❑❑

14

NAAC GUIDELINES FOR COLLEGE LIBRARY DEVELOPMENT

Dr. Pratibha G. Taksande
Librarian,
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha

****

ABSTRACT :

University Grants Commission India has set up NAAC. The National Accreditation and Assessment Council. It conduct audits and inspections on the quality of services inspections on the quality of services provided by educational institutions, including library services. Library and information system management is the basic and core activity which helps the user community in identifying and accessing knowledge resources in an academic institution. It also comprises the activities preformed in relation to the development of vision, mission, goals and policies of the library. Taking into consideration the academic libraries are required to develop systems. Philosophies and strategies' for managing qualitative services.

Author has tried to introduce the quality library services in academic libraries which is accepted and guided by NAAC. The paper highlights about best practices through management and administration of library. It also describe how to plan and execute best practices in academic library.

INTRODUCTION :

Increasingly, the accreditation activity is gaining momentum in our country as people and educational institutions have come to realize that quality enhancement is essential for the institutions and country. In the process of institutional accreditation, libraries have a crucial role. The services of the libraries have been

(SJIF) Impact Factor 6.651 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

November-2019

SPECIAL ISSUE-

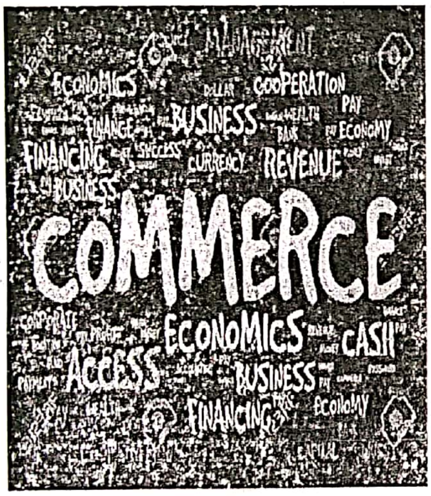

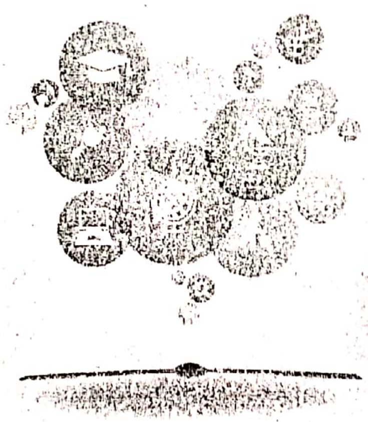

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

Scanned with CamScanner

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal

Impact Factor - ((SJIF) -6.651,

ISSN : 2278-9308
November, 2029

INDEX

No.	Title of the Paper / Authors' Name	Page No.
1	जवाहरलाल नेहरूंचा आर्थिक दृष्टीकोन — महाजन संजय बाबुराव	1
2	भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : आर्थिक व सामाजिक अध्ययन — डॉ. सुधाकर सोनोने	11
3	अमरावती विभागातील ग्रामीण व शहरी भागातील प्रज्ञावंत विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गरजांचा तुलनात्मक अभ्यास — डॉ. अमोल मांडेकर	16
4	परराष्ट्रीय धोरण व डॉ. आंबेडकर — प्रा. मंगेश वाहाणे	22
5	भारतातील काळा पैसा अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम — प्रा. डॉ. एन.बी मठपती	25
6	स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून कळप — डॉ. प्रभाकर देसाई	32
7	विजय तेंडुलकरांच्या नाटकातील आशय आणि आकृतीबंध — डॉ. भूमिका गो. वानखडे	39
8	मानवी अधिकार आणि एड्स — प्रा.डॉ. एन.बी. पोहकर	43
9	आज्ञापत्र – एक समीक्षात्मक विश्लेषण — डॉ. पंकज वानखडे	47
10	संपादक महात्मा गांधी यांचे हिंदुत्व — डॉ. शिवाजी जाधव	54
11	दहशतवादाचे बदलते स्वरूप आणि घ्यावयाची सावधगिरी — प्रा. डॉ. सुधारकर जावळे	59

Scanned with CamScanner

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor - ((SJIF) -6.651
ISSN : 2278-9308
November 2019

भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : आर्थिक व सामाजिक अध्ययन

डॉ. सुधाकर सोनोने
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा

प्रस्तावना :

भारतीय अर्थव्यवस्था कृषीप्रधान अर्थव्यवस्था आहे कारण आजही शेती आणि शेतीशी संबंधित व्यवसायावर प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे ६५ टक्के लोक अवलंबून आहे. भारताच्या पंचवार्षिक योजनेत प्रथम पंचवार्षिक योजना वगळता विकासाच्या उद्दिष्टांमध्ये दुय्यम स्थान देण्यात आले आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थेने १९९१ नंतर स्वीकारलेल्या जागतिकीकरणाच्या धोरणामुळे प्रचंड प्रमाणात विषमता वाढत आहे त्याचा परिणाम ग्रामीण गरीब व शहरी श्रीमंत यामधील अंतर सातत्याने वाढत आहे. पावसाचे प्रमाण कमी, पर्जन्यवृष्टीची अनिश्चितता यामुळे शेती व्यवसाय एक जुगार झाला आहे. हुंडाप्रथा, स्त्री-भ्रूणहत्या, बालमजुरी, गरिबी, विषमता, भ्रष्टाचार, कुपोषण या नकारात्मक घटकांचा प्रभाव ग्रामीण समाजात मोठ्या प्रमाणात वाढत आहे. त्यामुळे ग्रामीण भागात नैराश्याचे वातावरण निर्माण होऊन शेतकरी आत्महत्या ही समस्या वाढत आहेत.

राष्ट्रीय गुन्हे नियंत्रण ब्युरो (NCRB) २०१६ च्या हंगामी / तात्पुरती आकडेवारी नुसार, "भारतात ११३७० शेतकरी व शेतमजुरांनी आत्महत्या केल्या आहेत. यामध्ये सर्वाधिक शेतकरी आत्महत्या ३६६१ महाराष्ट्रात झाल्या आहेत व त्यानंतर कर्नाटक २०७१, मध्यप्रदेश २०१६ या राज्यातील शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केलेल्या आहेत."

यावरुन भारतीय कृषीव्यवस्था अतिशय दूरावस्थेत सापडली आहे यात शंका नाही. सुप्रसिध्द कृषीशास्त्रज्ञ स्वामिनाथन यांनी, 'भारतीय कृषी व्यवस्थेत काहीतरी भयंकर चुक होते आहे व जर कृषी क्षेत्रात चुक होत असेल तर इतर कोणत्याही क्षेत्राचे भले होऊ देणार नाही' असे सार्थ उद्‌गार काढले आहेत.

शेतकरी आत्महत्येची वास्तविकता :

व्यक्ती हा नैराश्याच्या गर्तेत दुःखदायक परिस्थिती निर्माण झाल्यामुळे जाऊ शकतो. त्यासाठी व्यक्तिगत कारणे, उदा. दारिद्र्य, कर्जबाजारीपणा, हानी, अपमान, अपयश, असाध्य आजार इ. तर सामाजिक कारणे जसे भ्रष्टाचार, लालफीतशाही, शेतमालाच्या किंमती कोसळणे, खोट्या प्रतिष्ठा इ. जबाबदार असतात. या स्थितीत शेतकऱ्याला दिलासा मिळत नसल्यामुळे तो आत्महत्येच्या मानसिक अवस्थेत जात आहे.

स्वातंत्र्यप्राप्तीवेळी शेतीवर अवलंबून असलेल्या लोकसंख्येला राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या ५० टक्के वाटा मिळत होता. मात्र आता ६५ टक्के शेतीवर अवलंबून असलेल्या लोकसंख्येला फक्त १४% वाटा मिळतो. शेतीवर अवलंबून असणाऱ्या १% लोकसंख्येला स्वातंत्र्यप्राप्तीवेळी ०.६५% वाटा मिळत होता तो आता फक्त ०.२२% मिळतो. ग्रामीण भागातील शेतकरी व शेतमजुरांची आर्थिक स्थिती वाईट झाली आहे. गेल्या ६५ वर्षात विषमतेची दरी वाढली आहे.

खालील तक्त्यात भारतीय शेतकऱ्यांच्या राज्यनिहाय आत्महत्या दर्शविलेल्या आहे.

तक्ता क्र. १ भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या

वर्ष	महाराष्ट्र	आंध्रप्रदेश	कर्नाटक छत्तीसगड	मध्यप्रदेश आत्महत्या	पाच राज्यातील एकूण शेतकरी	देशातील आत्महत्या	पाच बड्या राज्यांचा वाटा
१९९५	१०८३	१९९६	२४९०	१२३९	६८०८	१०७२०	५६.०४
१९९६	१९८१	१७०६	२०११	१८०९	७५०७	१३७२९	५४.६८
१९९७	१९१७	१०९७	१८३२	२३९०	७२३६	१३६२२	५३.१२
१९९८	२४०९	१८१३	१८८३	२२७८	८३८३	१६०१५	५२.३४
१९९९	२४२३	१९७४	२३७९	२६५४	९४३०	१६०८२	५८.६४
२०००	३०२२	१५२५	२६३०	२६६०	९८३७	१६६०३	५९.२५

Scanned with CamScanner

ISSN : 2278-31-80

सामान्यजन संदेश

विशेषांक

५ जाने. २०१९

भारतीय लोकशाही आणि प्रसारमाध्यमे

लोहिया अध्ययन केंद्र, नागपुर का प्रकाशन

भारतीय लोकशाही आणि प्रसारमाध्यमे

डॉ. मालिनी वडतकर,
विभाग प्रमुख (राज्यशास्त्र विभाग),
प्रियदर्शनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

आजच्या काळाला माहिती तंत्रज्ञान व विज्ञानाचे युग म्हणून संबोधले जाते. या युगात संसूचनांच्या माध्यमांची अत्याधुनिकता व गतिशीलतेमुळे मानवा – मानवामधील अंतर कमी झाले आहे. एवढेच नव्हे तर बदलत्या जागतिकीकरणाबरोबरच दररोज संसूनांची नवनवीन साधने निर्माण होत असून माहितीचा महापूर आला आहे. हा बदल घडण्याचे मुख्य कारण म्हणजे इलेक्ट्रॉनिक संस्कृती हे होय. या इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांत किंतीही आधुनिकता व गतिशीलता आली असली तरी पण पारंपारिक प्रिंट मीडियाचे महत्व राहणारच आहे. भारतासारख्या देशात जात, धर्म, आदेश, फतवा या शब्दांनी काही वर्ष तरी संसूचन माध्यमे प्रभावी राहणारच !

प्रसारमाध्यमांचे वर्गिकरण

संसूचनांच्या प्रक्रियेत पुढील माध्यमांचा स्वीकार कला जातो. की ज्या माध्यमांचा राजकीय घडामोडीवर परिणाम होत असतो.

जे.डी. मिलेंट प्रणींत

श्राव्य साधने

परिषदा, बैठका, शिबिरे, सभा, मुलाखती, टेलिफान, नभोवाणी इत्यादी माध्यमांव्दारे संसूचनांचे कार्य केले जाते.

दृश्य साधने

लेखी स्वरुपाचे वर्तमानपत्रे, परिपत्रके, नियमावली, पुस्तिका, चित्रे, नकाशे, व्यंगचित्रे, छायाचित्रे, पासिके, अहवाल इत्यादी माध्यमांद्वारे संसूचनांचे कार्य चालते.

दृश्य साधने (श्राव्य)

दूरदर्शन, चित्रपट, व्यक्तिगत, प्रदर्शन इत्यादी माध्यमांचा वापर तसेच अलिकडील कॉम्प्युटर, इंटरनेट, इ – मेल, इ – कॉमर्स सारख्या माध्यमांचाही वापर होऊ लागला आहे.

वरील माध्यमांतील मुदित माध्यमांत वर्तमानपत्रे व इलेक्ट्रानिक माध्यमात दूरदर्शन, आकाशवाणी ही माध्यमेच वृत्तप्रसार करण्याचे काम करतात व राजकीय घडामोडीचा संवेदन शीलतेवर प्रकाश टाकतात. मात्र प्रभाव होतांना तो कधी सकारात्मक तर कधी नकारात्मक होत असतो. सरकार या संस्थेचे एकेक अधिकार वृत्तपत्र मालकांच्या आणि देशभरांच्या उद्योगपतींच्या डोळयादेखत उचकटले जात आहे. कागद, यंत्रे आणि पत्रकारांचे वेतन अशा अनेक गोष्टीवर प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष नियंत्रण ठेवणारी शासन नावाची संस्था दुभंगत चालली आहे. याचा परिणाम असा झाला की, राजकारण आणि पत्रकारिता यांचा अत्यंत उघडपणे एकत्रित वावर सुरु झाला. हळूहळू जाहिरातीच्या बाजूला राजकीय बातम्या छापून येऊन लागल्या. प्रसार माध्यमांच्या व्यापारीकरणातून आणि राजकारणांच्या स्वार्थातून अनेक प्रकारचे धोके निर्माण झालेत. उदा.

१. राष्ट्रीय संस्कृती व राष्ट्रीय चारित्र्याला धोका निर्माण झाला.

२. लोकांना व राजकारण्यांना आवडतील अशाच गोष्टी सादर करण्याच्या विचाराने सांस्कृतिक व शैक्षणिक दर्जा खालावला.

Scanned with CamScanner

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I January - March - 2019

Marathi Part - III / IV

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

CONTENTS OF MARATHI PART - IV

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१३	बंदिश : गीतातील संगीतप्रवणतेचा शिखरबिंदू **डॉ. संजय मोहड**	५४-५६
१४	उपयोजित संगीत : वर्तमान काळाची गरज **मेधा लखपति**	५७-६०
१५	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि काश्मीरचा प्रश्न **डॉ. प्रियराज महेशकर**	६१-६४

Scanned with CamScanner

१५. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि काश्मीरचा प्रश्न

डॉ. प्रियराज महेशकर
इतिहास विभाग प्रमुख, प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

प्रास्ताविक

आधुनिक भारतातील एक मुत्सद्दी राजनीतीज्ञ म्हणजे भारतरत्न डॉ बाबासाहेब आंबेडकर होत. प्रगत, आधुनिक भारत राष्ट्राची उभारणी हा विषय डॉ. आंबेडकरांच्या विचार चिंतनात अत्यंत जवळचा होता. त्यामुळेच राष्ट्र उभारणीत बाधा ठरू पाहणाऱ्या अनेक प्रश्नांची सखोल मांडणी करून त्यावर उपाय आंबेडकरांनी वेळोवेळी सुचविले. त्या प्रश्नांपैकीच एक प्रश्न म्हणजे हिंदू–मुस्लिम समस्या होय. या समस्येवरिल सखोल चिंतनातुनच त्यांचा 'पाकिस्तान ऑर पार्टीशन ऑफ इंडिया' हा ग्रंथ सिद्ध झाला. या ग्रंथातुन आंबेडकरांनी केलेली हिंदू मुस्लिम समस्येची चिकित्सा व पाकिस्तान निर्मितीची मांडणी ब्रिटीश शासकांनाच नव्हे तर महात्मा गांधी आणि बॅरिस्टर जिना यांनाही दिशादर्शक ठरली.[१] याच ग्रंथाच्या आधारे डॉ. आंबेडकरांनी काश्मीर प्रश्नावर आपली भुमिका वेळोवेळी मांडली. भारत पाकिस्तान फाळणीचाच शेवटचा अध्याय म्हणजे काश्मीर असुन त्याचे विभाजन करूनच काश्मीरचा प्रश्न मार्गी लावता येईल व भारत–पाक संबंधात शांतता आणता येईल असे डॉ. आंबेडकरांचे स्पष्ट मत होते.

डॉ. आंबेडकरांचा महार रेजिमेंट पाठविण्याचा सल्ला

भारत सरकार मधील कायदेमंत्री म्हणुन अगदी सुरूवातीपासुन डॉ. आंबेडकर हे काश्मीर प्रश्नाशी जुळले गेले. महाराजा हरिसिंग व काश्मीर मधील जनतेचे लोकप्रिय नेते शेख अब्दुला यांनी सामीलनाम्यावर स्वाक्षरी केल्यानंतर पाकिस्तानचे काश्मीरमध्ये झालेले आक्रमण परतवुन लावण्यासाठी भारतीय सैन्य पाठविण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्यावेळी डॉ. आंबेडकरांनी मंत्रीमंडळाला काश्मीर मध्ये महार रेजिमेंट हवाई मार्गाने पाठविण्याचा सल्ला दिला.[२] त्यानुसार २७ ऑक्टोबर १९४७ रोजी महार बटालियन हवाई मार्गे श्रीनगर मध्ये पाठविण्यात आली. या बटालियनने श्रीनगर वाचवुन बारामुल्ला मधुन शत्रुला पळवून लावले. पुढे हिमालय पर्वतरांगामधील बर्फाच्छादित व समुद्र सपाटीपासुन उंच अशा पुंछ, कोरली, झांगार आणि नौशेर भागात महार बटालियन ने रात्रंदिवस अठरा महिने संघर्ष करून पाकिस्तान चे आक्रमण परतवुन लावले.

झांगर येथे महार बटालियन च्या केवळ पन्नास सैनिकांनी शत्रुच्या सहा हजार सैनिकांसोबत दिलेला लढा भारतीय लष्कराच्या इतिहासातील एक महत्वाचा व अभिमानास्पद लढा ठरला. हवालदार राबु कांबळे व नाईक बारक्या कांबळे यांनी मशीनगन्सच्या गोळयांचा वर्षाव करीत शेकडो पाकिस्तानी ठार केले. ते एवढया त्वेषाने लढत होते की शत्रुने लपुन येत त्यांचे शिर कलम केल्यावरही त्यांचे हाथ काही सेकंद मशीनगन्स मधुन गोळया झाडत राहिले.[३]

Sirbhate · Journal May · 2019

Table of Content

Sl.n	Title's	Page No's
1	The effect of hatha yoga training on agility and flexibility of females students by selected asanas. Anil A. Deshmukh, Rajabhau Deshmukh	1-4
2	Yoga and its importance in our daily life Atmaram Parashram Rathod	5-10
3	Exploring the therapeutic effects of yoga Shubhangi Damle	6-15
4	Recent development in yoga: A scientific perspective Jyoti Jungare	16-20
5	A role of yoga in School / College Education Sagar Pralhadrao Narkhede	21-24
6	Yoga for stress reduction and injury prevention at work Santosh Pundlikrao Tayde	25-27
7	Effect of yoga practices on physical fitness Sanghpal W Narnaware	28-32
8	Stress management of an individual, family & at work place through vipassana meditation. Jyoti M Gaikwad	33-36
9	Benefits of yoga in physical education and sports Khushal J. Alaspure	37-41
10	Global mental health, peace and sustainability through yoga Madhuri Yogendra Kopulwar	42-46
11	Need of yoga on sports performance Manoj Prabhakarrao Armarkar	47-51
12	Effects of yoga on runners Manoj M Pimpale	52-54
13	Yoga Education promotion in India Yogeshwar Sakharam Nikas	55- 60
14	Sport and physical activity enhance children's learning Shamsundar Goverdhandas Kela	61-63
15	Effects of yoga in control of mental distress Sangita Deshmukh	64- 67
16	Comparative analysis of yogic therapy and naturopathy treatments on blood pressure patients. Seema V. Deshmukh	68-71
17	Comparative study of personality of morning walker and yoga practitioner men of chandrapur . Shri. Shailendra D. Giripunje	72-74
18	COMPARATIVE STUDY OF SHOULDER AND LEG STRENGTH OF WOMEN JUDOKAS AND BOXERS. Naheed Parveen Mohd. Farooque Shaikh, Ravi Sahu, Anita Gupta	75-77
19	Effect of dhyan (meditation) on performance of archer Shyam B. Korde, Ashti, Chamorshi	78-80
20	A study of yoga as a cross-training tool to enhance performance in sport Sunil Kumar	81-86
21	A study of the effect of suryanamaskar, pranayama and shuddhikriya on the physical fitness of tribal students. Tejsiha Laxmanrao Jagdale	87-91

Scanned with CamScanner

22	**Yoga : energy management system for sports performance.** Tanuja S. Raut	92-95
23	**Sport Journalism in India: An evaluation** Sheela Thakare, Kiran Rhane, Shalini Deole	96-102
24	**The effect of sports injuries in adolescent athletes** Sheela S.Thakare	103-110
25	**Effect of yogic practices on premenstrual discomfort of adolescence girls** Sonali Sirbhate (Suryawanshi), Sharad Suryawanshi	111-116

Scanned with CamScanner

EFFECT OF YOGIC PRACTICES ON PREMENSTRUAL DISCOMFORT OF ADOLESCENCE GIRLS

Dr. Sonali Sirbhate - Suryawanshi
HOD Dept. Of Phy. Edu. & Sports
Priyadarshini Mahila MV. Wardha
sonalisirbhate28@gmail.com

Dr. Sharad Suryawanshi
Principal
Sharirik Shikshan Mahavidyalaya
Koradi, Nagpur

ABSTRACT

The purpose of the study was to find out the effect of yogic practices of premenstrual discomfort of adolescence girls total 62 adolescence girls were taken as a sample through random sampling. Training was given to experimental group for six months. It includes Sukshma vyayam, Asanas (Utthith Trikonasana, Badhakonasana, Suptavirasana, Ardhamatsyendrasana, Pashchimottanasana, Sarwangasana, Khandharasana, Bhujangasana, Shalabhasana, Dhanurasan) Pranayama (Ujjayi pranayama, Vilom pranayama), Bandha, Shavasana, Omkar, Shanti path. Pre & post test was administered & data was collected & Statistical analysis was made. The comparative assessment of the study objective variables, 'Z' test was used as the sample size was above 30 for each group. To compare the impact of training on problems during menstruation in adolescent girls, a 'Z' test of two proportions was used. On the basis of data analysis it was concluded that after attending yogic training majority of the girl shows reduced pre menstrual discomfort.

Key Words : Menstruation, Adolescent, Yogic Practices

INTRODUCTION

The term adolescence comes from the Latin word "adulescantia" meaning "to grow" or "to grow to maturity". The term adolescence has a broader meaning. It includes mental, emotional & social maturity as well as physical maturity. We might study adolescence because it is a crucial period in the life span of women. Adolescence represents the culmination of childhood & an intimation of the adulthood that is to be yet another motive in studying adolescence might to be desire to learn. Characteristics of Adolescence : Adolescence is an impotent period, Adolescence is a transitional period, It is a period of change, It is a problem age, Adolescence is a time of search for identity, Adolescence is a dreaded age, Adolescence is a time of unrealism, It is the threshold of adulthood

Physical changes during adolescence :

External changes :

Height, weight, body proportions, sex organs, secondary characteristics

Internal changes :

Digestive system, circulatory system, respiratory, endocrine system, body tissue.

Effect of physical changes :

For many girls menstruation is a serious concern. This is because they suffer physical discomforts such as cramps, weight gain, headache backaches & breast tenderness & experience emotional changes such as mood swings, depression restlessness. Because menstruation is commonly referred to as "The curse" it is not surprising that this unfavorable social reaction will color girls attitudes.

Scanned with CamScanner

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
English Part - VII
IMPACT FACTOR/ NDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta
Prakashan

Scanned with CamScanner

CONTENTS OF ENGLISH PART - VII

S. No.	Title & Author	Page No.
21	E-Resources and Automation of Academic Library: An Overview **Dr. Bhushan W. Ambekar**	127-132
22	Mystical Significance of Habba Khatoson's Poetry **Iqbal Hussain Mir**	133-139
23	Role of Technology in Women's Life **Mrs. Nitnaware Reshma Ramdas**	140-146
24	Socio Economics Impact of MGNRGA in Marathwada Region **Sumit Madhukarrao Deshmukh**	147-150
25	Social Relevance of Buddhism through the Lens of Sociology of Religion **Dr. Dhananjay K. Sontakke**	151-154

Scanned with CamScanner

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

25. Social Relevance of Buddhism through the Lens of Sociology of Religion

Dr. Dhananjay K. Sontakke
Associate professor of Sociology, Priyadarshini Women's College, Wardha (Maharashtra), India.

Religion. the social phenomenon is always fascinated sociologists as a subject matter of the study of society. Society is a web of social relationship, which is predominantly influenced by religious values which are existed in that society. 'Scared' is the most fundamental religious idea or phenomenon in all religions, of course Buddhism is not the exception to this, but the way it has defined in Buddhism is important. The founder of Buddhism, Siddharth Gauthama, was an innovative and radical dissenter of the earlier religions of India, in true sense he create foundation of equality in the world. In 21st century his philosophy of equality has become centre of thinking. His concepts of non-violence, scientific enquiry, karma theory are reinforcing people to create just society. Buddha condemned caste system and recognised equality and the importance of a more equitable distribution of wealth among the rich and the poor. Liberation of individual from the cycle of rebirth through his adherence to the noble truths and the eightfold path is the basic of Buddhist philosophy, but Durkheim observed that it is completely divorced from the idea of the divinity. Ambedkar highlighted the socio-political relevance of Buddhism in Indian context. Sociology of religion provided pedagogy for the study of religion as a social fact. This paper will discussed the socio-political relevance of Buddhism in present day context and its interpretation through the lens of sociology of religion

Sociology of religion is the study of the beliefs, practices and organizational forms of religion using the tools and methods of the discipline of sociology. Classical sociological theorists of the late 19th and early 20th century such as Émile Durkheim, Max Weber, and Karl Marx were greatly interested in religion and its effects on society. Religion is a social phenomenon, which construct the social reality around the world. Religion has an important space in Indian society from the earliest time. India has been a poly-religious society. Religion has assumed many forms and nomenclatures in relation to different groups of people associated with it (Sharma: 2007:12). Transformations and changes in different religions have occurred from time to time. M. N. Shrinivas (1952) examines the role of religion in social interaction as a

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

Jan. To March 2019
Issue-29, Vol-09

**Date of Publication
28 Feb. 2018**

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

**विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले**

-महात्मा ज्योतीराव फुले

❖ **विद्यावार्ता** या आंतरविद्याशाखीय बहूभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. **न्यायक्षेत्र:बीड**

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat**.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

14) Break the Taboo through Education: Celebrate Womanhood, Celebrate...
Dr. Rashmi Yadav, Lko. ||67

15) Gender Politics of Ethnic Cleansing: Rohingya Women's victimisation ...
Dr. Dhananjay k. Sontakke, Wardha, Maharashtra (India) ||70

16) An Analysis of Marxist Feminism with Reference to Saving & Property in ....
Dr. Amrita Bohra, Greater Noida, (U.P.) ||75

17) A STUDY OF FINANCIAL PERFORMANCE OF SELECTED PUBLIC SECTOR BANKS OF...
SHRI DEVENDRASINH ZALA, AHMEDABAD ||80

18) मराठी साहित्यातील स्त्रीवाद
प्रा. डॉ. कालिदास गुडदे, जि. परभणी ||86

19) दलित साहित्यातील सामाजिक जाणिवा
डॉ.एल.एन.वाघमारे, जि.नांदेड ||88

20) विधवा स्त्रियांच्या सशक्तीकरणातील आव्हाने
छाया सुरेश ढोमणे, जि. वर्धा ||91

21) राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे चंद्रपूर जिल्ह्यातील कार्य - एक ऐतिहासिक अध्ययन
—विलास काशिराम गायधने, ता. जि. गडचिरोली ||95

22) विदर्भातील थोर संत गाडगे महाराज यांचे विदर्भाच्या सांस्कृतिक चळवळीतील योगदान
प्रा. डॉ. टी. जी. गेडाम, जि—नागपूर ||97

23) भारतीय संगीत, रेडिओ, व ग्रामस्थ जीवन- ऐतिहासीक संबंध
डॉ. सरिता संजीव इंगळे, जि. अमरावती ||101

24) नागरिकांतील विम्याबाबतची जागरूकता
प्रा. माणिकराव मा. कवरके, गाडेगाव (तेल्हारा) ||105

25) श्री नामदेव महाराजांची दार्शनिक भूमीका आणि वेदनिष्ठा
१.यशोधन किसन महाराज साखरे & डॉ. सौ.भाग्यलता अशोक पटसकर, पुणे ||107

26) भारतीय लोकशाहीतील निवडणूका आणि सुशासनाचा एक अभ्यास
प्रा. एस. पी. उमरीवाड, जि. जळगाव ||110

www.vidyawarta.com/03 http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

world–Keep on talking about Menstruation, Menstrual hygiene practices (MHM) and education in order to encourage girls understand the menstrual process in a proper reach as a biological process only and to reach their full potential.

References :-

1. Dasgupta, A, Sarkar M (2008). Menstrual hygiene: How hygiene is the adolescent girls? Indian Journal of Community Medicine 2008, April, 33(2): 77-80.

2. Dhingra R, Kumar A (2009). Knowledge and practices related to menstruation among tribal (Gujjar) adolescent girls. Etho-Med 2009; 3(1): 43-48.

3. Guyton A, Hall J (1996). Female physiology before pregnancy and female hormones. In: Guyton A, Hall J editors. Textbook of Medical Physiology. Philadelphia, Saunders, 1996, pp.10-17.

4. http://1901.ajli.org/education-about-menstruation-changes-everything/retrieved on 07/01/2019.

5. https://swachhindia.ndtv.com/success-story-of-the-real-padman-arunachalam-muruganantham-theman-behind-sanitary-napkin-revolution-in-india-16973/ retrieved on 05/01/2019.

6. M.S. Nithya V (2010). A quasi experimental study to evaluate the effectiveness of information, education & communication (IEC) on menstrual hygiene among adolescent schools girls in a selected rural school at Bidar District. Dissertation M.Sc. Nursing, Akkamahadevi College of Nursing, Shanti Niketan Education Campus, Veterinary University, Bidar.

7. www.rcesdcam.org/education-about-menstruation-changes-everything/retrieved on 05/01/19.

❑❑❑

15

Gender Politics of Ethnic Cleansing: Rohingya Women's victimisation of violence

Dr. Dhananjay k. Sontakke
Associate Professor, Department of sociology,
Priyadarshini Women's College, Wardha,
Maharashtra (India)

****

Abstract

The absolute vulnerability of women during military crackdown by the Myanmar Army and police on Rohingyas in Rakhine State of Myanmar has been a disturbing phenomenon to observe. Evidence shows that Myanmar's Army has engaged in systematic use of sexual violence as part of a coordinated campaign of ethnic cleansing. A UN investigation conducted among refugees in Bangladesh found that 52% of women reported being raped or subjected to other forms of sexual violence. The majority was gang-raped, and most identified military officers or police officers as the perpetrators.

It has been observed in societies around the world that there is an escalation of sexually repressive practices and gender based violence together with the heightening of communal consciousness. Communal violence frequently resorts to the violation of the 'other's' woman. The woman becomes the symbols of violence as the shame and subjection of her community is represented in her. In the mainstream thinking, woman are considered the repositories of cultural and honour of their respective religion, community etc. This is the reason why they become extremely vulnerable during time of war or civil strife, especially communal or ethnic violence.

Scanned with CamScanner

Peer Reviewed Referred and UGC
Listed Journal (Journal No. 40776)

ISSN 2277-5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

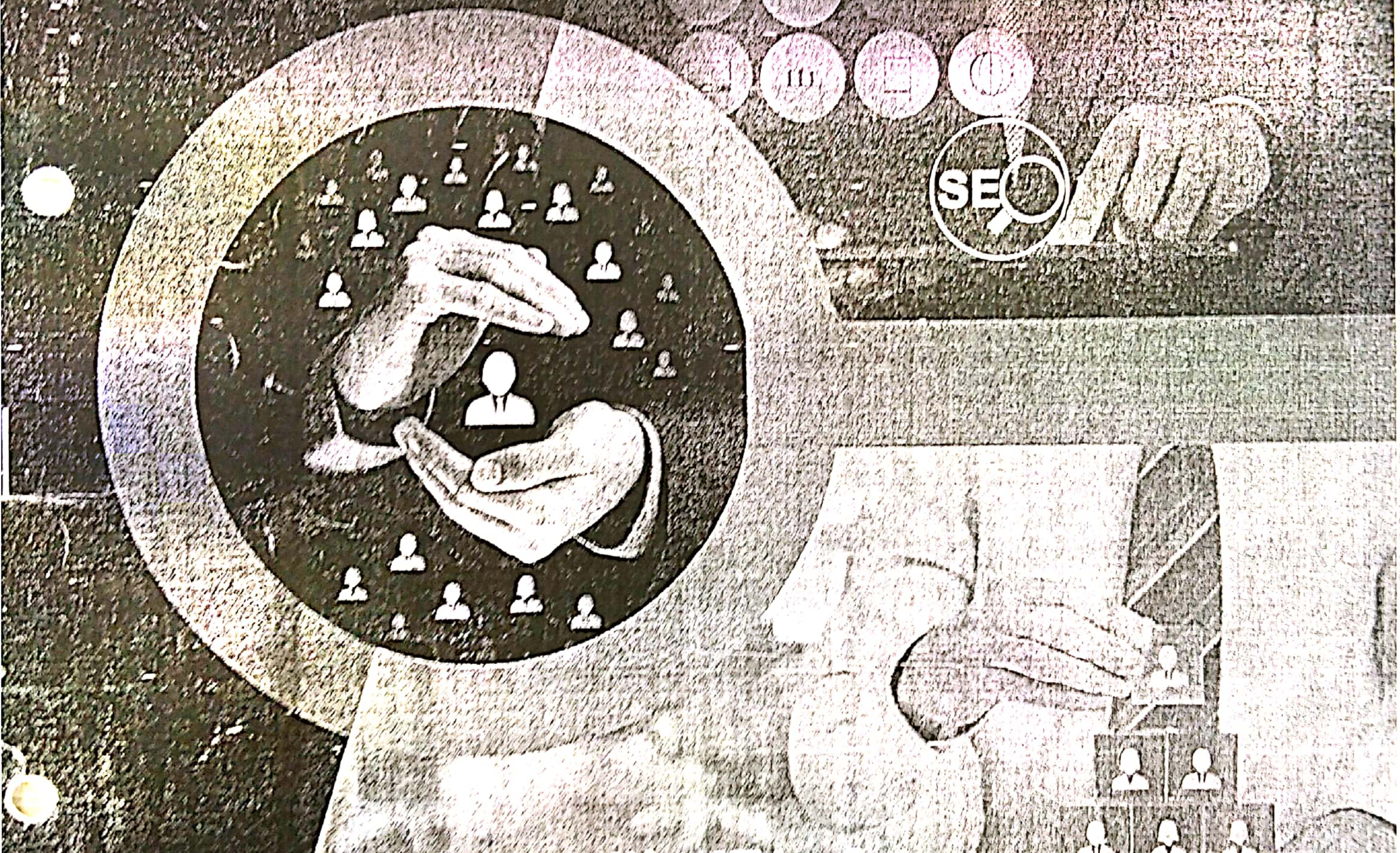

Volume-VIII, Issue-II
April - June - 2019
English / Marathi / Hindi

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

Scanned with CamScanner

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - II April - June - 2019

English / Marathi / Hindi

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

CONTENTS OF MARATHI

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	योगी अरविंदांचे शैक्षणिक विचार **प्राचार्य, डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव**	१-२
२	बालकांची बौद्धिक क्षमता, ज्ञान, आकलन संकल्पना आणि विकासाचा वर्तन संबंध **प्रा. डॉ. जोत्स्ना मुकुंद दखणे**	३-६
३	इतिहास संशोधनातील वस्तुनिष्ठता **प्रा. डॉ. व्ही. ए. देउलकर**	७-१०
४	महानुभाव पंथीय वाङ्मय: एक प्राचीन लोकभाषेचा स्वतंत्र अविष्कार **प्रा. चंद्रशेखर सुधाकर देवघरे**	११-१९
५	संत तुकडोजी महाराजांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामस्वच्छतेसाठीचे उपाय मा. मोदीजींच्या स्वच्छता अभियानास उपयुक्त **प्रा. डॉ. भाग्यश्री सुधीर भलवतकर**	२०-२४
६	प्रबोधनाच्या चळवळीत साहित्याची भूमिका **प्रा. डॉ. उज्ज्वला पांडुरंगजी वंजारी**	२५-२८
७	मानसिक स्वास्थ व बौद्ध तत्वज्ञान **डॉ. कल्याणी हेमंत मानमोडे**	२९-३२
८	शालेय शिक्षणाचे मुलांच्या सर्वांगीण विकासात स्थान **प्रा. डॉ. मृणालिनी भू. वंड**	३३-३५
९	मराठी कवितेतील सामाजिक वास्तववादी चळवळ **प्रा. ममता टी. राऊत**	३६-४१
१०	'बिराड' या आत्मकथनातील अशोकचा जीवनप्रवास **प्रा. डॉ. अविनाश श. धोबे**	४२-४५
११	जागतिकीकरणाच्या परिदृष्यात स्त्रियांसमोरील आव्हाने व उपाययोजना **डॉ. रिता धांडेकर**	४६-५०
१२	शेतकऱ्यांचे कैवारी महात्मा फुले **प्रा. नंदकिशोर लक्ष्मणराव अरूळकर**	५१-५३

Scanned with CamScanner

VOLUME – VIII, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

८. शालेय शिक्षणाचे मुलांच्या सर्वांगीण विकासात स्थान

प्रा. डॉ. मृणालिनी भू. बंड
गृह अर्थशास्त्र विभाग, प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

सारांश

शिक्षण ही बालकांच्या जन्मापासून तर मरेपर्यंत चालणारी एक अखंड प्रक्रिया आहे. व्यवहारात शिक्षण म्हणजे शाळेत जाणे, ज्ञान मिळविणे, परीक्षा देणे आणि पदवी प्राप्त करणे असा अर्थ विचारात घेतला जातो. दैनंदिन व्यवहारामध्ये शिक्षणाचा संबंध साक्षरतेशी, परीक्षा देण्याशी तसेच पदवी ग्रहणाशी जोडण्यात येतो. परंतु याला शिक्षणाचा संकुचित दृष्टीकोन म्हणता येईल. साक्षरता म्हणजे शिक्षण नसून ते शिक्षणाचे एक अंग आहे. ज्ञानप्राप्तीचे एक साधन आहे. शिक्षण म्हणजे व्यक्तींचा संपूर्ण विकास होय. म्हणून शिक्षण ही सतत व जीवनभर चालणारी गतिशील प्रक्रिया असते.

मुख्य शब्द :– शिक्षण, शाळा, विकास

प्रस्तावना

शिक्षण म्हणजे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होय. या सर्वांगीण विकासात शालेय शिक्षणाचे महत्त्वाचे स्थान आहे. शिक्षणाची उद्दिष्टये प्रत्यक्षात आणण्याचे महत्त्वाचे कार्य शालेय शिक्षण करत असते. शिक्षणाची महत्त्वाची ध्येये साध्य करण्याच्या दृष्टीने शालेय शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाची रचना केलेली आहे.

ज्ञानात्मक उद्दिष्टये विविध विषयांचा अंतर्भाव असल्यामुळे साध्य केली जातात. त्यात त्या त्या विषयांचे मुलभूत ज्ञान दिले जाते. विद्यार्थ्यांच्या विचारशक्तीला ते आवाहन करत असतात.

भावनात्मक उद्दिष्टये कलांच्या शिक्षणातून दिली जात असतात. त्यांच्या सर्जनशिलतेला त्यातून वाव मिळत असतो. सौंदर्याचा अविष्कार त्यातून घडत असतो. संस्काराचे शिक्षणही त्यातून होत असते. क्रियात्मक किंवा कार्यात्मक उद्दिष्टयेही या शिक्षणातून मिळत असतात. शारीरिक शिक्षणाचा अंतर्भाव माध्यमिक शिक्षणात असतो. त्यातून ही क्रियात्मक किंवा कार्यात्मक उद्दिष्टयेही साध्य होत असतात. या सर्वांतून मुलांचा सर्वांगीण विकासाची तयार शालेय शिक्षणातून केली जात असते. या दृष्टीने शालेय शिक्षणाला सर्वांगीण विकासात महत्वाचे स्थान आहे.

शिक्षणाचा अर्थ

शास् या मूळ संस्कृत धातूपासून 'शिक्षण' हा शब्द आलेला आहे. त्याचा अर्थ "शिस्त लावणे", संस्कार करणे, अध्यापन करणे, मार्गदर्शन करणे, असा होतो. यावरून शिक्षणात शिस्त, संस्कार, अध्यापन, अध्ययन यांचा समावेश केलेला दिसून येतो.

बालकाच्या उपजत गुणांचा आतून विकास करणे म्हणजे शिक्षण होय.

शालेय शिक्षणाची उद्दिष्टये

1. व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास करणे.

Scanned with CamScanner

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

Aug., 2018, Issue-45, Vol-01

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor
Dr. Ravindranath Kewat
(M.A. Ph.D.)

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

13) HIGHER EDUCATION AND WOMEN EMPOWERMENT
Dr. Rajkumari. J. Punjabi, Ulhasnagar || 62

14) A STUDY ON FACTORS INFLUENCING THE LEISURE TIME ACTIVITIES OF THE MALE....
S. RAJA, Chennai. || 65

15) Brief History and Language of India & Post-colonial Discourse
Dr. P. S. Nargesh, Dharampuri (Dhar) M.P. || 69

16) Leveraging Indian Diaspora in Economic Development
B NAGARATHNAM REDDY, Andhra Pradesh || 71

17) Reflection of Georgian Society in Jane Austen's Pride & Prejudice
Dr. Iesha Sharma, Akhnoor. || 76

18) Education for All- a Case of Tribal's in Andhra Pradesh
BHATTU.SRIHARI, HYDERABAD, TELANGANA || 80

19) Know your Learner
Dr. Renuka Kishore Shewkani, Ulhasnagar || 86

20) बहुजन समाजातील संत कवयित्री
प्रा. मेघा पंढरीनाथ बोरोले, भुसावळ || 93

21) परिवर्तनाच्या वाटेवरील ग्रामीण स्त्री कथा : एक शोध
श्रीमती बोबडे वैशाली अरुणराव-डॉ. राजशेखर नळगे, ता.तुळजापूर, जि.उ-बाद || 96

22) भारतातील दारिद्र्य : वास्तव कारणे व उपाय
डॉ. सुधाकर सोनोने, वर्धा || 99

23) आधुनिक काळात गोंधळाचे स्वरुप आणि भविष्यात लोकसंगीत जपण्याची आवश्यकता
प्रा.डॉ.स्नेहाशीष दास—आशिष विजय रानडे || 103

24) 'अस्मितादर्श' मधील निग्रो साहित्यविषयक लेख
प्रा.सर्जेराव रणखांब, देगलूर || 106

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

22

भारतातील दारिद्र्य : वास्तव कारणे व उपाय

डॉ. सुधाकर सोनोने
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा

****

प्रस्तावना :

दारिद्र्य हे एक वास्तव असून ती एक आर्थिक व सामाजिक घटना आहे. दारिद्र्यता, गरिबी, निर्धनता हे शब्द सामान्यतः समानार्थी आहेत. जीवनाच्या मूलभूत गरजाही पूर्ण करु शकत नाही अशा भागाशी दारिद्र्याचा संबंध येतो. दारिद्र्याची समस्या ही ब्रिटीश येण्यापूर्वीही भारतात होती. परंतु या समस्येकडे गांभिर्याने लक्ष दिले नाही. इ. स. १८७१ मध्ये दादाभाई नौरोजी यांनी 'अन ब्रिटीश रुल इन इंडिया' या प्रसिध्द या प्रसिध्द ग्रंथाद्वारे दारिद्र्याच्या प्रश्नाकडे लक्ष वेधले. आज भारताला स्वातंत्र्य मिळून ७५ वर्षे पूर्ण होत आहेत तरी भारतीय अर्थव्यवस्थेत अनेक समस्या ह्या आंतरसंबंधीत असल्यामुळे दारिद्र्याच्या समस्या दिवसेंदिवस गंभीर होत आहे. कांगो, इथोपीया, माले तांझानिया या आफ्रिकन देशात दारिद्र्य फार मोठ्या प्रमाणात आहे. तसेच नेपाळ, पाकिस्तान, श्रीलंका व बांगलादेश या आशियाई राष्ट्रापेक्षा भारतातील दारिद्र्याचे प्रमाण फार जास्त असल्याचे दिसून येते. दारिद्र्य ही समस्या फक्त अविकसित, विकसनशील राष्ट्रासमोरील समस्या नसून ती विकसित राष्ट्रांना सुध्दा काही प्रमाणात भेडसावीत आहे. भारतात एकूण लोकसंख्येच्या १/३ लोकसंख्या दारिद्र्य लोकसंख्या असून जी अमेरिकेच्या एकूण लोकसंख्येऐवढी आहे. यावरुन भारतात दारिद्र्याची समस्या गंभीर आहे याची जाणीव होते.

दारिद्र्याची संकल्पना व परिभाषा :

दारिद्र्याचा अभ्यास दोन दृष्टिकोनातून पाहता येतो.

१. निरपेक्ष दारिद्र्य २. सापेक्ष दारिद्र्य

१) निरपेक्ष दारिद्र्य : निरपेक्ष दारिद्र्य संकल्पनेनुसार जीवन निर्वाहासाठी आवश्यक असलेले निरपेक्ष प्रमाण ठरविले जाते. त्यानंतर दारिद्र्याची व्याख्या केली हाते. जीवन निर्वाह व राहणीमानाची किमान पातळी हे प्रमाण निश्चित करण्यात येते. या प्रमाणानुसार डाळी, धान्य, भाजीपाला व कपडा आणि शरीराच्या किमान पोषणासाठी उष्मांक इ. जिवनावश्यक गरजा पूर्ण करण्याकरिता येणारा खर्च लक्षात घेऊन दरडोई उपभोग खर्च निर्धारित केला जातो. त्यानुसार ज्याची उत्पन्नाची पातळी उपभोग खर्चापेक्षा कमी असते असे लोक दारिद्र्य रेषेखाली येतात. या खर्चात कालपरत्वे बदल होत असतो.

२) सापेक्ष दारिद्र्य : या संकल्पनेनुसार राहणीमानाचा तुलनात्मक विचार करण्यात येतो. दोन देश किंवा एका देशातील दोन विभागातील राहणीमानाच्या पातळीची तुलना केली जाते. जसे इंग्लंडमधील गरीब लोक भारतातील मध्यम किंवा काही श्रीमंत लोकांसारखे जीवन जगतात. तसेच काही भारतातील श्रीमंत लोक इंग्लंडमध्ये गरीब ठरु शकतात. तसेच भारतात शहरातील गरीब लोक ग्रामीण भागातील लोकांशी तुलना केली असता श्रीमंत ठरु शकतात.

दारिद्र्याची परिभाषा :

१. एखाद्या व्यक्तीला त्याने जोपासलेल्या मुल्याप्रमाणे जगता न येणे म्हणजे दारिद्र्य होय. (डॉ. अमर्त्य सेन)

२. मानशी दर दिवशी एक डॉलर पेक्षा कमी उत्पन्न मिळविणाऱ्या व्यक्ती म्हणजे दारिद्र्य रेषेखालील व्यक्ती होय (जागतिक बँक)

३. ग्रामीण भागासाठी दररोज प्रती व्यक्ती किमान २४०० कॅलरीज आणि शहरी भागासाठी किमान २१०० कॅलरीज मिळविण्यासाठी लागणारे अन्न मिळविण्यासाठीची असमर्थता म्हणजे दारिद्र्य होय. (तज्ञ गट)

४. सुस्थितीपासून संपूर्णपणे वंचीत असणे म्हणजे दारिद्र्य होय. (जागतिक विकास अहवाल-२००१)

५. अपर्याप्त उत्पन्नामुळे किमान पायाभूत गरजांची पुर्तता करण्यातील अपयश होय. (मानवाधिकार आयोग अहवाल)

दारिद्र्याचे वास्तव :

भारतीय दारिद्र्याचे मापनासाठी ग्रामीण भागासाठी २४०० उष्मांक तर शहरी भागासाठी २१०० उष्मांक मिळणे आवश्यक आहे. हा उष्मांक प्राप्त करण्यासाठी प्रति व्यक्ती प्रति दिवस उपभोग खर्चाचा विचार केला जातो. भारत शासनाने स्वीकारलेला दृष्टिकोन म्हणजे व्यक्तीला जगण्यासाठी आवश्यक असणारा किमान उष्मांक होय. जुलै १९६२ मध्ये तज्ञ कार्यगटाने १९६०-६१ च्या किंमतपातळीच्या आधारे ग्रामीण भागासाठी २० रु. तर शहरी भागासाठी २५ रु. मासीक गरज भागविण्यासाठी आवश्यक उत्पन्न निर्धारित केले. या गटानुसार ८० टक्के लोक दारिद्र्य रेषेखाली असल्याचे अनुमान काढले.

सन १९६७-६८ मध्ये डॉ. व्ही. एम. दांडेकर आणि श्री निळकंठ रथ यांनी २२५० कॅलरीजच्या अपेक्षित न्युनतम पोषणमूल्यांचा दारिद्र्याशी संबंध जोडला. प्रो. डी. टी. लकडावाला दारिद्र्य अध्ययन समिती (१९८९) ने १९९३ साली सादर केलेल्या अहवालात पुढील

J 17

IJSART

ISSN [ONLINE] : 2395-1052

THE BOARD OF

IJSART

INTERNATIONAL JOURNAL FOR SCIENCE AND ADVANCE RESEARCH IN TECHNOLOGY

is here by awarding this certificate to

DR. PRATIBHA G. TAKSANDE

In recognition of publication of the paper entitled

COLLEGE LIBRARIANS PRODUCTIVITY IN BRADFORD'S LAW: AN ANALYSIS

Published in E-Journal

Volume 4, Issue 5 in May 2018

PAPER ID :IJSARTV4I523441

EDITOR IN CHIEF

Email id : editor@ijsart.com | website : www.ijsart.com

Scanned with CamScanner

VSRD International Journal of Library & Information Science, Vol. IV Issue V July 2018
e-ISSN: 2455-5223 © VSRD International Journals: www.vsrdjournals.com

RESEARCH PAPER

AUTHORSHIP PATTERN AND COLLABORATIVE RESEARCH IN COLLEGE LIBRARIAN

[1]Rahul K. Deshmukh* and [2]Prathibha G. Taksande
[1]Assistant Librarian, Department of Library & Information Sciences,
Rajiv Gandhi College of Food Technology, Parbhani, Maharashtra, INDIA.
[2]Librarian, Priydarshani Mahilya mahavidhlay Wardha , Maharashtra, INDIA.
*Corresponding Author's Email ID: rahulkd02@gmail.com

ABSTRACT

The author productivity considering all the authors productivity means publication of authors. In recent year several formal analytical predictive models have been peen presented in the literature describing the phenomena of productivity. The number of publication of an individual author is considered here as a measure of author's productivity is measured in term of published output in the form of research paper patents etc. The study gives status of college librarian Research Author Productivity area of Dr. BAMU, Aurangabad.

***Keywords:** Productivity Patterns, Author Productivity, Collaborative index, Degree of Collaboration, Collaborative Coefficient.*

1. INTRODUCTION

It also provides some insights into the complex dynamics of research activity and enables the science policy makers and social science administrators to make available adequate facilities and directs the research activities in proper direction. Evaluating the productivity of institutional research and developmental activities highlights the contribution of the institution and the individual librarians engaged. A well known productivity indicator is the number of publication produced by College Librarians, institutions, or research groups. Present chapter aims to measure productivity of College librarian in Dr Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

2. CONCEPTUAL ANALYSIS

2.1 DR. BABASAHEB AMBEDKAR MARATHWADA UNIVERSITY

The state legislature passed the Marathwada University Act, 1958 to establish and incorporate a teaching and affiliating university at Aurangabad. The act received assent of the Governor on may 5 and the university was inaugurated on August 23, 1958 from May 21, 1974 the university is governed by Act no. XXV of 1994 passed by the Maharashtra legislature and assented to by the president of India.

2.2 PRODUCTIVITY PATTERNS

Productivity Patterns mean the information resources for effective and efficient use, it is necessary that characteristics of in information sources are studied. Studied has broadly in two ways productivity pattern of journal and information generator of the authors. The term productivity pattern reflects on author productivity, authorship pattern, co-authorship impact factor of author as well as journals etc.

2.3 AUTHORSHIP PATTERNS

world has become a global village due to telecommunication media. Information & communication Technology (ICT) helps to join each other. Faculty member are getting adequate information due to development of research activities. with the help of ICT, networking and other Medias of communications, faculty members can share their ideas and point of view with other faculty members and researchers. Due to the impact of this faculty members are trying to write jointly than the single. A publication produced by single author, joint author, more than two or three authors are knows as authorship pattern.

Following terminology has been used in this section in relation to authorship pattern and attempts have been made to define each term viz.

- Single authors
- Collaborator
- Authorship credit
- Principle author
- Status of authorship

- Collaboration Index
- Collaboration Coefficient
- Cluster
- Most Prolific author
- Salton Index
- Equivalence Index

The above terminology can be defined as under:

Single Author
Single authors' means an author writes an article in a journals or periodicals or writes a book ad express his views is called single authors.

Collaborative index (CI)
In 1980 CI was proposed in Lawani. Through that it helps in extracting the Collaborative index. But the above values have limitations. The reason cannot be interpreted as degree. This numerical mathematical formula can be explained in the link. (Subramanyam, K. 1983)

Collaborative index

$$AAFI = \frac{\text{No of collaboration authors between A and B}}{\text{No of collaborating authors links between A and rest}} \times 100$$

Straightforward way now

$$CI = \frac{\text{Total no of authors}}{\text{Total no of papers}}$$

Degree of Collaboration (DC)
Subramanyam has listed DC Collaboration method. it is suggested to use this DC collaborative approach to get the results of one or several authors. the numerical mathematical formula can be explained to get DC. (Melin ,G. and Persson, O., 1996)

$$DC = 1 - \frac{f_j}{N}$$

Straightforward way now

$$DC = \frac{\text{No of multi author papers}}{\text{Total no of paper}}$$

It is easy to calculate the DC system. When reading material is a scribe. when all the reading materials are more than one author. then it is calculated by DC O So it can be easily calculated and takes meaning.

Collaborative coefficient (CC)
Useful coefficient and associate degrees are used for certain components. this option means the number of total disciplines published by the word supplemental score.

Ajiferuke, Burrell, & Teagye By CC method desired to remove the cube between CI & DC method (Beaver D, Rosen R., 1978)

$$cc = 1 - \frac{\sum_{j=1}^{A} (1/j) f_j}{N}$$

It vanishes for a collection of single-authored papers, and distinguishes between single authored, two-authored, etc., papers. However, CC fails to yield 1 for maximal collaboration, except when number of authors is infinite. We note that DC also equals to 1 for maximal collaboration.

Collaborator
It is used synonymously in this work as co-authorship or multi authorship. In other words it can be explained as, "when two or more authors jointly produce a publication, first author of the publication is called core author and another is called as co-author or collaborator.

Authorship Patterns under two parameters; viz.

- Domain wise individual College Librarian and authorship patterns
- Authorship patterns of key authors

3. SCOPE AND LIMITATION OF THE STUDY

The study consists of Affiliated Dr. BAMU, Aurangabad in of granted all college (arts, science, comers college, B.ed college, law college in urban & rural areas. In the study is limited to 86 college Librarian of 2000 to 2014 fifteen years research productive only.

4. OBJECTIVES OF STUDY

- To know the contribution of college Librarians in publication.
- To know the Authorship pattern of college Librarians in publication.
- To collect the information of college librarians pertaining to publication.
- To study the success and compare Authorship pattern on the Rural and Urban college librarians in relation to their publication.
- To know the Authorship pattern based, area wise and chronologically contribution of literature in publication.

5. METHODS AND MATERIALS

In the research presented, there is need to use survey methods. The research material is filled by the college librarians through the questionnaire method in this we have taken the information of the college librarian's combined reading material.

6. REVIEW OF RELATED LITERATURE

Deshmukh R.k & Taksande P.G (2018) College librarian Productivity in Bradford's law: an Analysis, Solanke, D S., Deshmukh Rahul K.,(2018), Analyses on the "Si

Scanned with CamScanner

J 16

IJSART

ISSN [ONLINE] : 2395-1052

THE BOARD OF

IJSART

INTERNATIONAL JOURNAL FOR SCIENCE AND ADVANCE RESEARCH IN TECHNOLOGY

is here by awarding this certificate to

DR. PRATIBHA G. TAKSANDE

In recognition of publication of the paper entitled

INTELLECTUAL PRODUCTIVITY OF COLLEGE LIBRARIANS

Published in E-Journal

Volume 4, Issue 4 in April 2018

EDITOR IN CHIEF

2018

PAPER ID : IJSARTV4I422349

Email id : editor@ijsart.com | website : www.ijsart.com

Scanned with CamScanner

Intellectual Productivity Of College Librarians

Dr.Rahul K. Deshmukh [1], Dr. Pratibha G. Taksande [2]
[1]Assistant Librarian
[2]Librarian
[1]Rajiv Gandhi College of Food Technology, Parbhani (MS)
[2]Priydarshani Mahila Mahavidyalaya Wardha (MS)

Abstract- Productivity patterns needed to analysis of research performance of college Librarians in their profession. Productivity patterns to identify the role of librarian in promotion of Library & Information profession in department and to increase the productivity of library management. The study gives status of college librarian Research Productivity area of Dr. BAMU, Aurangabad.

Keywords- Productivity Patterns, Author Productivity,

I. INTRODUCTION

It also provides some insights into the complex dynamics of research activity and enables the science policy makers and social science administrators to make available adequate facilities and the research activities in proper direction. Evaluating the productivity of institutional research and developmental activities highlights the contribution of the institution and the individual librarians engaged. A well known productivity indicator is the number of publication produced by College Librarians, institutions, or research groups. Present chapter aims to measure productivity of College librarian in Dr Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

1. Conceptual Analysis

1.1 Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University

The state legislature passed the Marathwada University Act, 1958 to establish and incorporate a teaching and affiliating university at Aurangabad. The act received assent of the Governor on may 5 and the university was inaugurated on August 23, 1958 from May 21, 1974 the university is governed by Act no. XXV of 1994 passed by the Maharashtra legislature and assented to by the president of India.

1.2 Productivity Patterns

Productivity Patterns mean the information resources for effective and efficient use, it is necessary that characteristics of in information sources are studied. Studies has broadly in two ways productivity pattern of journal and information generator of the authors. The term productivity pattern reflects on author productivity, authorship pattern, co-authorship impact factor of author as well as journals etc.

2. Proposed Research

Productivity patterns needed to analysis of research performance of college Librarian in their profession. Productivity patterns to identify the role of librarian in promotion of Library & Information profession in department and to increase the productivity of library management.

3. Scope and Limitation of the Study

The study consists of Affiliated to Dr. BAMU, Aurangabad in all granted colleges (Arts, Science, Commerce college, B.ed college, Law college) in urban & rural areas. The study is limited for 86 college Librarians between 2000 to 2014 total fifteen years research productivity only.

4. Objectives of Study

1. To know the contribution of college Librarians in publication.
2. To collect the information of college librarians pertaining to publication.
3. To study the success and compare the Rural and Urban college librarians in relation to their publication.
4. To know the gender based area wise and chronologically contribution of literature in publication.
5. To suggest the suitable improvements in contribution of publication and of affiliated college librarians of Dr. Babasahed Ambedkar Marathwada University, Auraganbad.

5. Methods and Materials

Scanned with CamScanner

College Librarians Productivity in Bradford's Law: An Analysis

Dr.Rahul K. Deshmukh [1], Dr. Pratibha G. Taksande [2]
[1]Assistant Librarian
[2]Librarian
[1]Rajiv Gandhi College of Food Technology, Parbhani (MS)
[2]Priydarshini Mahila Mahavidyalaya Wardha (MS)

Abstract- *The law in the field of biblometrics came into existence. The statistical data on this link was clarified. Libraries and information science in 1948 by Bradford subject extension theory also induces Zip's law theory of minimum of theoretical principle and the Lotka's law theory of the inverse square law theory. The principles of Bradford's law theory on the collective research productivity of the college librarian have been verified in the rendering research rule.*

Keywords- Productivity Patterns, Author Productivity, Growth Rate, Bradford's law

I. INTRODUCTION

The use of Bibliometrics done by Bradford in 'Documentation" this book. Based on that, he presented the Bradford law topic extension theory utility. While applying this principle, he selected the list of two subjects, in Science Misaim Library subject of 'Applied Geophysics and Lubrication' for his analytical study and for that he complied a list of descending articles in descending order. So that he saw that many different groups were formed.

The Journalese in which most of the articles were published was the last places. These types of tools are called rank lists in citations analysis.
An analysis of this list led Bradford to appear that most of the articles were published in very few journals of the abovementioned subjects. And then decreases below the rate register. How're there is an increase in the number of periodicals.

The basic aim of library and information science is to acknowledge the author and simultaneously to make the book readable according to its contents considering the above fact; twin concepts of subject catalogue and tabulation are used in the library and information science. With the passage of time and change, books have been developed and modernized into journal, books, leaflets, research articles, reports, seminar, printed speeches symposiums etc. This has increased the role of librarians manifold. He has not only the responsibility to exchange books but also to abreast the latest research information. The librarians must have the writing skill in them to reach the knowledge and outcome of research to the maximum readers.

I. CONCEPTUAL ANALYSIS

1.1 Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University

The state legislature passed the Marathwada University Act, 1958 to establish and incorporate a teaching and affiliating university at Aurangabad. The act received assent of the Governor on may 5 and the university was inaugurated on August 23, 1958 from May 21, 1974 the university is governed by Act no. XXV of 1994 passed by the Maharashtra legislature and assented by the president of India.

1.2 Productivity Patterns

Productivity Patterns mean the information resources for effective and efficient use, it is necessary that characteristics of information sources are studied. Studies has broadly in two ways productivity pattern of journal and information generator of the authors. The term productivity pattern reflects on author productivity, authorship pattern, co-authorship impact factor of author as well as journals etc.

1.3 Bradford's law

Black, Paul E (2004)Bradford's law is a pattern first described by Samuel C. Bradford in 1934 that estimates the exponentially diminishing returns of searching for references in science journals. One formulation is that if journals in a field are sorted by number of articles into three groups, each with about one-third of all articles, then the number of journals in each group will be proportional to $1{:}n{:}n^2$.

Gordon, (2010) Bradford's law states that articles on a subject are scattered according to a specific mathematical

Scanned with CamScanner

ISSN - 2319-359X

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY HALF YEARLY RESEARCH JOURNAL

IDEAL

VOLUME - VI ISSUE - II MARCH-AUGUST - 2018 AURANGABAD

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal

IMPACT FACTOR / INDEXING
2017 -4.988
www.sjifactor.com

✢ EDITOR ✢

Assit. Prof. VinayShankarraoHatole

M.Sc (Math's), M.B.A. (Mkt), M.B.A (H.R),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod & Dirt), M.Ed.

✢ PUBLISHED BY ✢

Ajanta Prakashan

Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

Sr. No.	Author Name	Title	Page No.
	MARATHI - II		
१.	**डॉ. भारती द. काटेखाये**	भावनात्मकदृष्ट्या असाधारण बालकांचे पालकांना त्यांच्या वयानुसार येणाऱ्या समस्यांचा तुलनात्मक अभ्यास	१-४
२	**प्रा. डॉ. राहुल रा. हांडे**	शरच्चंद्र मुक्तिबोध : सृष्टी, सौंदर्य आणि साहित्यमूल्य	५-१०
३	**प्रा. डॉ. व्ही. एस. पाटील**	प्राथमिक शाळांमधील शिक्षकांच्या व्यवसाय समाधानाबाबत अभ्यास	११-१२
४	**डॉ. गणेश एस. मायवाडे**	भंडारा व नागपूर जिल्ह्यातील भात उत्पादकांद्वारे शेती विषयक सल्ला घेण्यासंबंधीचे अध्ययन	१३-१७
५	**प्रा. डॉ. मगर डी. के.**	भारतातील करार शेतीचा अभ्यास	१८-२२
६	**प्रा. डॉ. प्रियराज महेशकर**	आंबेडकरी बौद्ध धम्माची प्रासंगिकता	२३-२९

'जिनिअस' या सहामयि प्रसिध्द झालेली मते मुख्य संपादक, संपादक मंडळ व सल्लागार मंडळास मान्य असतीलच असे नाही. या नियतकालिकात प्रसिध्द करण्यात आलेली लेखकाची मते ही त्याची वैयक्तिक मते आहेत. तसेच शोध निबंधाची जबाबदारी स्वत: लेखकावर राहील.

हे नियत कालिक मालक, मुद्रक, प्रकाशक विनय शंकरराव हातोले यांनी अजिंठा कॉम्प्युटर अॅण्ड प्रिंटर्स, जयसिंगपूरा, विद्यापीठ गेट, औरंगाबाद येथे मुद्रित व प्रकाशित केले.

Scanned with CamScanner

Journal 2018

ISSN 2278 - 8158

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY HALF YEARLY RESEARCH JOURNAL

ROYAL

VOLUME - VI ISSUE - II DECEMBER - MAY - 2017-18 AURANGABAD

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal

IMPACT FACTOR - 2016
4.42
www.sjifactor.com

✦ EDITOR ✦

Assit. Prof. Vinay Shankarrao Hatole

M.Sc (Math's), M.B.A. (Mkt), M.B.A (H.R),

M.Drama (Acting), M.Drama (Prod & Dirt), M.Ed.

✦ PUBLISHED BY ✦

Ajanta Prakashan

Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

CONTENTS

Sr. No.	Name & Author	Pages
२७	धम्मदीक्षित बौद्धांमधील सामाजिक परिवर्तन **प्रा. डॉ. प्रियराज महेशकर**	९६-९८
२८	नंदुरबार जिल्ह्यातील आदिवासी खो-खो व कबड्डी खेळाडुचा ताकद प्रतिक्रिया क्षमता व दमश्वास शारीरिक क्षमतेचा अभ्यास **शिंपी दत्तात्रय निवृत्ती**	९९-१०४
२९	अनुवादित साहित्याची समीक्षा **प्रा. डॉ. बाळासाहेब आनंदराव वाघ**	१०५-१०६
३०	स्त्रीवादी नाटके - आशय आणि अविष्कार **डॉ. निशा शेंडे**	१०७-१११
३१	नामदार गोपाळ कृष्ण गोखले यांचे प्रागतिक शासनविषयक विचार **डॉ. नीता बोकील**	११२-११७
३२	हँडबॉल खेळाडूंच्या खेळक्षमता कसोटीची निर्मिती **देवेंद्र चंद्रसेन वानखडे**	११८-१२१

'**रॉयल**' या सहामयि प्रसिध्द झालेली मते मुख्य संपादक, संपादक मंडळ व सल्लागार मंडळास मान्य असतीलच असे नाही. या नियतकालिकात प्रसिध्द करण्यात आलेली लेखकाची मते ही त्याची वैयक्तिक मते आहेत. तसेच शोधनिबंधाची जबावदारी स्वत: लेखकावर राहील.

हे नियतकालिक मालक, मुद्रक, प्रकाशक विनय शंकरराव हातोले यांनी अजिंठा कॉम्प्युटर अॅण्ड प्रिंटर्स, जयसिंगपूरा, विद्यापीठ गेट, औरंगाबाद येथे मुद्रित व प्रकाशित केले.

Scanned with CamScanner

२७

धम्मदीक्षित बौद्धांमधील सामाजिक परिवर्तन

प्रा. डॉ. प्रियराज महेशकर
इतिहास विभाग प्रमुख, प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

14 ऑक्टोबर 1956 रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांसमेवत पाच लाख अस्पृश्यांनी बौद्ध धम्माची दीक्षा घेतली. ही ध म्मदीक्षा घेऊन आज पंचावन्न वर्षे लोटली आहेत. या अर्धशतकाच्या वाटचालीत नवबौध्दांच्या एकूणच सामाजिक, धार्मिक व सांस्कृतिक जीवनात काय 'बदल' (Change) झाले तसेच पूर्वाश्रमीच्या हिंदू धर्मिय जीवनाचे कोणते 'सातत्य' (Continuity) त्यांच्या विद्यमान जीवनांत आहे, याचा शोध आचार्य पदवी संशोधनाच्या निमीत्ताने घेण्याचा प्रयत्न प्रस्तुत शोधनिबंध लेखकाने केला आहे.

त्यासाठी अध्ययन क्षेत्र वर्धा जिल्हयातील तीनशे नवबौध्द व्यक्तींच्या ऑक्टोबर 2007 ते मे 2009 या कालावधीत मुलाखती घेतल्या. त्यातून धम्मदीक्षित पुर्वास्पृश्यांच्या एकूणच जीवनासंदर्भात जी तथ्ये सापडली, त्यापैकी त्यांच्या सामाजिक जीवनासंदर्भातील तथ्यांचीच चर्चा प्रस्तुत शोधनिबंधातून केली आहे.

धम्मदीक्षित बौद्धांमधील सामाजिक परिवर्तन

सामाजिक परिवर्तनाचे चक्र गतिमान करणे हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या धम्मचक्रप्रवर्तनामागील एक मुख्य उद्‌देश होता. त्यामुळे धर्मांतरानंतर पुर्वास्पृश्य समाजामध्ये अमूलाग्र सामाजिक परिवर्तन घडून आले. धर्मांतराच्या सामाजिक परिणामांचा अभ्यास करणाऱ्या इलिनॉर झेलिएट, अडीले फिस्के, तिमोथे फिट्जेरॉल्ड, जोहान्स बेल्टज, टि.एस. विल्किनसन्स, डेटलेफ कॉन्टोव्हस्की या सारख्या विदेशी अभ्यासकांनी आणि अर्जूनराव हिरामणी, सुनंदा पटवर्धन, जयश्री गोखले, पी.जी.जोगदंड, दीपककुमार सामंता, प्रदीप आगलावे, गीतांजली महापात्रा या देशी अभ्यासकांनी धम्मदीक्षित बौद्धांमध्ये मोठे सामाजिक परिवर्तन झाल्याची बाब एकमुखाने मान्य केली आहे.[1]

डॉ. प्रदीप आगलावे यांच्या अभ्यासानुसार बौद्ध धम्माच्या स्वीकारानंतर बौद्धांनी पारंपारिक मूल्ये आणि प्रमाणके यांना नकार दिला आणि नवी सामाजिक मुल्ये व प्रमाणके स्वीकारली. या मुलभूत परिवर्तनामुळेच त्यांच्या सामाजिक संबंध व सामाजिक रूढी परंपरांमध्ये पूर्णतः परिवर्तन घडून आले.[2]

धम्मदीक्षित बौद्धांनी धर्मांतरानंतर हिंदू समाजव्यवस्थेतील 'विषमता' या मूल्याला नाकारित त्या जागी स्वातंत्र्य, समता, बंधूता आणि न्याय अशी आधुनिक जीवनमूल्ये स्वीकारली. अध्ययनांतर्गत पाहणी केली असता बौद्ध हे सामाजिक, कौटूंबिक व वैयक्तिक जीवनात समतेच्या तत्वाचे पालन करीत असल्याचे दिसले. मुलगा–मुलगी असा भेद त्यांच्याकडे केला जात नसून कुटूंबात व समाजात स्त्रियांना बरोबरीचे स्थान देण्यात येत असल्याचे निदर्शनास आले.[3]

धर्मांतरानंतर जवळपास 42 टक्के बौद्धांनी शहराकडे स्थलांतर केले. त्यांच्यात शिक्षण घेण्याचे प्रमाण 92 टक्के इतके आढळून आले. शेती या व्यवसायावरील त्यांचे अवलंबित्व 25 टक्यांनी कमी होऊन नोकरी करणाऱ्यांचे प्रमाण सर्वाधिक झाले. या सर्व कारणांमुळे धम्मदीक्षित बौद्धांमध्ये सामाजिक गतिशीलता मोठ्या प्रमाणांत वाढीस लागून त्यांच्या सामाजिक स्थानात व दर्जात बदल झाल्याचे स्पष्टपणे दिसून आले. 75 टक्के नवबौद्धांनी त्यांचा सामाजिक दर्जा पुर्वीपेक्षा अधिक उंचावल्याची बाब मान्य केली. आज धम्मदीक्षेच्या पन्नास वर्षानंतर बौद्धेत्तर समुदायाकडून बौद्धांना मिळणारी वागणूक 'चांगली' असल्याची प्रतिक्रिया 59 टक्के बौद्धांनी दिली. 54 टक्के बौद्ध उत्तरदात्यांचे जवळचे मित्र 'बौद्धेत्तर' असल्याचे दिसून आले.[4]

Scanned with CamScanner

National Conference

on

Interdisciplinary National Conference on Role Of Physical Education and Other Disciplines in Enhancing the Performance of a Player & Fitness for Young and New India

24th Dec. 2018

Organized By,

IQAC

Bar. R. D. I. K. & N. K. D. College,

Badnera – Amravati

Collaboration with

Art & Science College , Kurha

And

Physical Education Foundation of India

Scanned with CamScanner

159.	Dr. Abhijit Thander Jeetendra Nath Hembram	Effect of Soccer Fun Games on Speed and Agility of School Boys	447 To 449
160.	Kashinat Masket	Exercise And Fitness Prescription	450 To 451
161.	Dr.Sonali Sirbhate-Suryawanshi	Nutrition Supplements And Ergogenic Aids	452 To 454
162.	Dr.Shamsher Singh	Role Of Yoga In Our Society	455 To 456
163.	Dr. Dinanath Nawathe,	Principles Of Injury Prevention	457 To 459
164.	Dr.Vibha Deshpande	Role of Physical Education, & Other Disciplines in Enhancing the Performance of Players & Fitness for Young & New India	460 To 461
165.	Dr. Jayawant Mane	Role of Physiotherapist	462 To 465
166.	Dr. Tanuja S. Raut Shalini B. Bhosle	Lifestyle of Working and Household Women	466 To 469
167.	Dr. Tejsiha L. Jagdale	Sports Medicine a Branch of Physical Education and Sports Advancement	470 To 471
168.	Dr. Shashank g. Nikam	Sports Coaching And Training	472 To 474
169.	Prof. Sugandh Band	Obesity And Weight Control	475 To 476
170.	Prof.Dr. Vikas Tone Prof. Arun Wararkar	Skills Of Sports Coaches	477 To 479
171.	Yogesh B. Bhosle	Study Of Self-Esteem Of Kabaddi Players At Different Playing Position	480 To 482
172.	Dr. Mrs. Kalpana B. Zarikar	Comparison Of Mental Stressof Inter University And Inter Collegiate Individual Game Maleplayers Of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University	483 To 484
173.	Bharat Mehta	Yoga and Nation Building	485 To 486
174.	Dr. Dinesh Kumar Kimta	Importance of Physical Education in Schools	487 To 489
175.	Dr. D.G. Meher	Importance Of Yoga In Our Day To Day Life	490 To 491
176.	Dr. Ganesh Katakdeore	Aims and Objectives of Sports Training	492 To 493
177.	Dr. V.G. Mete	Statistical Interpretation For Physical Education And Sports	494 To 495
178.	प्रा. डॉ. कैलास के. पवार	भारतीय स्कूली बच्चों के लिए संतुलित आहार	496 To 496
179.	डॉ. पंकज हंबर्डे	योग प्राणायामाचे क्रिडाक्षेत्रातील फायदे	497 To 499
180.	योगिता सं. टिक्कस	मुलांमधील लठ्ठपणाचे प्रमुख कारण-फास्टफूड	500 To 502
181.	डॉ. अभिजित हे. इंगोले	खेल मनोविज्ञान कोचिंग और उच्च प्रदर्शन	503 To 505
182.	डॉ. श्रीकांत अलोणे	पोषक आहार व खेडाळू	506 To 506
183.	प्रा. गणेश श्री. विश्वकर्मा	योग - आधुनिक जिवनात काळाची गरज	507 To 508
184.	विजया देविदासराव भोंड	रजोनिवृत्ती आणि शारीरिक कामासाठी योगाभ्यास	509 To 511
185.	प्रा. डॉ. संगीता लोहकपूरे	सेफ्टी ॲन्ड फर्स्ट एड स्पोर्टस इन्ज्युरी	512 To 514

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318

Vidyawarta®

March 2018
Special Issue-03

विद्यावार्ता

Shri Vinayaka Bahuuddeshiya Gramin Vikas Sanstha Digras,
Dist. Yavatmal Reg. No. 2568
Shivramji Moghe Arts, Commerce & Science College,
Kelapur (Pandharkawada) Dist. Yavatmal - 445302 (M.S.)
Affilated to Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati)

On the Occasion of World Women's Day
An Interdisciplinary International Conference On

Globalization : Issues & Aspects

ICGIA -- 2018

Thursday 8th March 2018

Dr. Shaukat R. Warhate
Principal, Shivramji Moghe Mahavidyalaya, Kelapur (Pandharkawada)

Chief Editor
Prof. Virag Gawande
Director, Aadhar Social Research & Development Training Institute Amravati

Editors
Dr. Arun Dasode Prof. Naresh Mahajan Dr. Sujata Shende
Dr. Radheshyam Chaudhari Dr. Ajay Solanke Dr. Amar J. Wanjari

Organized by
Shivramji Moghe Arts, Commerce & Science College,
Kelapur (Pandharkawada) Dist. Yavatmal - 445302 (M.S.)
&
Aadhar Social Research & Development Training Institute Amravati

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

04

SPORTS AND PHYSICAL EDUCATION: AN INTEGRAL ELEMENT OF PERSONALITY DEVELOPMENT

Dr. Sonali Sirbhate-Suryawanshi
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha

****

Abstract-

Purpose of this paper is to show sports and its significance for the development of personality and how physical education makes a person develop multi directionally into a proper amalgamation of qualities.

Keyword- Sports, Integral element, Personality Development,Physical Education, Temperament.

Introduction-

"personality is achanging organization of pchycologial and physical systems which includes traits, attitudes and are the result of the interaction of temperament, character and environment."

Development refers to "bring about desirable positive and self-enhancing changes a number of factors are responsible for the positive changes or development in personality body is the splith."

Good personality musthave aphysically good appearance, goodbearing good health, etc. The common man's assessment of personality is changing the direction about body structure and physical appearance the sound mind exists only in sound body the body structure of an individual is matter of hereditary but certain qualities may be acquired during the growth and development, social interaction, education, &training which go to improve personality.

ATTRIBUTES OF PERSONALITY THROUGH SPORTS-There are many sports which help to form and necessitate the qualities of courage, hardihood dexterity in doing it.

That energetic action and initiative for skill, steadiness of will or rapid decision and action, the perception of what is to be done in an emergency and dexterity Another invaluable result of these activity is the growth of sporting spirit that includes good humor and tolerance andconsideration for all, right attitude and friendliness to competitor and rivals, self-controlled and scrupulous observance of the laws of the game, fair play and equal acceptance of victory or defeat without resentment or ill will towards successful competitors, oral acceptance of decision ofthe appointed judge, umpire or referee more important is custom ofdecipline,obedience, habit of team work in the last if the qualities if sports could be made common on to inky in the life of the individual but in the national and integration life whereas it is present opposite tendencies have become too rampant the future world would be smoother and right open to a greater chance of conquered an amity.

ATTRIBUTES OF PERSONALITY THROUGH PHYSICAL EDUCATION

A recognized philosopher of physical educationdefined it as that phase of education which is considered first with the organization and leadership of childrenin big muscle activity. to development and adjacentinherent it the active according the social standards .and, second, with the control of health and growth condition naturally associated with the leadership of the activities so that the educational process may go on without growth and decaps. So Physical education istoall-round development of an individual.

Conclusion-

From the above mentioned literature it is well evident of the role of sports and physical education in personality development.

References-

Selected papers of the 4th International

Scanned with CamScanner

2018

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

January 2018, Issue-37, Vol-01

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor
Dr. Ravindranath Kewat
(M.A. Ph.D.)

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

14) MODERN AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT IN INDIA
DR. HARJINDER PAL SINGH SALUJA—AKASH WASNIKAR || 69

15) ACCESSIBILITY OF HEALTH CARE SERVICES TO THE ELDERLY POPULATION IN......
B. L. YADAV, West Bengal || 72

16) Role of Imagination in the poems of Wordsworth and Coleridge
Dr. Sukhpreet Kaur Sidhu, Chandigarh || 77

17) Trends in Sale of Television sets A Study with Reference to.......
Dr. P. Giribabu, West Godavari-Dist.Andhrapradesh || 80

18) Rainwater Harvesting and Utilization
Dr. Nandini P. Wagh, Chopda, Dist: Jalgaon || 86

19) Women betwixt society: Interpreting Bapsi Sidhwa's ICE CANDYMAN
Disha Sharma, Jammu. || 89

20) CORPORATE GOVERNANCE IN PHARMCEUTICAL INDUSTRY IN INDIA: ......
DR. ANU JAIN —DR. HEMA GUPTA, Delhi || 92

21) Conundrum over Public Interest and Patent Rights
Dr. Jetling Yellosa, Nizamabad–T.S. || 98

22) SOFT SKILLS FOR LIBRARIANS
Dr. S. P. Nimbhorkar, Umarkhed, Dist.Yavatmal || 102

23) A COMPARATIVE STUDY OF 'STUDY CONTEXT INSECURITY' IN UPPER AND......
Dr. Sandipkumar N. Patel, Vallabh Vidyanagar || 105

24) A Comparison of Physical Fitness and Mental Health of Team Games and ...
Chimate Dnyaneshwar & Dr. Deepak Mane, Pune University || 107

25) भारतीय समाजशास्त्रीय परंपरा : डॉ. पी. मुखर्जी यांचे योगदान
डॉ. धनंजय के. सोनटक्के, वर्धा || 112

26) आनंद यादव यांच्या कवितेतून येणारे 'हिरवे ऊन'
प्रा. डॉ. मारोती माधवराव घुगे, घनसावंगी, जि. जालना || 115

25

भारतीय समाजशास्त्रीय परंपरा : डी. पी. मुखर्जी यांचे योगदान

डॉ. धनंजय के. सोनटक्के
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख,
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा

****

डॉ. धूर्जटीप्रसाद मुखर्जी हे मार्क्सवादी समाजशास्त्रज्ञ म्हणून ओळखले जात असले तरी भारतीय समाजव्यवस्थेच्या व भारतीय पंरपरेच्या संदर्भात मार्क्सवादी तत्वज्ञानाचा वेगळा अर्थ विशद करण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला आहे. कार्ल मार्क्सच्या विरोध विकासवादाचा किंवा द्वंदवादमकतेच्या पुरस्कार ज्या भारतीय समाजशास्त्रज्ञांनी केला त्यात डी. पी. मुखर्जी यांचा विशेष उल्लेख केला जातो.

१८९४ मध्ये बंगालमधील एका मध्यमवर्गीय कुटुंबात त्यांचा जन्म झाला. कलकत्ता विद्यापीठातून अर्थशास्त्र या विषयातील एम. ए. ची पदवी घेतल्यानंतर १९२२ साली लखनऊ विद्यापीठात अर्थशास्त्राचे व समाजशास्त्राचे प्राध्यापक म्हणून त्यांनी काम केले. भारतीय समाजशास्त्राच्या संदर्भात "भारताचे समाजशास्त्र" (Sociology of India) व भारतासाठी समाजशास्त्र (Sociology for India) या दोन संकल्पना डी. पी. मुखर्जींनी मांडल्या. त्यांना राष्ट्रवादी भारतीय समाजशास्त्रज्ञ म्हणून ओळखले जाते. मुखर्जी यांनी आपल्या अध्ययनात भारतीय परंपरा, संस्कृती, जीवनपध्दती व सामाजिक मूल्ये विचारात घेऊन भारतीय परिस्थितीला उपयुक्त ठरु शकेल अशा अभ्यास पध्दती विकसित करण्याचा प्रयत्न केला. त्यांच्या मते, पाश्चात्य मूल्यव्यवस्थेतून व विचारधारेतून भारतीय समाजव्यवस्थेची वास्तवता पडताळून पाहता येणार नाही. संस्कृतीचे समाजशास्त्र व ज्ञानाचे समाजशास्त्र या दोन समाजशास्त्राच्या उपशाखांचा विकास करण्यात डी. पी. मुखर्जी यांचे योगदान महत्वाचे मानले जाते.

भारतीय समाजशास्त्राच्या संदर्भात मुखर्जींनी एखादा विशिष्ट सिध्दांत मांडलेला नाही. भारतीय पंरपरेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लक्षात घेऊन त्या परंपरेत कसकशी परिवर्तने होत गेली याचे समाजशास्त्रीय विवेचन त्यांनी केलेले आहे.

ऐतिहासिक विरोध - विकासवादाची संकल्पना (Concept of Historical Dialecticism) :

भारतीय समाजशास्त्राचे स्वरुप अध्ययन पध्दती व समाजशास्त्रीय सिध्दांत याबाबत डी. पी. मुखर्जीनी काही महत्वाचे मुद्दे उपस्थित केलेले आहेत.

समाजशास्त्रीय अध्ययन पध्दतीच्या संदर्भात मुखर्जीनी मार्क्सप्रणीत विरोध विकासवादाच्या तंत्राचा किंवा द्वंदवादमकतेचा अवलंब करण्यावर भर दिलेला आहेत. डी. पी. मुखर्जी यांनी मार्क्सवादी विचारसरणीचा व अध्ययनतंत्राचा भारतीय समाज व्यवस्थेशी सांगड घालण्याचा प्रयत्न केला. कारण युरोप खंडात औद्योगिक क्रांतीनंतर जी भांडवलशाही समाजव्यवस्था उदयास आली तिच्या पार्श्वभूमीवर मार्क्सने आपली सामाजिक, आर्थिक, राजकीय व तात्वीक विचारांची मांडणी केली. तर मुखर्जीनी जमिनदारी व सरंजामशाही पध्दत, जातिनिष्ठ समाजव्यवस्था, धर्म आणि परंपरेचा समाजव्यवस्थेवर पडणारा प्रभाव, अज्ञान, दारिद्र्य इत्यादी भारतीय समाजव्यवस्थेच्या पार्श्वभूमीवर मार्क्सवादी विचारांचे मूल्यमापन केले. म्हणजेच असे म्हणता येईल की, त्यांनी मार्क्सप्रणीत दृष्टिकोनाचे भारतीयीकरण करण्याकडे विशेष भर दिला.

मुखर्जी यांच्या मते, एखाद्या समाजाचे, सामाजिक घडामोडींचे व सामाजिक समस्यांचे अध्ययन करतेवेळी प्रत्येक अभ्यासकाला त्या समाजाचा इतिहास व परंपरा यांचा अभ्यास करणे अत्यंत आवश्यक आहे. भारतीय समाजव्यवस्थेचा इतिहास, येथील परंपरा, संस्कृती आणि वर्गीय रचना याचा अभ्यास करतेवेळी मुखर्जीनी मार्क्सवादी दृष्टिकोनाचा अवलंब केला. या मार्क्सवादी दृष्टिकोनातून इतिहासाचे किंवा समाजाचे आकलन वाद (Thesis) प्रतिवाद (Anthesis) आणि समन्वय (Synthesis) या विरोधविकासवादाच्या किंवा द्वंदवादमकतेच्या दृष्टिकोनातून केला जातो. समाजात नेहमी संघर्ष किंवा विरोध होत असतो. प्रथापित समाजव्यवस्थेच्या विरुध्द संघर्ष त्या संघर्षातून समन्वयवादी समाजव्यवस्था उदयास येते. ही प्रक्रिया सतत चालू असते. कालांतराने ही समन्वयवादी समाजव्यवस्था प्रस्थापित समाजव्यवस्थेचे रुप धारण करते व पुन्हा नवसमाज त्याविरुध्द संघर्ष करण्याचा प्रयत्न करतो.

डॉ. डी. पी. मुखर्जीनी मार्क्सप्रणीत विरोध-विकासवादाचे सुत्र अवलंबून भारतीय पंरपरेचा अन्वयार्थ विशद करण्याचा प्रयत्न केला. कारण भारतीय समाज व्यवस्थेतील अनेक पारंपरिक संस्था भारतीय परंपरेचे संरक्षण व संवर्धन करण्यात नेहमीच प्रयत्नशील असतात. त्यात प्रामुख्याने धर्मसंस्था, कुटुंबसंस्था, जातिव्यवस्था, वर्गव्यवस्था आणि राजकीय व्यवस्था यांचा समावेश होतो. सांस्कृतिक व पारंपरिक वैविधता हे भारतीय समाजाचे लक्षण असल्याने विभिन्न

Scanned with CamScanner

2017

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक संशोधन पत्रिका

विद्यावार्ता™

July To Sept. 2017
Issue-19, Vol-05

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

❖ **विद्यावार्ता** या आंतरविद्याशाखीय बहूभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. **न्यायक्षेत्र:बीड**

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat.**

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

Index

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

01) Nothing to be Frightened of:A Philosophical Exploration
Dr. Tapas Chakrabarti—Dr. Hetal S. Patel, Patan || 10

02) ACADEMIC COLLEGE LIBRARY NETWORKING: INDIAN SENARIO
Vimal K. Gandhi, Gujarat || 13

03) STUDIES ON COMPOSITION AND COMPONENTS OF AIRSPORA BELONGING TO.....
G. M. Pathare, Maharashtra || 18

04) A Case Study of Caste and Untouchability : ....
Dr. Shyamsundar P. Waghmare, Maharashtra || 23

05) L2 Acquisition-The Rise and Motivation of Error Analysis
Megha Shrivastava, Indore M.P || 27

06) INCOME INEQUALITY IN INDIA
Dr. Chetna Bisht || 30

07) Performance anaylsis & mathematical MODELLING OF MAterial ReMOVal RATE OF....
Dr. Shirish D. Dhobe—Dr. R. A. Kubde, Maharashtra || 35

08) A STUDY OF AWARENESS OF BETI BACHAV THROUGH....
Dr. Hardikkumar D. Mehta, Visnagr || 40

09) Spatio-Temporal Status of Urbanization in Uttar Pradesh
Brijendra Nath Singh, Varanasi, U.P. || 45

10) IMPACT OF ALCOHOLIC PARENTS ON THEIR CHILDREN, FOCUSING ON STUDENT....
Dr. Anju Verma, Sikkim || 51

11) Microfinanceand Women's Empowerment: IssuesandConcerns
Dr. Dhananjay Sontakke, Wardha, (Maharashtra) India, || 57

12) An Overview of Ethical Management & Code of Ethics in Business
Dr. Dilip B. Patil, Dist.Dhulia (MS) || 60

13) नवे आर्थिक धोरण व स्वदेशी चळवळीची गरज
डॉ.एस.एस.सोमवंशी, जि.अमरावती || 66

Scanned with CamScanner

11

Microfinance and Women's Empowerment: Issues and Concerns

Dr. Dhananjay Sontakke
Associate Professor and Head,
Sociology Department,
Priyadarshini Women's College, Wardha,
(Maharashtra) India

****

Abstract

In India and other developing countries microfinance has become instrument of women empowerment, particularly the rural and urban poor sections of women population which was formerly excluded from the financial sector is benefited by this. The expansion of microfinance since the 1990s has significantly increased women's access to facilities for small loans and savings. Microfinance aims to contribute to the development and economic growth of poor rural women, by virtue of which it is addressing social and political empowerment. This idea was based on the group lending to help informal sector workers from the clutches of moneylenders who were charging very high interest rate.

Earlier women's NGOs had used microcredit as a point of entry to mobilize women to build solidarity groups and promote conscientization about their subordinate status, the new microfinance institutions seek merely to fill in the institutional emptiness for rural credit. Many of new microfinance institutions are just a new set of moneylenders. Wardha district of Vidarbha region of Maharashtra is now gripped with such type of new moneylenders in the name of microcredit. Credit companies from Orissa, Andhra Pradesh, Tamilnadu, Karnataka, Kerala, and Pondicherry etc has provided credits to poor women on high rate of interest that is nearly 25 to 30 percent. There are large scale irregularities in this venture. Repayment of loan and the way it is being recovered by the company is a big issue. They were forced to sell their utensils, furniture, mobile phones, and gold jewelry for repayments. This paper examines the issues of empowerment though microfinance and its impact on the rural women's life and the problems therein.

Keywords: Microfinance, Women's Empowerment, Microfinance Institutions

Introduction

India, aspiring to be a global power, should improve harmonious and inclusive development. It is known that economic growth is an instrument to attain the well-being of the people. Inclusive development is needed for achieving the well-being of everyone (Dev, 2015). Inclusive development must include participation of women in the process, which will lead them to empowerment.

Microfinance is fast emerging as a powerful instrument in transforming women's empowerment. But the question is, Have woman benefited from easy access to credit? Has it impacted their lives? Is it going to create new problems for them? In the light of these questions we have to revisit the entire concept of women's development, the objectives therein and its impact on rural women and households. The 'empowerment' has been widely used in relation to women as well as marginalized communities in India. Today one hears this term much more often than terms like 'women's welfare, 'upliftment', 'development' of awareness rising. Empowerment of women implies in social, economical and political terms. From feminist point of view, Empowerment in its simplest form means "the manifestation of redistribution of power that challenges patriarchal ideology and the male dominance". The literal meaning of the term 'empowerment' is 'Becoming powerful'. It

Scanned with CamScanner

ELIXIR

Peer Reviewed National Journal of Multidisciplinary Research

Journal

E-NJMR

2017

VOL.VI

Published By:

Shri Sachhidanand Shikshan Sanstha, Nagpur.

TAYWADE COLLEGE

Mahadula, Koradi, Tah. Kamptee, Dist. Nagpur Tel. Nos. : 07109-262204, 262525

TAYWADE COLLEGE

Scanned with CamScanner

अनुक्रमणिका

क्र.	लेखाचे नाव	लेखक	पृष्ठ क्र.
1.	21st Century : Resonances of Shakespeare's works	- Asst. Prof. Siddharth K. Patil	1
2.	Parent-Child Relationship : In the Novels of Manju Kapur, Arundhati Roy & Shashi Deshpande	- Dr. Maroti R.Wagh	3
3.	Gender, Class, Ethnicity, Regionality and Sexuality in the works of W.B. Yeats : Special reference with "Leda and the Swan"	- Dr. Varsha V. Vidya / Dr. Vishnu Chavhan	6
4.	English in Globalized India	- Prof. Archana Bobade/Shelke	9
5.	Digital Social Revolution Today	- Kapil K. Patil	11
6.	जिजाबाईच्या सामाजिक क्षेत्रातील कार्याचे ऐतिहासिक सिंहावलोकन	- डॉ. शरद डवरे	15
7.	न्या. रानडेंचे स्त्रीशिक्षणविषयक विचार व कार्य	- तारा शंकरराव पाटील	18
8.	सनदशीर राजकारणाचे उदगाते : न्या. महादेव गोविंद रानडे	- तारा शंकरराव पाटील	21
9.	"वर्धा शिक्षण योजना : एक ऐतिहासिक अध्ययन"	- डॉ. विलास फरकाडे	24
10.	Relationship of Caste and Gender Inequality in Ancient Indian Period	- Manojkumar Nagarkar	27
11.	Impact of Literacy Upon Population Growth in Ahmednagar District (M.S.)	- Dr. D.S. Samarth	30
12.	School Environment and Stress Free Education	- Dr. Archana Thakre	34
13.	YOGA ASA THERAPY (Yoga for health and happiness)	- Dr. Sunil S. Bhotmange	37
14.	A New Numerical Method a Mid-way Interoplation Formula Akin of Bessel's Formula	- Dr. Nita R. Dhawade	40
15.	कौटुंबिक व शालेय वातावरण व मुलांच्या वर्तन समस्या - एक अध्ययन	- डॉ. प्रभा चिचखेडे	45
16.	नागपूर जिल्ह्यातील खाजगी शाळा आणि सरकारी शाळेतील मुलांच्या स्व-संकल्पनेचे अध्ययन	- प्रा. मृणलिनी विनोदराव गुडधे	49
17.	महानुभावांचे भाष्यग्रंथ स्वरूप व विवेचन	- चक्रधर एन. ठवकर	51
18.	महानुभावांचा पंथप्रसार	- चक्रधर एन. ठवकर	55
19.	नागपूरची नाट्यचळवळ	- डॉ. शरयू तायवाडे	58
20.	भारतीय महिलांचे बदलते स्वरूप	- डॉ. राजेंद्र वाटाणे	62
21.	मुस्लिम आत्मचरित्र	- डॉ. व्यंकटेश पोटफोडे	66

Scanned with CamScanner

ELIXIR
NATIONAL JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY RESEARCH
ISSN 2277-3428 Vol. No. VI-2017

''नागपूर जिल्ह्यातील खाजगी शाळा आणि सरकारी शाळेतील मुलांच्या स्व-संकल्पनेचे अध्ययन''

- कृ. मृणलिनी विनोदराव गुडधे
गृह-अर्थशास्त्र विभाग
प्रियदर्शनी महिला महाविद्यालय, वर्धा

आजच्या स्पर्धात्मक युगात टिकाव धरण्यासाठी विद्यार्थी सर्वबाबतीत निपुण असणे गरजेचे झाले आहे. त्यासाठी विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास योग्य होणे आवश्यक आहे. बालकांसाठी कुटुंब हे पहिले सामाजिक वातावरण होय व त्यानंतर त्याचे महत्त्वपूर्ण व दीर्घकाळ लाभणारे सामाजिक वातावरण म्हणजे शाळा होय.

...तांना घडवणारे शाळा एक संस्कार केंद्र मानले जाते. विद्यार्थ्यांचे प्रभावी व्यक्तिमत्त्व घडविण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य शाळेमध्ये केल्या जाते. व्यक्तींच्या सवयी, आवडीनिवडी, अभिवृत्ती, छंद, स्वभाववैशिष्ट्ये त्यांच्या आधारे व्यक्ती स्वत:ची ओळख करून देण्याचा व स्वत:चे मुल्यमापन करण्याचा प्रयत्न करते. त्यालाच 'स्व-संकल्पना' असे म्हणतात. व्यक्तींची ही स्व-संकल्पनाच म्हणजे तिच्या व्यक्तिमत्त्वाचा केंद्रबिंदूच होय.

आजच्या धकाधकीच्या जीवनात पालकांना आपल्या मुलांना देण्यासाठी पाहिजे तेवढा वेळ नसतो. मुलांचा अधिका-अधिक वेळ शाळेत जात असतो. मुलांच्या विकासादरम्यान त्यांच्यात होणारे बदल व त्यानुसार त्याचे वर्तन ते योग्य की अयोग्य, त्यामध्ये सुधारणा करण्यासंबंधीचे विविध मार्ग शाळेतील शिक्षक शोधत असतात. चांगल्या वर्तन प्रकारांना समाजाकडून मान्यता मिळते व वाईट वर्तन प्रकार समाजाकडून अमान्य केले जाते. याची जाणीव विद्यार्थीना शालेय अवस्थेतच होत असते. म्हणून मुलांच्या आयुष्यात शाळा हा महत्त्वपूर्ण घटक आहे. काळाची गरज म्हणून सरकारी शाळेप्रमाणे खाजगी शाळा अस्तित्वात आल्या या दोन्ही शाळेमध्ये मुलांच्या बुद्धिविकासाशी संबंधित स्व-संकल्पना विकासाला चालना मिळविण्यासाठी विविध उपक्रम राबविले जातात. आजचा पालकवर्ग ही शिक्षणाच्या बाबतीत व मुलांच्या सर्वांगीण विकासाबद्दल अधिक जागृत झालेला आहे, आजच्या महागाईच्या काळात काही पालकांची आर्थिक परिस्थिती नाजुक असल्यामुळे ते आपल्या मुलांना सरकारी शाळेत पाठवितात तर, सामान्यत: चांगली आर्थिक परिस्थिती असलेले पालक आपल्या मुलांना खाजगी शाळेत प्रवेश मिळवून देतात. तर काही पालक आपली आर्थिक परिस्थिती नसतांना सुद्धा खाजगी शाळेत प्रवेश मिळविण्यासाठी धडपडत असतात. त्यांच्या मते खाजगी शाळेत सरकारी शाळेच्या तुलनेत चांगला विकास होतो. म्हणून खरच खाजगी शाळेमध्ये मुलांच्या स्व-संकल्पना विकासासाठी सर्व सोयी, सुविधा उपलब्ध आहेत का, सर्व सोयी उपलब्ध असतांना सुद्धा मुल या विकासामध्ये मागे पडतात का, त्याचप्रमाणे सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टीने सर्व साधने उपलब्ध आहेत का व साधने उपलब्ध असतांना देखील विद्यार्थी व त्यांचे पालक यां सुविधांचा उपयोग करतात का, हे जाणून घेणे आवश्यक आहे.

खाजगी शाळेतील मुलामुलींच्या स्व-संकल्पनेचे अध्ययन करणे.
सरकारी शाळेतील मुलामुलींच्या स्व-संकल्पनेचे अध्ययन करणे.
खाजगी आणि सरकारी शाळेतील मुलामुलींच्या एकूण स्व-संकल्पनेचे अध्ययन करणे.

...तक :

खाजगी शाळेतील मुलामुलींच्या स्व-संकल्पनेमध्ये फरक दिसून येत नाही.
सरकारी शाळेतील मुलामुलींच्या स्व-संकल्पनेमध्ये फरक दिसून येत नाही.
खाजगी आणि सरकारी शाळेतील मुलामुलींच्या एकूण स्व-संकल्पनेमध्ये फरक दिसून येतो.

संशोधन करण्यासाठी संशोधन क्षेत्र म्हणून ''नागपूर जिल्हातील' नागपूरचीच निवड करण्यात आली. नागपूर मधील पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण व नागपूर या क्षेत्रातील शाळांचा समावेश करण्यात आला. या शाळांमधून नमूना म्हणून एकूण ५०० विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. तथ्य ...नासाठी प्रश्नावली पद्धत तसेच मुलाखत, प्रयोगात्मक पद्धतीचा वापर करण्यात आला असून तथ्य संकल्पनासाठी डॉ. एस. पी. अहलूवालीया children's self concept test चा वापर करण्यात आला. सांख्यिकीय विश्लेषण हे वर्णनात्मक व विश्लेषणात्मक या दोन प्रकारे करण्यात आले. वर्णनात्मक सांख्यिकीय प्रकारात संख्यात्मक स्वरूपात तथ्य संकलन करून त्या तथ्यांचे, माहितीचे वर्गीकरण, सारणीकरण करून त्या ...च्या आधारे त्याचे टक्केवारी, माध्यमान, प्रमाण विचलन व सहसंबंध इत्यादी मूलभूत सांख्यिकीचे विश्लेषण करून त्याचे आलेख काढण्यात आले.

Scanned with CamScanner

ISSN 2319 8648

Indexed (IIJIF)

Impact Factor- 2.143

UGC Approved
Sr. No. 64310

ISSN 2319 8648

Editor In Chief
Arun B. Godam
Latur, Dist. Latur-413512
(Maharashtra, India)

Publisher
Shaurya Publication

www.rjournals.co.in

Current Global Reviewer

UGC Approved International ... Referred Journal For All Subjects & All Languages

ISSN 2319-8648 | Impact Factor - 2.143 | Indexed IIJIF | UGC Approved Sr. No. 64310

SPECIAL ISSUE

Volume I, Issue-4

Personality Development

Edited By
Prof. Dinesh Jaronde

www.rjournals.co.in

Sr. No. 64310 | ISSN : [illegible]
Impact Factor- 2.143

INDEX

Sr No	Article Title	Author	Page No.
1	Stress Management: Key To Personality Development Of Youth	Dr. Sabtia Mishra	7
2	Parental Influence On The Personality Development Of Children	Smt. B. Sailaja	13
3	Mental Health Problems Of Adolescent Girls And Recomendetions	Prof. Ranjana Bhimrao Ingole.	20
4	A psychological study of conscientiousness & neuroticism among college students	Dinesh R. Jaronde	26
5	Guiding Creative Personality	Dr. Subhash Sarkar	30
6	Life Skills For Personality Development Of College Students	Dr. Chitta Ranjan Panda	38
7	'वृध्दावस्था समस्या व उपाय'	प्रा. गणेश नथ्थुजी बहादे	45
8	[illegible] सृजनशिलता, व्यक्तिमत्व विकास आणि सृजनशिलता वाढविण्याचे उपाय [illegible]	डॉ. रमा सोनारे प्रा. [illegible]	51
9	"व्यक्तीमत्व विकासात नैतीक मुल्यांची भुमिका"	डॉ.सौ. संगिता वसंत घुईखेडकर	62
10	जिवनात मुल्य शिक्षणाची गरज व व्यक्तिमत्व विकासाचे मार्ग	प्रा.डॉ. उमेश आर धुमाळे	69
11	व्यक्तिमत्त्व विकास आणि पालकाची भूमिका	प्रा. डॉ. सौ. सुषमा विश्वरत्न तायडे (अहिरे)	73
12	आदिवासियों की शिक्षा समस्या तथा उपाय	प्रा. विशाल चक्रधर गजभिये	78

Scanned with CamScanner

www.rjournals.co.in
Issue : I, Vol. I
UGC Approved
Sr. No. 64310
ISSN - 2319- 8648
Impact Factor- 2.143

मुलांची सृजनशिलता, व्यक्तिमत्व विकास आणि सृजनशिलता वाढविण्याचे उपाय योजना.

8

डॉ. रंभा सोनाये
गृहअर्थशास्त्र विभाग प्रमुख
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय,
वर्धा

प्रा. मृणालिनी वि. गुडधे
गृहअर्थशास्त्र विभाग
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय,
वर्धा

मुलांची सृजनशिलता, व्यक्तिमत्व विकास आणि सृजनशिलता वाढविण्याचे उपाययोजना.

सृजनशिलता हा शब्द 'सृज' हया धातृपासुन तयार झाला आहे. सृजन म्हणजे निर्माण करणे सृजनशिलतेलाच सर्जनशिलता असे ही म्हणतात. सृजनशिलता म्हणजे नवनिर्मितीची क्षमता नव्या वस्तुची कल्परूतेने केलेले निर्मिती ही सृजनशिल असते. ही निर्मीती केवळ आधीच्या एखाद्या वस्तुचे अनुकरण नसते. म्हणजेच इतरांनी केलेल्या गोष्टी चे अनुसरन हे सर्जनशिल असणार ानाही. नव्याकल्पनांची किंवा नव्याप्रतिमांची सौंदर्यपूर्ण मांडणी नवनिचारांची निर्मिती किंवा नवनिचारांचे एकत्रिकरण हे देखिल सृजनशिलतेचे रूप असते.

सृजनशिल व्यक्तिमध्ये स्वतंत्र बाणा, परंपरा किंवा रूढी मोडण्याकडे जास्त कल, नविन कल्पना, विचार वा योजना स्विकारण्याची वृत्ती, कमालीची जिज्ञासा वृत्ती, विलक्षण चिकाटी, प्रचंड आत्मविश्वास, प्रसंगी धोका समावेश होतो. बुदीमत्ता व सृजनशिलता हयाचा सहसंबंध असला तरी, उच्च बुध्दीमत्ता असलेली व्यक्ती उच्च + बुध्दी + गुणांक नसतांना निर्मिती क्षेत्रामध्ये नामावंत असतात. सृजनशिलव्यक्ती स्वत:कडे वेगळेपणाने पाहतात. इतरांच्या अपेक्षेप्रमाणे वागत नाही. आपल्या भावना व़ अभिरूची वेगळया पध्दतीने व्यक्त करीत असतात. बालकाच्या विचारप्रक्रियेमध्ये अनेक प्रकारच्या क्षमता, कुवती व सुप्तगुण यांचा समोवश झालेला असतो. वाढत्या वयात मुलांच्या शारिरीक वाढीबरोबरे बौध्दिक वाढही होत असते. परंतू मुलांचे विकार सैरभैर पळणारे असतात. त्यांना शिस्त लावणे व उपयुक्त चाकोरीमध्ये बसविण्याकरीता मोठयांचे मार्गदर्शन महत्वाचे असते. लहान वयात त्यांच्या खटयाळ, निरंकुश

CERTIFICATE

3RD INTERNATIONAL CONFERENCE

On Science & Technology for Society, ICSTS - 2017

Conservation of Non-Conventional Energy Sources Through Advanced Technology and its Socio-economic Approaches for Sustainable Development

MAY 11, 12 & 13, 2017

Association with

MDIS
Management Development Institute of Singapore

ICSTS-2017
Singapore

Organised By

VISHWASHANTI MULTIPURPOSE SOCIETY
(Global Peace Multipurpose Society)

THIS CERTIFICATE IS PROUDLY PRESENTED TO

Prof. / Dr. / Mr. / Mrs. / Ms. Anita Deshmukh of College / University Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha, India has actively participated in 3rd International Conference On Science and Technology For Society ICSTS-2017 during May 11, 12 &13, 2017, Singapore.

He/She has presented Paper/Poster No. ____________________

Dr. P. M. Telkhade President VMS, India	Dr. Shashikant Rokade Convener ICSTS-2017	MDIS, Representative Singapore	Dr. Ramdas Kamdi Organizing Secretary ICSTS-2017	Dr. Janchai Yingprayoon Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Collaboration with

Gopal Krishna Gokhale College, Kolhapur

The University of Peradeniya (Kandy)

Sadahamsevana International Buddhist Information and Institute (Colombo)

Sevadal Mahila Mahavidyalaya, Nagpur

Shri Shivaji Education Society's Science College, Nagpur

Arts, Commerce & Science College Tukum, Chandrapur

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha, Kolhapur's Lal Bahadur Shastri College of Arts, Science & Commerce, Satara

Sardar Patel Mahavidyalaya Chandrapur

JAGADAMBHA College of Engineering & Technology

Scanned with CamScanner

I J R S S I S, Vol. V, Issue (2), May-2017: 1-3 ISSN 2347 – 8268

INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCHES IN SOCIAL SCIENCES AND INFORMATION STUDIES
© VISHWASHANTI MULTIPURPOSE SOCIETY (Global Peace Multipurpose Society) R. No. MH-659/13(N)
www.vmsindia.org

लोकसाहित्य आणि तुकाराम गाथा

देशमुख अ.
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा
Email: *avdeshmukh4@gmail.com*

सारांश : संत तुकाराम महाराज अभंग निर्मितीसाठी सुप्रसिद्ध आहेत. या शिवाय त्यांनी एका नवीन विषयाला हात घातला व त्यावर नानाविध प्रकारची रचना केली ही रचना अतिशय महत्त्वपूर्ण असून ती लोकासाहित्यपर आहे व लोकपरंपरेची आठवण करुन देणारी आहे. तुकाराम महाराजांनी लोकपरंपरेचे जे रक्षक आहेत, मग तो वाघ्या-मुरळी असोत, गोंधळी, सरवदा सादर करणारे तंतुकार असोत, वैराग्याची पदे गाणारे बाळसंतोष असोत, जगदंबेचे बेभान होऊन नृत्य करत स्तुती करणारे गोंधळी असोत किंवा गावोगावी सकाळच्या वेळी सडासंमार्जन झालेल्या घरोघरच्या अंगणात नृत्य करणारे वासुदेव असोत. या सर्वांनी पिढ्यानुपिढ्या आणि शतकानुशतके ह्या लोकपंरपरा जपल्या आणि एकमेकांच्या भूमिकेवर कोणतेही आक्रमण न करता आपली लोकगितांची परंपरा मात्र मोठ्या निष्ठेने जोपासली ती तुकाराम महाराजांना भावली आणि तुकारामांनी वासुदेव, गोंधळी, वाघ्या-मुरळी, सरवदा यावर अतिशय कर्णमधुर गेय पदे रचली व त्यामधून पांडुरंगाच्या भक्तीचा जयघोष सर्व महाराष्ट्रभर केला.

बिजशब्दः वाघ्या-मुरळी, लोकासाहित्य, तुकाराम गाथा

प्रस्तावना:

"संतकृपा झाली । इमारत फळा आली
ज्ञानदेवे रचिला पाया । उभारिले देवालया
नमा तयाचा किंकर । तेणें केला विस्तार
जनार्दन एकनाथ । खांब दिला भागवत
तुका झालासे कळस । भजन करा सावकाश"

भागवत धर्म मंदिराचे कळस असलेले तुकाराम महाराज हे अभंग निर्मितीसाठी सुप्रसिद्ध असेल तरी त्यांनी इतरही रचना प्रकार हाताळलेले आढळून येतात. या रचना प्रकारात हिंदी साहित्याशी नाते सांगणारी साखी-दजा रचना आहे. तशीच पंडिती वळणाची आठवण करुन देणारी श्लोकवद्ध रचनाही आहे. त्यांनी अनेक आरत्या लिहिलेल्या आहेत व त्या गेय असल्यामुळे ती सर्व पदे आहेत. याशिवाय किती तरी पदरचना त्यांनी केली आहे त्या सर्व पदांचा समावेश त्यांच्या अंभग गाथेत करण्यात आला आहे. याशिवाय तुकाराम महाराजांनी एका नवीन अशा विषयाला हात घातला व त्यावर नानाविध प्रकारची रचना केली. ही रचना अतिशय महत्त्वपूर्ण असून ती लोकसाहित्यपर आहे. वासुदेव, गोंधळ, आंधळा, पांगूळ, सरवदा, वाघ्या-मुरळी, डांक, सौरी, गावगूंड, अशा पद्धतीची ही रचना आहे. ती उघडच लोकसाहित्याची व लोकपरंपरेची आठवण करुन देणारी आहे.

तुकाराम महाराजांप्रमाणे त्यांचे बंधू कान्होबा यांनी अशाच धर्तीची रचना केली आहे. त्याशिवाय ज्ञानेश्वर, नामदेव, एकनाथ या तीनही थोर वारकरी संतांच्या अभंग रचनेतही लोकसाहित्य व लोकपरंपरेची आठवण करुन देणारी रचना दिसून येते. याचा अर्थ असा की, ज्ञानदेव काळापासून सर्व वारकरी संतांनी लोकसाहित्य आणि लोकपरंपरा यांची केवळ दखलच घेतली असे नव्हे तर, त्यांचे लोकजीवनातील स्थान आणि महत्त्वही त्यांनी नेमके ओळखले होते आणि म्हणून लोकसाहित्यातील नानाविध रचना प्रकार हाताळून त्या रचनांमधून लोकजीवनाच्या प्रबोधनाचे कार्य संतांनी सातत्याने केले त्यापैकी तुकाराम महाराज एक आहेत. आपण भक्तीचा डांगोरा पिटण्यासाठी वैकुंठाहून येथे आलो आहोत असे तुकाराम स्वच्छपणे नमूद करतात.

"आम्ही वैकुंठवासी । आलो याचि कारणासी
बोलिले जे ऋषी । साच भावे वर्ताविया
पिटू भक्तीचा डांगोरा । कळिकाळासी दरारा
तुका म्हणे करा । जयजयकार आनंदे"

विठ्ठल भक्तीचा प्रसार करणे हे त्यांच्या साहित्याचे प्रधान उद्दिष्ट होते आणि ज्या ज्या साहित्यातून आणि वाङ्मय प्रकारातून भक्तीचा प्रसार करता येईल ते ते सर्व रचना प्रकार तुकाराम महाराजांनी हाताळले व त्यामधून विठ्ठल भक्ती गावोगावी व घरोघरी पोहचवली.

तुकाराम महाराज हे अतिशय विचक्षण असे महापुरुष होते. त्यांचा जन्म एका मातब्बर मराठा कुंटुबात झाला होता. मोरे हे त्यांचे आडनाव होते. त्यांचा वाण्याचा व्यवसाय होता. त्यांचे आयुष्य प्रामुख्याने देहू या गावी व्यतीत झाले असले तरी पंढरपुरच्या वाऱ्याही ते नित्य करत होते. देहू जवळच इंद्रायणीच्या काठी आळंदी हे प्रख्यात तीर्थक्षेत्र आहे आणि ज्ञानेश्वरांच्या स्तवनपर तुकारामांनी अभंग रचनाही केली आहे. त्यांचे अभंग बारकाईने वाचले तर एकनाथांच्या पैठणशी त्यांचा संबंध होता असेही दिसून येते. वाराणसी उर्फ काशीक्षेत्राचा स्पष्ट उल्लेख त्यांनी एका अभंगात केला हे सर्व जमेस धरले तर देहू पुरतेच त्यांचे जीवन मर्यादित नसून पंढरपूर, पैठण व आळंदी या वारकऱ्यांना प्रिय असलेल्या स्थानांशी त्यांचा संबंध होता असे दिसून येते. याचे प्रत्यंतर त्यांच्या अभंग रचनेतही दिसून येते. त्या शिवाय आपल्या अभंगात त्यांनी ज्या ज्या विषयाला स्पर्श केला आहे त्यापैकी एक विषय 'कवीश्वरा'चा आहे. कवीश्वर ही एक साहित्य क्षेत्रातील उच्च

Scanned with CamScanner

ISSN 2278-31[illegible]

विशेषांक
10 मार्च 2017

सामान्यजन संदेश

छोटे राज्यों की आवश्यकता

लोहिया अध्ययन केन्द्र, नागपुर का प्रकाशन

Role of politicalparties, Leadership and Masses in small states

डॉ. प्रा. मालिनी वडतकर
विभाग प्रमुख (राज्यशास्त्र)
प्रियदर्शनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

वेगळा विदर्भ हा विषय तसा अनेक वैदर्भियांच्या जिव्हाळ्याचा विषय. अलीकडे वेगवेगळ्या स्तरावर आंदोलने करीत वेगळ्या विदर्भाच्या मागणी बाबतचा जनमनाचा रेटा उत्तरोत्तर वाढतच आहे. त्यासाठी जनमत चाचणी घेणे असो, हिवाळी अधिवेशनाच्या निमित्याने प्रतिरुप विधीमंडळ अधिवेशन घेणे असो वा विदर्भात प्रत्येक ठिकाणी होत असलेले आंदोलने, परिसंवाद, चर्चासत्र असो, एकूणच वेगळ्या विदर्भाचा मुद्दा गेल्या अनेक वर्षापासून, पेटत ठेवण्यात येत आहे. आंदोलनाच्या माध्यमातून, वेगळ्या विदर्भाची भूमिका शेवटच्या मानसात रुजवित असतांनाच 'विदर्भ राज्यांची' बलस्थाने काय आहेत याचेही विवेचन करणे अत्यंत महत्वाचे ठरते. त्यामुळे एकुणच आर्थिक, सामाजिक, राजकीय अशा वेगवेगळ्या पातळ्यावर विदर्भ प्रदेशाच्या बलस्थानांचे अभ्यासपूर्ण विवेचनही तितकेच महत्वाचे ठरते. वरिष्ठ पत्रकार अनिल वासनिक यांनी 'विदर्भ राज्य: एक शोध'या पुस्तकाच्या माध्यमातून विदर्भाच्या अशाच बलस्थानांची अभ्यासपूर्ण शोध घेतला आहे. पत्रकार असल्याने लेखकाने विदर्भ भूमिचे सुक्ष्म आणि चौकस निरीक्षण नोंदविले आहे. त्यामुळे 'वेगळ्या विदर्भ राज्याचा' विषय समजुन घेण्याची प्रामाणिकता या पुस्तकाच्या माध्यमातून वैदर्भीय जनतेने घेतली पाहिजे.

'विदर्भ राज्य: एक शोध' ची मांडणी करतांना लेखक वासनिक यांनी ऐतिहासीक विदर्भाच्या संदर्भाचा दाखला दिला आहे. विदर्भाचा इतिहास इ.स. पूर्व ४००० वर्ष पुरातन असून ऐतिहासिक काळाचे पाषाण युग, ताम्रयुग, लोह युग, अशा तिन्ही टप्प्यातील काळाचे विवेचन विदर्भ भूमिचे वैशिष्ट्ये अधोरेखीत करते.

पौरानिक काळ, मौर्य काळ, सातवाहन राजवट, वाकाटक राजवट, गोंड राजवट, भोसले राजवट, इंग्रजांचा प्रवेश, राष्ट्रीय चळवळ, नागपूर राजवटीचा शेवट अशी अभ्यासपूर्ण मांडणी लेखकाने केली आहे. ती आपण समजुन घेणे महत्वाचे आहे.

विदर्भ राज्य निर्मितीची मागणी फार जुनी असून यासाठी १९०३ पासून आंदोलने करण्यात येत आहे. तर १२ मे १९४६ रोजी बेळगावला झालेल्या अखील भारतीय मराठी साहीत्य संमेलनापासून संयुक्त महाराष्ट्राची मागणी पुढे आली. त्यामुळे विदर्भ राज्य निर्मितीच्या मागणी मागील गांभीर्य आणि त्याचा पटच वाचकासमोर उलगडतो विदर्भ राज्याची शिफारस, मुंबई द्विभाषिक राज्य, नागपूर करार, असा आढावा घेतला असता तर असे दिसून येते की, खरोखरच विदर्भ राज्याची आज गरज आहे.

नागपूर करारानुसार लोकसंख्येच्या प्रमाणात निधी, सरकारी नोकरीत वाटा आणि शिक्षणात जागा देण्याची तरतूद आहे; मात्र ती कधीच पाळली गेली नसल्यामुळे सिंचन सोयीचा अभाव, नापिकी आणि सावकारी कर्जामुळे होणाऱ्या शेतकरी आत्महत्या, आदिवासी भागातील कुपोषण असे मुद्दे वाचकांना उपेक्षितपणाची जाणीव करुन देतात. विदर्भात मोठ्या प्रमाणात वीजनिर्मिती होऊनही येथील ग्रामीण भागात होणारे १४-१८ तासांचे भारनियमन या विदर्भाची अस्वस्थता प्रकट करण्यास पुरेसे आहे. विदर्भाची भूमी संपन्न असली तरी केवळ अनास्थेचा बळी ठरत आली आहे मध्य प्रदेशच्या काळापासून येथे विधानभवनासह, आमदार निवास, उच्च न्यायालय अशा सुविधा येथे आधीच उपलब्ध आहेत. त्यामुळे विदर्भाची राजधानी आधीच तयार आहे. अशी मांडणी करतानाच राजकीय पक्षांकडून विदर्भाच्या मुद्याचा स्वार्थासाठी करण्यात येणारा वापर होत आहे. निवडून आल्यास 'विदर्भ राज्य' देऊ अशी भूमिका मांडणाऱ्या नेत्यांच्या दुटप्पीपणाचा आपणास नेहमीच परिचय होतो. नैसर्गिक संपन्नात, खनिजांची उपलब्धता विपुलता, पावसाचा प्रदेश, उद्योगाच्या दृष्टीने पुरक संसाधने अशी उपलब्धता विदर्भात असुन सुध्दा केवळ राजकीय अनास्थेमुळे विकासाच्या बाबतीत विदर्भ दूरच राहिला आहे. पश्चिम महाराष्ट्र-मुंबई परिसरात केंद्रित होणारा विकास हा खचितच अर्थाने राज्याचा विकास होऊ शकत नाही.

वेगळ्या विदर्भाच्या मागणीला पक्षांनी गांभीर्याने घेतले नाही.

विदर्भाचा जिल्ह्यात मुबलक सुबता आहे. पश्चिम महाराष्ट्राच्या राजकीय नेत्यांनी विदर्भ वेगळा झाल्यास आपलेच राजकीय अस्तित्व राहणार नाही म्हणून या मागणीला गांभीर्याने घेतले नाही, असे मत महाराष्ट्र शासनाचे माजी महाधिवक्ता ॲड. श्रीहरी अणे यांनी व्यक्त केले. ' वेगळा विदर्भ का? वेगळ्या विदर्भाची वाटचाल, दशा आणि दिशा या विषयावर ते बोलत असताना म्हणतात विदर्भाच्या वाट्याला मिळालेला २२ टक्के निधी अद्याप एकाही राजकीय पक्षाने दिला नाही. उलट हीच नेते मंडळी वेगळ्या विदर्भाच्या नावावर अपप्रचार करीत

Scanned with CamScanner

J-15 2017 ISSN 2319-2429

Management Guru: Journal of Management Research

International Journal

Vol. V | Issue No. 04 | May 2017 | Thane | Monthly Journal | Annual Subscription ₹2500/-

ESTD JUNE 1994

Affiliated to University of Mumbai
Adivasi Pragati Mandal Sanchalit

Com. Godavari Shamrao Parulekar College of Arts, Commerce and Science Talasari, Dist- Palghar. Pin-401606

Organises

International Multidisciplinary Conference

On

Recent & Innovative Trends in Science, Commerce, Literature, Social Sciences, Economics, Management & Information Technology

Friday, 24th March, 2017

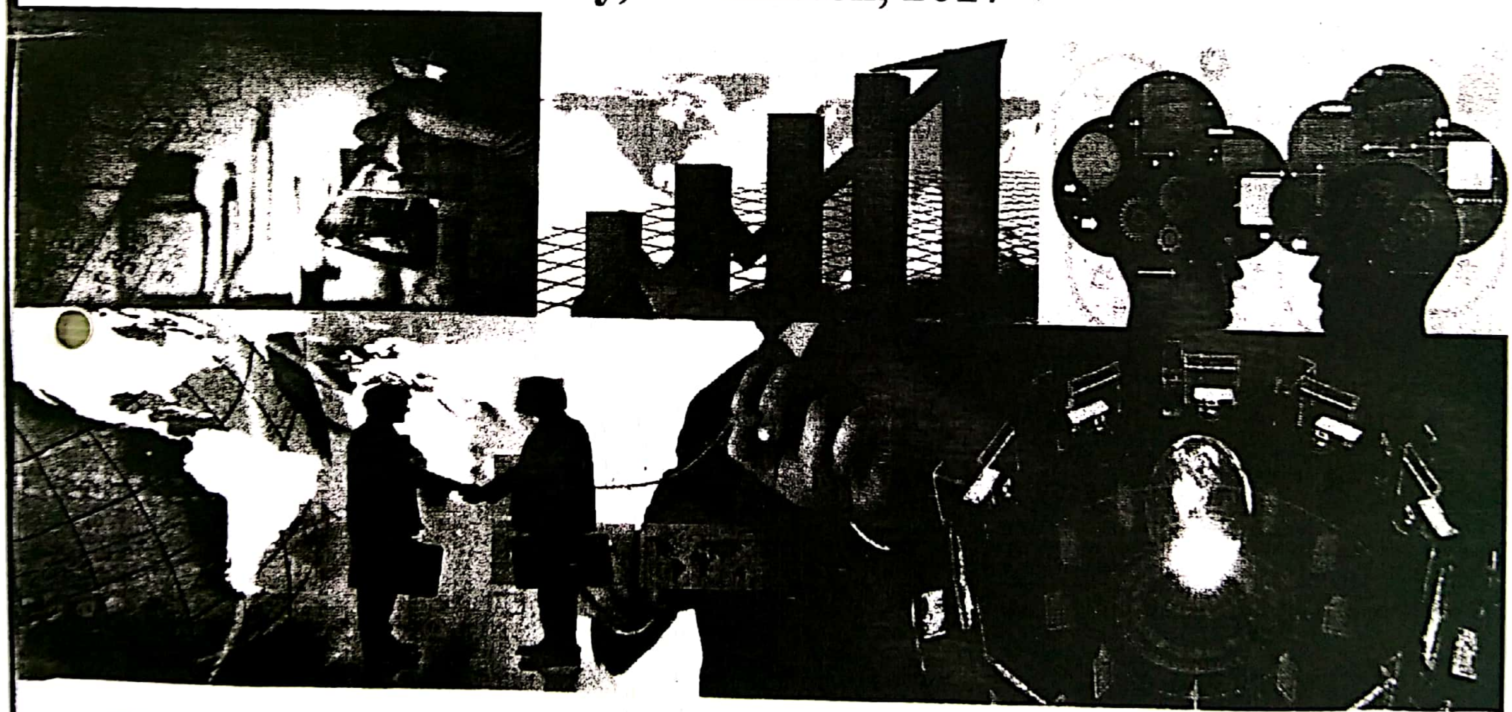

Venue: Auditorium Hall, Com. G.S.P. College, Talasari, Dist- Palghar Maharashtra State (India)

Ph No.: 02521-220701/220702 Mob. 8007183970

Website: www.cgspcollege.org , E-mail: gspcollege@gmail.com

Best College Award University of Mumbai (Rural Area)

Scanned with CamScanner

International Multidisciplinary Conference on

"Recent & Innovative Trends in Science, Commerce, Literature, Social Sciences, Economics, Management & Information Technology"

24th March, 2017

Organised by Adivasi Pragati Mandal Sanchalit,

Com. Godavari Shamrao Parulekar College of Arts, Commerce & Science,

Talasari, Dist- Palghar

Editor in Chief

Dr. B.A.Rajput

Principal

Managing Editor

Prof. Gokul Y. Shikhare

Com. Godavari Shamrao Parulekar College of Arts, Commerce & Science,

Talasari, Dist- Palghar

शरयू प्रकाशन

Sharayu Prakashan

B-7/ 501, Vijay Park, Kasar vadavali, Ghodbunder Road,Thane (W) 400615,

Contact: Mob. 7506707761 Email-ashtikarcd@gmail.com, / Sharayu1954@gmail.com/

www.mngtguru.com

Scanned with CamScanner

INDEX

SR NO	TITLE AND AUTHOR	PAGE NO.
1	Effect of Social Media on Psyche of Indian Youth Prof. Mohsin M. Shaikh	1
2	Neurosecretory Cells in Neuroendocrine Centres of Marine Crab, Portunus Sanguinolentus Sarode Babita P.* and Patil Meena U.	5
3	Economic burden of Malaria and Tuberculosis in Bhiwandi Anis Ahmed B. Choudhery	12
4	बीड येथील कंकालेश्वर मंदिराचा इतिहास प्रा.डॉ.अशोक जी.साबणे	19
5	व्यवस्थापकीय नेतृत्व प्रा. मीना लक्ष्मण मुळीक	22
6	The Hindi Feature Film *Haider* as an Adaptation of *Hamlet*: Review Dr. Kishan H Pawar	25
7	Make In India- Pros and Cons Dr. Shrawan Kumar Mishra	31
8	Demonetisation and E-Commerce –A study of correlation between them with Reference to Indian Economy. Prof.Girish.J.Mahaddalkar	36
9	Enhanced Livelihood Security through Improved Jasmine Production and Collective Marketing Prof. Vilas M. Jadhav , Prof. Er. A.D.Divate	41
10	Psychoanalysis of Eugene O'Neil's the Emperor Jones: a Study of Traumatized Mind of Brutus Jones Dr. Savita A. Patil	44
11	प्राचीन मराठवाड्यातील अंबाजोगाई एक राष्ट्रीय बाजारपेठ प्रा. डॉ. गंगथडे आर. डी.	51
12	Changing Culture of the Protest Movement in the world of Social Networking Prof Panchal Dnyaneshwar Anantrao	53
13	Use of Information Technology in the Academic Library With the context of NAAC Guideline Dr. Pratibha Taksande	56
14	M.K. Gandhi's View on Technology and Contemporary Relevance Dr.Pullagor.B.V.	61
15	Information Technology in Indian Libraries Sarita Khandare	65
16	Indian Ways of Interaction Causing Gender Inequality as Reflected in the Novels of Anita Desai and Geeta Hariharan Shilpa Namdevrao Shendge	67
17	Understanding Carbon Credit and Carbon trading. Bordikar Chetan P.	73
18	Recent Trends and Innovation in Wildlife Management Mrs. Snehal Sanket Jadhav	77
19	Study of Mangrove Associated Flora of Dahisar Mangrove Park, Kandarpada, Mumbai, India *Delphine Pereira , **Sapna Sharma	80

Scanned with CamScanner

Use of Information Technology in the Academic Library With the context of NAAC Guideline

Dr. Pratibha Taksande
Librarian
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha
(Maharashtra) g_rtaksande@rediffmail.com

Abstract:

This paper attempt to discuss the use of Information Technology and its application in the college library services. Also discussed about the use of information technology suggested by NAAC.

Introduction:

Global changes particularly the Information and Communication Technologies (ICT) have had an impact on the functioning of academic libraries. The developments in ICT have changed the users expectations from the academic libraries in different ways. The ways to build a collection and offer services to the end users vary from the recent past practices. To effectively meet the demands of end users, academic libraries need to identify and adopt good practices and benchmarks. Thus, preparing guidelines in a standardized way based on the best practices employed by libraries in significant and which will ultimately enhance the value based services of academic libraries.

The Library and Information Services of higher education institutions play a central role in enhancing the quality of academic and research environments. The National Accreditation and Assessment Council (NAAC) strives for quality and excellence in higher education and advocates for enhancing the role of Library and Information Services in improving the academic environment. Though, it is institutional accreditation that the NAAC does, the assessment of a library, a vital sub-unit, is a key step that integrates itself with the overall evaluation. The library is the fulcrum of support for the entire range of academic activities in a educational campus. In today's high-tech learning environment, the library as a learning resource is taking up increasingly more academic space and time in the life of a learner. In times ahead, this will be even more so. Thus the NAAC has decided to identify the set of best practices in Library and Information Services, with the help of a few case presentations from a few selected libraries of the accredited universities and colleges. This is a great initiative in promoting the libraries in identifying and sharing good or best practices that can be adopted in the Indian academic environment.

NAAC:

The National Assessment and Accreditation Council is an autonomous body established by UGC-University Grants Commission of India in 1994 to assess and accredit institution of higher education in the country. It's prime function is to assess the qualitative development of educational institutions and accredit ate them on basis of the assessment.

It is mandatory to face NAAC committee for institutions incorporated under the affiliation of UGC and AICTE stipulated period.

NAAC – VISION: To make quality the defining element of higher education in India through a combination of self and external quality evaluation, promotion and sustenance initiatives.

NAAC – MISSION:

- To arrange for periodic assessment and accreditation of institutions of higher education or units thereof or specific academic programmes or projects;
- To stimulate the academic environment for promotion of quality of teaching learning and research in higher education institutions;

Scanned with CamScanner

Journal 2017

AJANTA - VOL. - VI ISSUE - II ISSN 2277 - 5730 (I.F.-4.205) APRIL-JUNE - 2017
ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

VOLUME - VI ISSUE - II APRIL - JUNE - 2017 AURANGABAD

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal

IMPACT FACTOR / INDEXING
2016 - 4.205
www.sjifactor.com

+ EDITOR +

Assit. Prof. Vinay Shankarrao Hatole

M.Sc (Math's), M.B.A. (Mkt), M.B.A (H.R),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod & Dirt), M.Ed.

+ PUBLISHED BY +

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

HINDI			
१	डॉ. अलका प्रकाश	रीतिकाव्य का पुनर्पाठ – समाज शास्त्रीय विश्लेषण	१-३
२	संजय सिताराम गायकवाड	कृष्ण बलदेव के उपन्यास मे मनोविज्ञान का चित्रण	४-६
३	प्रा. डॉ. गुरुदत्त जी. राजपूत	संत बहिणाबाई के हिंदी काव्य में कृष्णभक्ति	७-९
४	डॉ. अश्फ़ाक़ इब्राहीम सिकलगर	'काला सूरज' उपन्यास में चित्रित मानवीय संबंधों का मार्मिक और यथार्थ चित्रण	१०-१२
५	डॉ. अश्विनीकुमार नामदेवराव चिंचोलीकर	शब्द विमर्ष	१३-१६
६	डॉ. प्रमोद पाटील	अनुसन्धान में तुलनात्मक शोध का प्रारुप और महत्व	१७-२०
७	**Dr. Mohammad Yahya Jamil**	Iqbal ki Buniyadi Fikr: Asrar-e-Khudi Aur Rumuz-e-Bekhudi ki Raushni MeiN	२१-२६
८	**Mubassir ur Rahman**	Al Baroudi Minal Mauladi Ilal Mamat	२७-३२
९	**Mohammed Mujeeb Mohammed Shakeel**	Sheruz Zhudi Badal Majoon	३३-४१
१०	प्रा. प्रियराज महेशकर	मानव अधिकार और बुद्ध 'धम्म'	४२-४५
११	डॉ. अरुण घोगरे	नियतिवादी उपन्यासकार भगवतीचरण वर्मा	४६-४८
१२	डॉ. जय नारायण राम	श्रमिक शोषण और राष्ट्रवादी भावना	४९-५३
१३	डॉ. आरती द्विवेदी	महिला समानता सिदधान्त एवं व्यवहार - एक विचार	५४-५६

'अजिंठा' या त्रैमासिकात प्रसिध्द झालेली मते मुख्य संपादक, संपादक मंडळ व सल्लागार मंडळास मान्य असतीलच असे नाही. या नियतकालिकात प्रसिध्द करण्यात आलेली लेखकाची मते ही त्याची वैयक्तिक मते आहेत.

तसेच शोधनिबंधाची जबाबदारी स्वत: लेखकावर राहील. हे नियतकालिक मालक मुद्रक प्रकाशक विनय शंकरराव हातोले यांनी अजिंठा कॉम्प्युटर ॲण्ड प्रिंटर्स जयसिंगपूरा विद्यापीठ गेट औरंगाबाद येथे मुद्रित व प्रकाशित केले.

Scanned with CamScanner

१०

मानव अधिकार और बुध्द 'धम्म'

प्रा. प्रियराज महेशकर
इतिहास विभाग प्रमुख, प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

२२ जुलाई २०१० को संयुक्त राष्ट्र संघटन अर्थात युनो व्दारा मानव जीवन से संबंधित एक अति महत्वपूर्ण बात को मान्यता प्रदान की गयी। वह बात थी, पिने के पानी को एक मूलभूत मानव अधिकार के तौर पर स्विकृ ती देने की। इससे पिछले वर्ष से पिने का पानी विश्व के सभी मानवों का मुलभूत अधिकार बन गया।[1] इस बात को यहाँ बताने की जरूरत इसलिए महसूस हुई की, आज युनो के माध्यम से समुचे विश्व ने जिस पिने के पानी को मुलभूत अधिकार मान लिया है, उसी पिने के पानी के मानवाधिकार के लिए आज से लगभग चौरासी साल पहले डॉ. बाबासाहब आंबेडकरने महाड का ऐतिहासिक सत्याग्रह किया था। प्रस्तापित ब्राम्हणी हिंदू धर्मव्यवस्थाने मुलनिवासीयों को पशुओं से भी बत्तर दर्जा देकर उनके सभी मानवी अधिकारों का हनन ओर हरण किया था, उन्हे पीनेके पानी के लिए भी मोहताज कर दिया था। उसी के विरूध्द डॉ. आंबेडकर का महाड सत्याग्रह था। वह संभवतः विश्व का मानव अधिकार के लिए किया गया सबसे पहला सत्याग्रह था।

आगे जीवनभर डॉ. आंबेडकरने पिछडों के मानव अधिकारो के लिए संघर्ष किया अंततः वह इस नतीजे पर पहुँचे की हिंदू धर्म में कोई सुधार हो पाना असंभव है। कुछ स्वयं घोषित उच्चवर्णीय अल्पसंख्यांक लोगोने सारे बहुजन समाज को हिंदू धर्म के नाम का नशा इस कदर चढा दिया है की उस नशे से (क्शसशोपू से)बहुजन समाज का छुटकारा हो पाना नजदिकी सौ-दो सौ साल तक संभव नही है। इसिलिए उन्होने पिछडों के मानवाधिकार को नकारनेवाला हिंदू धर्म छोडने का निश्चय कर लिया[2]

मानव अधिकारोंसे समृध्द धर्म की तलाश में डॉ. आंबेडकरने अपने जीवन के अमूल्य बीस साल लगा दिये। उन्हे संसार का कोई धर्म मानवता के कल्याण की दृष्टी से सुयोग्य नजर नही आया, अतः उन्होने '*धर्म*' की बजाय सिध्दार्थ गौतम ने बताये '*धम्म*' मार्गपर चलना पसंद किया। अपने पाच लाख से अधिक अनुयायों समवेत डॉ. आंबेडकरने १४ अक्तूबर १९५६ को मानवता से परिपूर्ण एवं मानव अधिकारों को सर्वोपरी सन्मान देनेवाला बुध्द का '*धम्म*' मार्ग अपना लिया।

इतने विस्तृत से डॉ. आंबेडकर व्दारा बुध्द धम्म को अपना लेने की बात बताने की वजह ही यह है की, मानवाधिकारों को आधुनिक जनतांत्रिक जीवन का महत्वपूर्ण अंग माननेवाले और उन्ही मानवाधिकारों के लिए जीवनभर संघर्ष करनेवाले विश्वमान्य विव्दान डॉ. बाबासाहब आंबेडकर व्दारा किया गया बुध्द धम्म का स्वीकार ही अपने आप में इस बात को स्पष्ट करता है की, विश्व में सभी मानवों को समान अधिकार देने की बात करनेवाला एक ही मानवताभिमुख मार्ग है और वो है बुध्द '*धम्म*' मार्ग।

Scanned with CamScanner

Sirbhate - Journal 2017

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 4.002(IIJIF) | Printing Area International Research journal | January 2017 Issue-25, Vol-01 | 01

अंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

January 2017, Issue-25, Vol-01

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor
Dr. Ravindranath Kewat
(M.A. Ph.D.)

"Printed by: Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpat.

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
Mobi. 09850203295, 07588057695

15) E-Journals: A Vital Role in Higher Education
Ms. M. Gomathi-Prof. Dr. K. Nithyanandam, Chennai || 72

16) Ethnomedicinal plants used for the different types of fever by rural & tribal....
Eanguwar Srinivas Reddy-Shivraj K. Bembrekar,Kinwat, Dist. Nanded || 81

17) Protein Estimation Of Fifth Larval Stages of Bombyx.mori with special....
Sangeeta Sarkhel-Dr. Shashibala Shrivastava, Jabalpur. || 86

18) SPECIAL NEEDS EDUCATION IN INFORMATION AGE
Sunil kumar, Abohar || 90

19) BODY FUELING OF MARATHON RUNNERS
Dr. Sonali Sirbhate, Wardha || 93

20) MOTHER TONGUE & LITERATURE AS RESOURCES IN THE TEACHING OF....
B. TULASI RANI, Mothadaka || 97

21) CHALLENGES & OPPORTUNITIES OF RURAL ENTREPRENEURSHIP IN INDIA
Dr. B. S. Wankhede, Beed || 99

22) EDUCATIONAL PSYCHOLOGY A TOOL FOR THE TEACHERS FOR CLASSROOM ....
Sunil Kumar, Abohar || 102

23) Health & Hygiene among Sikandarnagar Basti
Tara Bhatt-SapnaTiwari, Lucknow || 105

24) MUSIC & MEDITATION: Connects your soul with God
Garima Gupta, Delhi || 110

25) A Study of Handloom Industry in Kurnool District, Andhra Pradesh India
Prabhakar Kumar, Muzaffarpur || 115

26) ROLE OF PRIVATE SECTOR IN INDIAN ECONOMY
Sumer Singh, Hariyana || 121

27) जि.प.शाळा अंबड येथील राष्ट्रीय आरोग्य अभियान महाराष्ट्र अंतर्गत राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य ....
डॉ. दादाराव रामजी चव्हाण, अंबड, जि.जालना || 125

28) न्या. रानडे यांचे सामाजिक विचार

www.vidyawarta.com/03 _ http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

19

BODY FUELING OF MARATHON RUNNERS

Dr. Sonali Sirbhate
Astt. Proff.,
Priyadarshini Mahila Mahavidhyalaya, Wardha

****

INTRODUCTION

It wasn't until the 1960s that the importance of staying hydrated while covering long distances began to take hold among the running community. And even then, it wasn't until the mid-1970s that thoughtful hydration became common practice. Although runners and race directors side-lined the booze, they still had no real concept of how to stay adequately hydrated and maintain energy levels during a race. A lack of easy-to-transport and nutrient-dense products meant that runners turned to things like oranges, salt, and decarbonated soda for fuelling. They'd drink when thirsty, but not much more or less.

But that is not the case in today's era of elite competition where each calorie, each second matters, so with an athlete training and diet in pre marathon phase, diet during the race also matters as much. Particularly in long distance events such as marathons, where athletes as tested to their core.

REVIEW OF LITERATURE

It is now well established that fatigue during prolonged submaximal exercise can be delayed, and so endurance capacity improved, by increasing the carbohydrate stores of the body prior to exercise[1,2,3]. Recognition of the benefits of dietary preparation for endurance activities has also led to attempts to increase the carbohydrate stores by consuming glucose solutions immediately before and during exercise .[4] A considerable amount of attention has been paid to the composition of these carbohydrate solutions [5]because of the need to achieve rapid gastric emptying and hence fluid replacement. The results of these studies provided evidence for the recommendation that the concentration of glucose solutions used for fluid replacement should be no more than 2.5% and of low osmolality [6]. The carbohydrate content of a solution, however, can be increased by using polymers of glucose without increasing its osmolality or decreasing the rate of gastric emptying[7].

In addition to the composition of the carbohydrate solution, consideration must also be given to the timing of its ingestion. It has been proposed that glucose solutions ingested within 30 min before exercise increase the rate of glycogenolysis in working muscles[8] and decrease endurance capacity [9]. This apparent paradoxical increase in carbohydrate metabolism has been attributed to an increase in plasma insulin concentration, which inhibits the mobilisation of fatty acids from adipocytes and in so doing decreases the availability of free fatty acids (FFA) for oxidation by working skeletal muscles[10]. The increased glycogenolysis and decreased endurance capacity following the pre-exercise ingestion of concentrated glucose solutions have not, however, been found in more recent studies[11]

Nevertheless the apparent detrimental effect on performance of ingesting glucose solutions within 1 h of starting exercise stimulated a series of studies on the possible benefits of using fructose as an alternative source of carbohydrate. Fructose provokes a smaller rise in plasm insulin concentration than does the ingestion of glucose solutions and some[12,13] but not all studies [14,15]reported that it also has a greater glycogen-sparing effect than glucose. Comparisons of the improvements in endurance capacity have not shown, however, clear advantages of ingesting fructose rather than glucose solutions [16].

Sirbhate Journal Jan-Mar 2017

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

Jan. To Mar. 2017
Issue-17, Vol-05

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

❖ **विद्यावार्ता** या आंतरविद्याशाखीय बहूभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. **न्यायक्षेत्र:बीड**

Vidyawarta Research Journal is "Printed by Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra and Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post.Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpat.

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
Mobi. 09850203295, 07588057695

Scanned with CamScanner

14) A feminist Perspective In the Novels of D.H. Lawrence's And Anita Desai
Sapna, Ferozepur || 56

15) God Made Me Special: A Case Study of Two Autistic Kids
Anuja Singh || 58

16) Discrimination of Class and Gender: Mahesh Dattani's Tara
Dr. Garima Chhabra, Indore || 61

17) Panchayati raj system and women sarpanches Special reference: A Case ....
Prof.Kirankumar J.Manure & Dr. Sunil. M. Sakure || 64

18) Role of IT on House-Keeping Operations in Library
Dr. Anil Kumar Singh, Gonda || 67

19) CONCEPT OF GOD IN CHRISTIANITY
ABDUL ALIM SEIKH, W.B. || 70

20) Stress Among Working Women & Remedy An Overview
Dr. Sonali Sirbhate, Wardha || 74

21) मातामाय व मरीमाय: एक आकलन
प्रा.डॉ.शरद जानराव वाघोळे,मंगरूळपीर जि.वाशीम || 77

22) महाराष्ट्रातील आदिवासी क्षेत्रातील अनुदानित महाविद्यालयीन ग्रंथालयातील ग्रंथांची .....
डॉ. प्रा. रश्मी शामसुंदर बकाने, ता.किनवट || 81

23) भारतातील दहशतवाद : भारताची अंतर्गत सुरक्षितता आणि उपाययोजना
प्रा. दिपकराव बी. देवरे, जि. जळगांव || 83

24) प्रादेशीकवाद - भारतीय अंतर्गत सुरक्षेस आव्हान
प्रा. डॉ. संजय प्रभाकर ढाके, जि. धुळे || 85

25) आदिवासी समुदायाचे आर्थिक जीवन : संक्षिप्त आढावा
प्रा. तुळसीदास फकीरजी काळे, पाथरी || 87

26) जालना जिल्हा २०१४ विधानसभा निवडणूक विश्लेषण
डॉ. बळीराम दत्तात्रय कटारे, जालना || 90

27) भारतीय लोकशाही व महिला सबलीकरण
प्रा. डॉ. लक्षटे रत्नाकर बाबुराव, देगलूर || 92

https://sites.google.com/site/vidyawartajournal | http://www.vidyawarta.blogspot.com

Scanned with CamScanner

20

Stress Among Working Women & Remedy An Overview

Dr. Sonali Sirbhate
Associate Professor,
Priyadarshini Mahila M.V. Wardha

Abstract : This paper Enlightens the stress of working women is subjected to. The aim of this paper is to know the reality of women's health. How she faceses the challenges and trying to overcome these challenges & problems which has to face in her daily life. Balancing between so many duties and obligations a women may lead a stressful condition. To overcome from this she must follow the holistic approach i.e. Yoga from the Indian culture. The three major techniques are used in Yoga Breathing, Asanas & Meditation. These helps to improve the stressful situation of health.

Key Words :- Stress, Holistic, Challenges, Meditation, Asanas.

Introduction :- A women plays many roles. To mark her identity, to be independent, to earn a living, to run her family or to support her husband to run the family. There are numerous reasons today women step out of their home, to work to earn. Breaking of her traditional image of home maker. Women today are taking up new roles and challenges of work & career. Balancing between so many duties & obligations, a women faces numerous challenges & problems. Here are some.

Discrimination at work : It starts at the very level of recruitment and Interview, where interviewers ask questions like whether you would be able to continue after marriage ?

Challenges to Safety, Life & Dignity : Sexual harassment theft, male slation, eve-teasing etc.

Non-acceptance of Talent, offered Disrespect. Her character / moral – A working women who is beautiful, or well maintained or presentable or is friendly with everyone and is progressing in her career instead of being complimented is disrespected and disgusted, is questioned & remarked on her dignity & morals.

Family Duties – In today's modern era, even after working in the corporate world and after taking up challenging roles, the age old image of a women of being a home maker is not much changed. Even if she works, comes home tired / has to leave early for office; she is expected to cook food, take care of kids & all other household duties and the male counterparts may volunteer but, they hold no responsibilities.

Juggling between Work, Home & Personal Life – Amid all the dilemma and stretch of balancing the job responsibilities, following her passion, going ahead with her aspirations & looking after her family kids – husband, a women handles & balances a big lot of stress, which deprives her of peace, rest, sleep, independent though & luxury to be herself.

Working Women & Stress: Stress is simply a fact of natural forces from the inside or outside. The individual responds to stress in ways that affect the individual as well as their environment. Because of overabundance of stress in our modern lives, people usually think of stress as a negative experience, but from a biological point of view stress can be a neutral, negative or positive experience. In general, stress is related to both external & internal factors.

Type of work & stress : The concept of stress is of central importance when examining how the psychological work environment affects health & well being. Stress is defined as being an interaction between the individual & the situation when the individual experiences a mismatch between perceived demands and the perception of his capability to meet the

'2018

191

I J R S S I S. Vol. V, March 2017:389-392 ISSN 2347 – 8268

INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCHES IN SOCIAL SCIENCES AND INFORMATION STUDIES
© VISHWASHANTI MULTIPURPOSE SOCIETY (Global Peace Multipurpose Society) R. No.MH-659/13(N)
www.vmsindia.org

EFFECT OF YOGIC PRACTICES ON MENSTRUAL DISCOMFORT

[1]Sirbhate S. and [2]Suryawanshi

Asst. Professor Department of Physical Education & Sports
PriyadarshiniMahila M.V. Wardha (M.S) India

Abstract: The purpose of the study was to find out the effect of Yogic Practices on Menstrual discomfort. To achieve the purpose of the study, 62 adolescent girls were selected as a subject randomly from School in Wardha City. The single group design was used in the study. The study was formulated as Pre & Post Test. The Primary data were collected through questionnaire method. During the study period, 60 min duration of Yogic training was provided to the experimental group for six days in a week for three months. The data characteristics such as mean, SD, Range were determined using SPSS 18.0 statistical package. The comparative assessment of the Study Objective variables 'Z' test was used. The Significance level was chosen to be 0.05 selective Yogic Practices have positive impact on menstrual discomfort. The Result were benefited physically & mentally to overcome the problems faced by them during menses after administration of Yogic training.

Keywords:Yogic Practices, Menstrual discomfort

Introduction:

Human beings are made up of three components body mind and sad corresponding these three are three needs health knowledge and inner peace. Health is physical need, knowledge is our psychological needs and inner peace is spiritual need when all three are present then there is harmony. According to yoga harmony among the body that includes subtle energy body mind that includes emotional, psychological and the thinking mind and the spirit or the surd bads to a perfect health. The harmony can be maintained by dealing with all the above aspects through yogic practices.

Why study the adolescent ?

It is a crucial period in the life span. Adolescence represents the combination of childhood and an intimation of the adult who is to be yet another motive in studying adolescence might to be desire to learn the term adolescence has a border meaning. It includes mental emotional and social maturity as well as physical maturity. One important part of the Adolescents establishment of an identity is to define and accept ones sex rate. It has appeared to be more difficult for girls to accept their feminity than for boys to see themselves in and masculine role.

Changes during Adolescence – There are external and internal changes occurs. For many girls menstruation is a serious concern. This is because they suffer physical discomforts such as cramps, weight gain, headache, backaches and breast tenderness and experience emotional changes such as mood surings, depression, restlessnes. Primary Dysmenorrhoea is the most common gynecological disorder among female adolescents with a prevalence of 60% to 93% several studies have shown that adolescents with primary dysmenorrheal report that it affects their academic performance, social and sports activities and is a cause for school absenteeism.

Yogas reputation for stress reduction and mental health benefits has bolstered its popularity in recent years and data from randomized trials suggest that yoga reduces symptoms of anxiety and depression.

Studies suggest that menstrual cramps are more common in adolescent girls and its occurrence may reduce as the age progresses experts believe that one of the major contributing factors to menstrual cramps can be lack, of exercise, unhealthy dietary habits have also been known to add to the woe.

Need of the Study –

The menstrual period is a natural phenomenon that occurs throughout the reproductive years of every woman. Most females experiences some degree of pain and discomfort in their menstruation

Scanned with CamScanner

2017

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

Oct. To Dec. 2016
Issue-16, Vol-03

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मति गेली, मतीविना नीति गेली
नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले
वित्तविना शूद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

❖ विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायक्षेत्र:बीड

Vidyawarta Research Journal is "Printed by Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra and Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post.Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpat.

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
Mobi. 09850203295, 07588057695

❖विद्यावार्ता: Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal Impact Factor 4.014 (IIJIF)

http://www.vidyawarta.blogspot.com — https://sites.google.com/site/vidyawartajournal

14) SHOOT GALL PSYLLA, APSYLLA CISTELLATA- A SERIOUS PEST OF MANGO.....
G. P. PAINKRA, Ambikapur || 68

15) Intermarriage and Changing Structure of Indian family
Dr. Dhananjay k. Sontakke, Wardha (Maharashtra) || 70

16) HiddenVoice of Vidharbha Demanding Separation
Pankaj P. Umbarkar || 72

17) Use of Activity Based Costing as a modern tool for controlling increasing .....
Dr. Sudhakar B. Yadav, Raigad || 78

18) A STUDY ON TOURISTPERCEPTION TOWARDS TOURISM SERVICES IN .....
B.S.V. Meera Setty, Mayabunder, Dr. C. Thiruchelvam, Pudukottai || 83

19) THE TENET OF KARMA— BUDDHISM CONTRARY TO JAINISM
Anjana Rani, Abohar || 92

20) महाराष्ट्र विधानसभा २०१४ च्या निवडणुकीचे राजकारण
डॉ. व्ही.एस. इंगळे, जि.यवतमाळ || 94

21) नव्या अर्थक्रांतीचे पर्व
डॉ. अनिल श्री. खांडेकर, अमरावती || 97

22) दलित कवयित्रींच्या कवितेतील स्त्रीवादी जाणिवा
डॉ. कैलास महाले, जि.सांगली || 100

23) कौटुंबिक हिंसाचाराची कारणमिमांसा
डॉ. सौ. सुजाता ब. सबाने, प्रा. सौ. वर्षा यशोधन पाटील, महाराष्ट्र || 103

24) चंद्रपूर जिल्ह्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयात कार्यरत शिक्षकांचे व्यवसाय समाधान.....
श्री. जयंत आ. वानखेडे, जि. चंद्रपूर || 109

25) डॉ.अण्णासाहेब गुंजकर यांचे जीवन व जडण-घडण एक अभ्यास
प्रा.एस.व्ही.शिंदे, नांदेड, डॉ. स्नेहल डी. शेंबेकर, अकोला || 113

26) मराठी आणि हिंदी ग्रामीण कादंबऱ्यांमध्ये चित्रित जातिव्यवस्था, अस्पृश्यता, धर्मांधता
प्रा. राहूल भालेराव पाटील, जि. पालघर || 115

Scanned with CamScanner

15

Intermarriage and Changing Structure of Indian family

Dr. Dhananjay k. Sontakke
Associate Professor, Department of Sociology, Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha (Maharashtra)

****

One of the most significant phenomena in contemporary times is intermarriage. Inter marriages are potentially and actually significant for social change, change in regard of the family and caste structure. Marriages rules are a primary source of reproducing caste. Endogamy is the dominant marriages rule. According to the rule, one must marry within the caste. Without endogamy, different strata would not be able to maintain their distinctive identities. One of the essential features of casteis endogamy, and inter-caste marriage cuts at the root of this essential characteristics. Family, which is a traditional patriarchal normative structure, provides little space for self choice marriages. Intermarriage challenges these patriarchal institutional norms. It mobilizes the family's social sources; it is a solvent of caste hierarchy. It establishes new bonds of kinship in family and brings the structural change in family relationship.

Marriage was considered an important institution, essentially because it was deepest and most complex involvement of human relationship and symbolically the corner stone of society. It was a basic structural element and a part of the social system. With marriage, an individual was assigned a definite role in the family(Bambawale: 1982).Marriage can be defined as a socially acknowledged and approved sexual union between two adult individuals. When two people marry, they become kin to one another; the marriage bond also, however, connects together a wider range of kin people (Giddens: 2006).

This research paper is based on empirical study. The field work for this study took place primarily in rural and urban areas of Wardha district (Maharashtra). 100 couples i.e. 200 individuals were selected on the basis of convensive sampling method. Initially the list of respondents were prepared from Zilla Parishad, Social Welfare Department, information gained from friends, respondents etc. Detailed interviews were conducted by using structured interview schedule. Respondent's educational background varies from matriculation to post-graduation. From unskilled wage earner to professionals like doctors, engineers, teachers, Lecturers are included in this sample. Both "anuloma" and "pratiloma" marriage are involved in this study. The paper examines the role and reaction of the family on the both sides as it is an indication of the approval or disapproval of this kind of marriage by their respective societies. Initially there was opposition because of the fear of societal pressure, but later parents supported the couples. Reconciliation between the families of both sides is observed to large extent. Change in the attitude of the family towards intermarriages brings the structural change.

Change in the process of mate selection

In marriage, the process of mate-selection is very important. In traditional marriages parents and relatives has greater importance. Mate selection for marriage is made through a network of relatives. Love is generally regarded as an uncontrollable and explosive emotion which makes a young person blind to reality, reason and logic. The family's stability may even be jeopardized since the emotions might lead one to marry a person unsuitable not only to the individual but to the whole family (Rao and Rao 1982). Arranged

ISSN 2394- 5303

printing® Area

Peer Reviewed International Refereed Research Journal

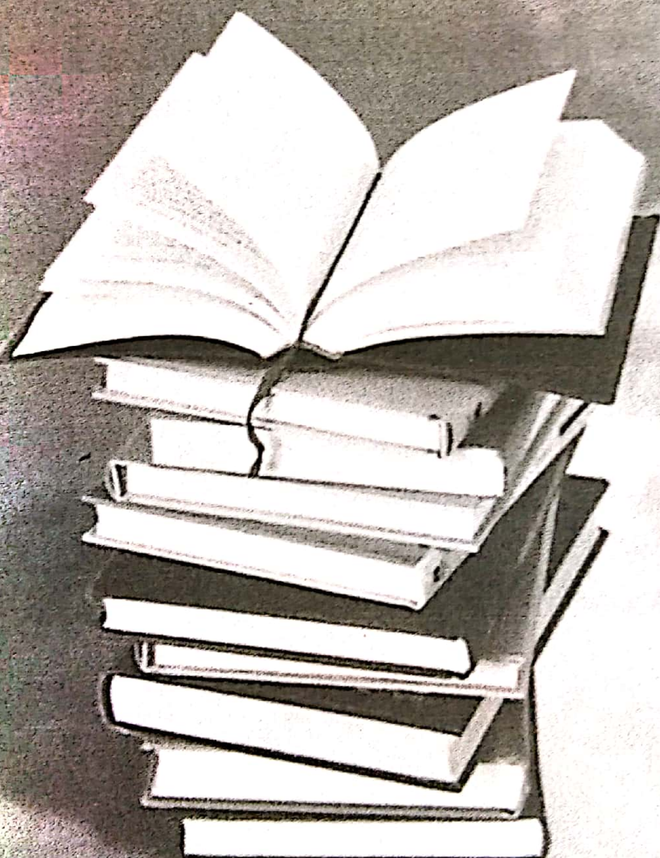

Editor

Dr.Bapu G.Gholap

ised Edition

Scanned with CamScanner

Index

1) INCULCATING READING HABITS AMONG CHILDREN AND YOUTH
Dr. Pratibha G. Taksande, Wardha, Maharashtra || 08

2) Rabindranath Tagore & a genius of his Dramatic Art : A brief introduction
Dr.Awasthi Sudarshan Subhash, Chousala M.S. || 12

3) Geographical Study of Literacy & Sex Ratio in Jalgaon District
Dr. Mrs. Sunanda Anil Chaudhari, Jalgaon [M.S.] || 15

4) TEACHER EFFECTIVENESS OF SCHOOL TEACHERS IN RELATION TO THEIR JOB SATISFACTION ....
Mr. Mukesh Kumar Dubey, Lucknow || 18

5) Managing Skill redundancy in Manufacturing Organizations
Dr. Arindam Ghosh || 27

6) The Gender Disparity in Literacy among In-migrant Dange Tribals in Kolhapur City
A. S. Jadhav-B. A. Ajagekar, Kolhapur [M.S.] || 31

7) INDUSTRIAL RELATIONS AND CONTRACT LABOUR IN INDIA
Dr. P. M. Kaduakr, Parel, Mumbai || 35

8) Importence of Ethics, Morality and Spirituality for Indian Education System
Kailash Chandra Verma, Siwaya, Meerut (UP) || 41

9) Indian Mother & Daughter in Badami's Tamarind Mem
Dr. K. SwarnaLatha, Desaipet, Warangal. || 50

10) Feminism
Dr. T. Madhavi,Desaipet, Warangal. || 53

11) Practice Teaching in Teacher Education
Dr. Mukesh G Patel, Gandhinagar (Gujarat) || 63

12) Environmental Pollution in India
Prof. Rakunde Amol Manikrao, Kinwat [M.S] || 67

13) Continuous and Transparent User Identity Verification for Secure Internet Services
Prof. Sabera Begum Kardi,Asra Anjum,Heera Tazeen,Viqhar Unnisa-Kalaburagi || 70

14) WOMEN – EMPOWERMENT – CHALLENGE OF 21st CENTURY
Dr. Abinash Kumar, Keredari, Hazaribag (Jharkhand) || 75

15) The Critics of literature
Dr. Bhasker A. Shukla, Devgadhbaria. Dist. Dahod || 77

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned with CamScanner

01

INCULCATING READING HABITS AMONG CHILDREN AND YOUTH

Dr. Pratibha G. Taksande
Librarian,
Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya Wardha,
Maharashtra

ABSTRACT

Reading being a life long process, if inculcated right from the beginning, will go a long way in the development of overall personality of an individual in general and young ones in particular. Today the reading has social, academic, economic and survival significance because democracy of a country can survive when people at large have reading competence.

The paper discussed about cultivating reading habit among children and youth.

INTRODUCTION

Reading, said Ba Con, make a full man. Apart, however form the knowledge that is to be acquired from books, there is something to be said about the love of reading. Few things can give such unalloyed pleasure in life as the reading of good book and properly cultivate reading habit may will be the most precious assets for a young man or women in later life. To inculcate reading habit in every teacher, students a love of great literature is an essential part of education.

OBJECTIVE

1. To know the importance of reading as well as reading habit.

2. To explain how to inculcate reading habit among young one.

READING

Reading the key word denotes action of a person who reads generally books, newspapers etc. which are intended for reading. Reading is normally for understanding, gaining knowledge or entertainment. Since reading is a process which is related to the library science.

HABIT

Habit means thing or things that a person dose often and almost without thinking sometimes a habit formed is a hard to a change. For example One may have the habit of scratching his head while thinking. Hence the topic is concerned with preparation of the mind, making it more educative and more refund to form a habit of reading.

READING HABIT

Reading habit is the art of personal investigation and self study. It should be followed by self thinking and analysis and only this kind of self study on one's own accord can develop into a good reading habit. So reading habit has become a sine-qua-non for the development of one's personality and society as a whole.

IMPORTANCE OF READING HABIT

Reading being a life-long process, if inculcated right from the beginning, will go a long way in the development of overall personality an individual in children and young one in particular. Today, the reading has social, academic, economic and survival significance, because democracy of a country can survive when people at large have reading competence.

Perception of the 21st century is guided by the latest technological developments. Information technology in particular is changing libraries significantly. The familiar print material is being replaced with magnetic, electronic and optical disks, diskettes and such other forms. With the increase in these non books material, which is associated with a number of machines, drives and displays, the human being are still likely to continue their habit of reading whether it is displays screen, a computer printed page, a xeroxed copy, from an ultra microfiche or a printed page, the reading of it is

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

VOLUME - V ISSUE - I JANUARY - MARCH - 2016 AURANGABAD

IMPACT FACTOR	
2014	2015
0.703	0.987
Global Impact Factor	

✦ EDITOR ✦

Assit. Prof. Vinay Shankarrao Hatole

M.Sc (Math's), M.B.A. (Mkt), M.B.A (H.R),

M.Drama (Acting), M.Drama (Prod & Dirt), M.Ed.

✦ PUBLISHED BY ✦

Ajanta Prakashan

Aurangabad. (M.S.)

Scanned with CamScanner

CONTENTS

Sr. No.	Name & Author	Pages
१४	कल्याणाच्या अर्थशास्त्रामध्ये भारतीय सुधारक अर्थशास्त्रज्ञांचे योगदान **डॉ. माधव गायकवाड**	४६-५१
१५	भारतीय अर्थव्यवस्थेत पर्यटन उद्योगाचे महत्त्व **प्रा. पूर्णिमा सीताराम वानखेडे**	५२-५५
१६	भारतीय लोकसंख्या नियंत्रण काळाची गरज **डॉ. गजानन रा. मुधोळकर**	५६-५८
१७	माध्यमांतर आणि मराठी साहित्य **डॉ. लता रामचंद्र जावळे**	५९-६३
१८	अस्पृश्यता : असमानतेचा भीशण इतिहास **डॉ. प्रियराज महेशकर**	६४-६८

Scanned with CamScanner

१८

अस्पृश्यता : असमानतेचा भीषण इतिहास

डॉ. प्रियराज महेशकर
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा.

गुप्तकालखंडात धर्मशास्त्र लिहणारा कात्यायन या लेखकाने सर्वप्रथम 'अस्पृश्य' हा शब्द वापरला.1 जो वेगवेगळया जातींच्या संकरातून जन्मतो तो 'अस्पृश्य' होय अशी धर्मशास्त्रांनी अस्पृश्याची व्याख्या केल्याचे रामशरण शर्मा सांगतात.2 तर महाराष्ट्रातील अभ्यासक श्री. म. माटे यांच्या मते, ''चातुर्वर्ण्य हिंदू ज्यांच्या देहालाच विटाळ मानतात. त्यामुळे व्यवहारात ज्याला अडचण उत्पन्न होते व जिवितात उत्कर्ष साधता येत नाही, ते अस्पृश्य लोक होत''3 मनुस्मृतीने किंवा धर्मग्रंथांनी ज्यांना चातुर्वर्ण्यव्यवस्थेत स्थान नाकारले असे अवर्ण लोक म्हणजे अस्पृश्य होत. या अस्पृश्यांच्या अनेक जाती कालोघात हिंदू समाजव्यवस्थेत निर्माण झाल्या. महाराष्ट्राच्या बाबतीत सांगावयाचे झाल्यास महार, चांभार, ढोर, मांग, कीलघा, खालपा, तुरी, सिंधव अशा अस्पृश्यांच्या जाती राज्यात होत्या. सर्व अस्पृश्य जातींना अतिशुद्र, नामशुद्र, अत्यंज, अवर्ण, पटिया अशा विविध नावांनी देशात ओळखले जात असे.

अस्पृश्यता हिंदू धर्मात नेमकी कशी विकसित झाली या संबंधात वेगवेगळी मते आढळतात. धर्मशास्त्रांनुसार जाती संकरातुन अस्पृश्यता आली. तर धुर्वे यांच्यामते,' अस्पृश्यतेचा उद्‌भव हा कांही व्यवसायांच्या अपवित्र मानण्याच्या पध्दतीतून झाला असावा'.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनीही अस्पृश्यतेच्या उद्‌भवा संदर्भात अतिशय मुलभूत व संशोधनपूर्ण मत आपल्या 'अस्पृश्य मुळचे कौनद' या मौलिक ग्रंथातून व्यक्त केलेले आहे. ''अस्पृश्यतेचा जन्म अंदाजे इ.स. 400 च्या दरम्यान झाला असून ती बौध द धर्म व ब्राम्हणवाद यांच्या संघर्षातून जन्माला आली.''5

महात्मा फुल्यांनी अस्पृश्यतेच्या उगमासंदर्भात भाष्य करतांना म्हटले की, शुद्र व अतिशुद्र ;अस्पृश्यद्ध हे एकाच वंशाचे होते व ते मिळून सामंजस्याने राहात. पण त्यांच्यातील हा सलोखा धुर्त व कावेबाज भट लोकांनी बनाम रचून संपुष्टात आणला त्यातून जातिभेदांसारखी विषारी संस्था जन्मास आली. महात्मा फुल्यांनी मांडलेल्या याच विचारांचा धागा डॉ. आंबेडकरांनी अस्पृश्यतेच्या उद्‌भवाचे विश्लेषण करतांना पुढे नेलेला दिसतो. फुले ज्या 'बनावा'ची गोष्ट करतात तोच बनाव नेमका काय होता हे आंबेडकरांनी आपल्या 'अस्पृश्य मूळचे कौन?' या ग्रंथातून उघड केला आहे. आंबेडकरांच्या स्पष्टीकरणानुसार, बौध्द धर्माच्या उदयानंतर ब्राम्हणांनी गोमांस भक्षणाची सवय सोडून दिली. पण ही गोमांस भक्षणाची संवय ब्राम्हणांकडून पराजित लोकांनी तशीच चालू ठेवली. तेव्हा ब्राम्हणांनी गायीला पवित्र ठरवून गोमांस भक्षण करणे अपवित्र ठरविले. त्यामुळे गोमांस भक्षणाचे अपवित्र काम करणारे आपोआप अपवित्र म्हणजेच अस्पृश्य ठरविले गेले. असे विश्लेषण करुन आंबेडकरांनी आपली ठतवामद डमद जीमवतल मांडली. तसेच अस्पृश्य लोक चांडाळ लोकांहून वेगळे असून ते इ.स.400 नंतर निर्माण झाल्याचे त्यांनी सांगितले.6

प्रामुख्याने मनुस्मृतीच्या रचनेनंतरच्या कालखंडात अस्पृश्यता ही अधिकच कठोरपणे पाळल्या जाऊ लागली. मनुस्मृतीने अस्पृश्यांना चातुर्वर्ण्यव्यवस्थेच्या बाहेर ठेवून ;वर्णबाह्य, अवर्णद्ध त्यांच्यावर अनेक जुलमी बंधने लादली. अस्पृश्य जातींनी गावाबाहेर राहावे. त्यांनी प्रेतावरील कपडेच स्वतःसाठी वापरावीत, इतरांनी त्यांच्यात मिसळू नये, फुटक्या भांड्यात जेवावे. हवे असल्यास लोखंडाचे दागिने घालावित. पोटासाठी ते दुसऱ्यांवर अवलंबून असावित. त्यांनी रात्री गावात येऊ नये, त्यांनी बेवारस

Scanned with CamScanner

1st International Conference

November 21, 22, & 23, 2015

On Science, Engineering & Technology for Academicians Industries & Society, ICSET - 2015
with a Theme :
Recent Trends in Science, Management, Engineering & Technology

Venue

Birla Institute of Technology
Offshore Campus - Ras al Khaimah, UAE
Facilitated by
CORE International Institute of Higher Education FZE

VISHWASHANTI MULTIPURPOSE SOCIETY
(Global Peace Multipurpose Society)
Registration No. MAH-659/13(N)

INTERNATIONAL COUNCIL FOR MAN & NATURE

Organised by

Internationally accreditated college

JAGADAMBHA
COLLEGE OF ENGINEERING & TECHNOLOGY, YAVATMAL
MAHARASHTRA (INDIA)
An ISO 9001 : 2008 Certified College

Certificate

This Certificate is proudly presented to

Dr. Mrs. Anita Deshmukh

of

Priyadarshini Mahila Mahavidyalaya, Wardha

has actively participated in 1st International Conference on Science, Engineering and Technology (ICSET-2015) during November 21, 22 & 23, 2015 held at Birla Institute of Technology, Offshore Campus - Ras al Khaimah, U.A.E., Dubai.

He/She has presented paper / poster Entitled वारकरी संप्रदाय व श्री पुंडलिक

Dr. Surendra K. Kalaspurkar	**Dr. Shital A. Watile**	**Dr. R. P. Singh**	**Dr. Pravin Telkhade**
Principal	Secretary	Director, Birla Instutite of	President
JCOET, Yavatmal	JBGVS, Yavatmal	Technology, RAK, Dubai (UAE)	VMS, Nagpur

Gopal Krishna Gokhale College Kolhapur

Aakar College of Management for Women, Nagpur

Shri Mathuradas Mohota Science College Nagpur

Sevadal Mahila Mahavidyalaya, Nagpur

S.S.E.S Science College, Congress Nagar, Nagpur-440012

Dr. Arun Motghare Mahavidyalaya Kondha-Kosra, Bhandara

Padmashri Dr. Vasantraodada Patil Mahavidyalaya, Tasgaon Sangli

Lal Bahadur Shastri College of Arts, Science & Commerce, Satara

Sadahamsevana International Buddhist Information and Institute (Colombo)

ICSET 2015

Scanned with CamScanner

I J R S S I S, Vol. II, Issue (4), Nov 2015: 167-169 ISSN 2347 – 8209

INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCHES IN SOCIAL SCIENCES AND INFORMATION STUDIES
© VISHWASHANTI MULTIPURPOSE SOCIETY (Global Peace Multipurpose Society) R. No. MH-659/13(N)
www.vmsindia.org

वारकरी संप्रदाय व श्री पुंडलिक

अनिता देशमुख
मराठी विभाग प्रमुख, प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय,वर्धा
Email – avdeshmukh4@gmail.com

सारांश –
वारकरी संप्रदाय हा महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक व धार्मिक जीवनातील एक महत्त्वपूर्ण संप्रदाय आहे. या संप्रदायाचे उपास्य दैवत श्री विठ्ठल आहे आणि प्रधान केंद्र पंढरपूर आहे. पंढरपूर हे गाव अतिशय प्राचीन असून ते भीमा नदीच्या तीरावर वसले आहे. भीमा नदीच्या तीरावर पुंडलिकाची समाधी आहे व श्री विठ्ठलाची स्थापना केलेली आहे यामुळे श्री विठ्ठल, पंढरपूर आणि पुंडलिक या तिघांचे उल्लेख आणि माहात्म्य वारकरी संप्रदायात दिसून येतात. श्री विठ्ठल हा देव, पुंडलिक हा भक्त, भीमानदी हे तीर्थ आणि पंढरपूर हे क्षेत्र अशा पद्धतीने देव, भक्त, तीर्थ आणि क्षेत्र हे चारही घटक वारकरी संप्रदायाच्या इतिहासात आढळतात. पुंडलिकाचे सर्व वारकरी संतांनी उल्लेख केले आहेत व माहात्म्यही सांगितले आहे. पुंडलिक विषयक अनेक कथाही आहेत या कथांमधून पुंडलिकाची विठ्ठलावरील भक्ती स्पष्ट झाली आहे. म्हणून पुंडलिकाचा उल्लेख सर्व वारकरी संत 'भक्तराज' या नावाने करतात व विठ्ठलाचा उल्लेख 'पुंडलिक वर दे श्री हरि विठ्ठल' असा करतात. विठ्ठलाला पंढरपुरात आणणाऱ्या पुंडलिकाची समाधी भीमा तीरी होती व पुंडलिकामुळे विठ्ठल पंढरपुरला आला असे नामदेव महाराज नमूद करतात. पंढरपूर याचे एक नाव पुंडलिक क्षेत्र असेही शिलालेखात आले आहे. व्यक्तीला व वारकऱ्यांना सर्वतोपरीने शिस्त लावण्याचा प्रयत्न पुंडलिकाने केला आहे. शके ११५६ च्या संस्कृत कन्नड शिलालेखात पुंडलिकाचा स्पष्ट उल्लेख आहे. या शिवाय आद्य शंकराचार्य यांनी 'पांडुरंगाष्टक' संस्कृत मध्ये लिहिले आहे त्यात पुंडलिकमुनीला वर देणारा विठ्ठल असा पुंडलिकाचा उल्लेख आहे. अशा प्रकारे विठ्ठल व पुंडलिकाचे माहात्म्य सर्व वारकरी संतांनी सांगितले आहे.

वारकरी संप्रदाय हा महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक व धार्मिक जीवनातील एक महत्त्वपूर्ण संप्रदाय आहे. महाराष्ट्रात महानुभाव, दत्त, चैतन्य, अवधूत, रामदासी, नागेश इ. अनेक संप्रदाय आहेत. पण या सर्व संप्रदायापेक्षाही वारकरी संप्रदाय हा विशेष प्रसिद्ध आहे. हा संप्रदाय 'भागवतधर्म' या नावानेही प्रसिद्ध आहे. या संप्रदायाचे उपास्य दैवत श्री विठ्ठल आहे आणि प्रधान केंद्र पंढरपूर आहे. या शिवाय पैठण, देहू, आळंदी व वारकरी संतांची स्थानेही वारकरी संप्रदायात मोडत असली तरी या संप्रदायाचे प्रधान स्थान व क्षेत्र पंढरपूर हे आहे.

पंढरपूर हे गाव अतिशय प्राचीन असून ते भीमा नदीच्या तीरावर वसले आहे. भीमा नदीच्या तीरावर पुंडलिकाची समाधी आहे व श्री विठ्ठलाची स्थापना केलेली आहे यामुळे श्री विठ्ठल, पंढरपूर आणि पुंडलिक या तिघांचे उल्लेख आणि माहात्म्य वारकरी संप्रदायात दिसून येतात. श्री विठ्ठल हा देव, पुंडलिक हा भक्त, भीमानदी हे तीर्थ आणि पंढरपूर हे क्षेत्र अशा पद्धतीने देव, भक्त, तीर्थ आणि क्षेत्र हे चारही घटक वारकरी संप्रदायाच्या इतिहासात आढळतात. त्यामुळे भारत वर्षाचे धार्मिक व सांस्कृतिक जीवन शतकानुशतके ज्यांनी नामरुपाला आणले अशा तीर्थस्थानांमध्ये पंढरपूरचा समावेश झालेला आढळतो.

पण पंढरपूर येथील वारकरी संप्रदाय केवळ पुराणातून सांगितलेला व धर्मग्रंथातून प्रतिपादन केलेला इतिहासकालीन संप्रदाय नाही तर तो वर्तमानकालीन संप्रदाय आहे. शिवाय तो अतिशय नावीन्यपूर्ण आहे. भारत वर्षात काही तिर्थस्थाने शैव आहेत तर काही वैष्णव आहेत पंढरपूरचे वैशिष्ट्य असे की, तो केवळ शैव किंवा वैष्णवपर नाही तर तो शैव व वैष्णव दोहोंचाही आहे. तसेच श्रीकृष्णाच्या नावावर असणारे अनेक संप्रदाय भारत वर्षात आहेत वंगाल मधील चैतन्य प्रभूंचा भक्तिसंप्रदाय हा श्रीकृष्ण भक्तीचे स्वरुप सांगणारा आहे. वल्लभाचार्यांचा भक्तिसंप्रदाय श्रीकृष्णभक्तीपरच आहे. गुजरात व वृंदावनामध्ये राधा-कृष्णाची पूजा मोठ्या प्रमाणावर होते. पण श्रीकृष्णाला विठ्ठल म्हणून मानणारा व त्याची भक्ती करणारा विठ्ठल भक्तीचा वारकरी संप्रदाय हा केवळ महाराष्ट्रातच आहे. म्हणजेच विठ्ठल हा कृष्णरुप आहे व कृष्ण हा विठ्ठलरुप आहे. हे पंढरपुरच्या वारकरी संप्रदायाचे परम वैशिष्ट्य आहे.

वारकरी संप्रदायात श्रीकृष्णाची विठ्ठलरुपात उपासना होते पण एवढ्यावरच वारकरी संप्रदायाचे वैशिष्ट्य संपत नाही तर या पंथात विठ्ठल पंचक आहे. श्री विठ्ठल, राधा, रुख्मिणी, गरुड व हनुमंत असे पाच मिळून विठ्ठल पंचक होते. हिंदुस्थानात जे जे श्रीकृष्ण भक्तीचे पंथ आहेत त्यामध्ये श्रीकृष्ण आणि राधा यांचे भजन-पूजन होते याचा प्रत्यय आपल्याला वृंदावनात येतो. परंतु श्रीकृष्णभक्तिपर अनेक संप्रदाय असूनही श्रीकृष्ण आणि रुख्मिणीची पूजा कुठेही होत नाही महाराष्ट्रात जो वारकरी संप्रदाय आहे त्यात मात्र विठ्ठलासह रुख्मिणी असते. याशिवाय विठ्ठल भक्तीचे एक वेगळे रुप येथे प्रगट झाले आहे ते म्हणजे येथे विठ्ठलावरोवर राधाही आहे. या राधेचा उल्लेख राही किंवा राई या नावाने येतो.

अशा प्रकारे राधा, विठ्ठल, रुख्मिणी हे तिघेही एकत्र केवळ वारकरी संप्रदायात आहेत व त्यांच्या बरोवर त्यांचे सेवक गरुड व हनुमंत आहेत. असे हे विठ्ठल पंचायतन आहे. या पाच जणांची उपासना फक्त वारकरी संप्रदायात आहे. अशा या पाच जणांचे भजन-पूजन ज्याच्यामुळे सुरु झाले तो पुंडलिक आहे.

पुंडलिकाचे सर्व वारकरी संतांनी उल्लेख केले आहेत व माहात्म्यही सांगितले आहे. पुंडलिक विषयक अनेक कथाही आहेत या कथांमधून पुंडलिकाची विठ्ठलावरील भक्ती स्पष्ट झाली आहे. म्हणून पुंडलिकाचा उल्लेख सर्व वारकरी संत 'भक्तराज' या नावाने करतात व विठ्ठलाचा उल्लेख 'पुंडलिक वर दे श्री हरि विठ्ठल' असा करतात. एवढी देव व भक्त यामध्ये एकरुपता आहे. देव व भक्ताची एकरुपता हा वारकरी संप्रदायाचा विशेष आहे व तो पुंडलिक कथेमधूनही आला आहे. पण त्याही पेक्षा पुंडलिक व विठ्ठल याचे परस्पर संवंध तपासत असताना काही प्रश्न निर्माण होतात.

पहिला प्रश्न असा की, पुंडलिकाने पंढरपूर येथे केवळ विठ्ठलाची स्थापना केली की, विठ्ठल पंचायतनाची स्थापना केली ?

दुसरा प्रश्न असा आहे की, विठ्ठल हा कर्नाटकातील आहे म्हणजेच कर्नाटकात विठ्ठलाची पूजा व उपासना होती तिच पुंडलिकाने पंढरपूरात केली आहे काय?

तिसरा प्रश्न असा आहे की, पुंडलिक हा ऐतिहासिक आहे की, काल्पनिक आहे? व तो ऐतिहासिक असेल तर त्याने विठ्ठलाची स्थापना केव्हा केली. याशिवाय

Scanned with CamScanner

Editor

Dr. Bapu g. Gholap

(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor

Dr. Ravindranath Kewat

(M.A. Ph.D.)

❖ 'प्रींटींग एरीया' हे मासिक मालक व प्रकाशक अर्चना राजेंद्र घोडके यांच्या हर्षवर्धन पब्लिकेशन प्रायव्हेट लिमीटेड, लिंबागणेश, जि. बीड महाराष्ट्र येथे मुद्रीत करुन संपादक डॉ. बापू गणपत घोलप यांनी मु.पो.लिंबागणेश, ता.जि.बीड–४३११२६ येथे प्रकाशित केले.

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126

Mobi. 09850203295, 07588057695

https://sites.google.com/site/vidyawartajournal | http://www.vidyawarta.blogspot.com

14) THE EXTINCT TRIBES OF KODAGU DISTRICT
Dr. Lalitha K. P., Bengaluru || 61

15) LIVING ARRANGEMENTS of ELDERLY in BOLPUR TOWN, WEST BENGAL
B. L. Yadav, Santiniketan, West Bengal || 65

16) From Hermit Kingdom to the opening of Korea: A journey towards ....
Sona Singh, University of Delhi. || 72

17) International Politics and Realist Theory of International Relation
Vineet Chaturvedi, Meerut, Uttar Pradesh. || 78

18) Use of Modern technologies in Agriculture Water Management
डा० निवेदिता महतो, हजारीबाग || 86

19) Irrigation in India Growth and Problems
डॉ० टिकैत मांझी, निरसा, धनबाद (झारखण्ड) || 89

20) ROLES ARE INTERDEPENDENT AND THEIR POSITIONS IN SOCIAL SOCIETY
Dr. Seema Kumari , Hazaribag, Jharkhand || 92

21) LORD CORNWALLIS : CONTINUER OF BRITISH ADMINISTRATION IN INDIA
Harish Kumar, Abohar (Punjab) || 94

22) A New Approach to Education Policies
Principal Narendra Pathak, Mumbai || 98

23) A Critical Evaluations of English Language Teaching in India
Dr. Vitthal V. Parab, Kalyan(West) || 100

24) Dr. Babasaheb Ambedkar and Social Justice
Nilima S. Nagrale, (JNU) New Delhi || 104

25) Management and Shri Krishna
Prof. N. B. Jasani, Gondal (Gujarat) || 108

26)महाविद्यालयीन ग्रंथालयात ई गव्हर्नन्सची उभारणी करताना .....
सौ. शीला शिवाजीराव मोरे, डॉ. सौ प्रतिभा गौतम ताकसांडे || 112

27) "थेट रोख रक्कम हस्तांतर योजना: एक विश्लेषण"
प्रा.डॉ. सुरेश आर. वराडे , बोदवड, जि. जळगांव (महाराष्ट्र) || 116

28) भारताचे परराष्ट्र धोर ा व राजनयाचे बदलते आयाम
प्रा. मिना ा डां ा, औरंगाबाद || 120

Scanned with CamScanner

26

महाविद्यालयीन ग्रंथालयात ई गव्हर्नन्सची उभारणी करताना प्रशासकाची भुमिका

सौ. शीला शिवाजीराव मोरे
(संशोधन विद्यार्थी)
राष्ट्रसंत तूकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ,नागपूर

डॉ. सौ प्रतिभा गौतम ताकसांडे
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय,वर्धा

****

सार : या लेखात बदलत्या जागतिक प्रवाहानुसार आपले अस्तित्व कायम टिकविण्यासाठी ग्रंथालय प्रशासनात देखील नवनवीन विचारप्रवाह (संगणकीकरण, आधुनिकीकरण, डिजिटल, इलेक्ट्रानिक व व्हर्च्युअल ग्रंथालय, ई-ग्रंथालय इत्यादी) उदयास येत आहेत. परिणामी दिवसेंदिवस ग्रंथालय प्रशासनातील क्षितीजे उंचावत आहेत. वाचक व ग्रंथालय यांच्यामध्ये अधिकाधिक जवळीकता निर्माण होऊन ग्रंथालये ही समाजाभिमुख व्हावी, संशोधकांना संशोधनात्मक अधिकाधिक माहिती त्यांच्या गरजेनुसार कमी वेळात पाहिजे त्या ठिकाणी उपलब्ध करुन देता यावी, ग्रंथालय व्यवस्थापन प्रभावशाली, परिणामकारक व उत्तरदायी प्रत्यक्षात सिद्ध करण्यासाठी ग्रंथालयात ई-गव्हर्नन्सची अंमलबजावणी होणे हे प्रत्येक ग्रंथापालासमोरील आव्हानात्मक काम आहे. तेव्हा ई गव्हर्नन्सची अंमलबजावणी ग्रंथालयात अधिक सुलभ रितीने करता यावी या उद्देशाने हा लेख लिहिला आहे.

संज्ञा: माहिती, माहिती तंत्रज्ञान, ई गव्हर्नन्स, सुराज्य, ई ग्रंथालय प्रणाली, संगणकीकरण, डिजिटल ग्रंथालय, इंटरनेट, संकेतस्थळ, इत्यादी

१.१ प्रस्तावना

माहिती परिस्फोटामुळे माहितीचा संचय करणे, सुरक्षित ठेवणे व ते योग्य वाचकास उपलब्ध करुन देणे हे अतिशय कठीण काम झाले. तेव्हा या समस्येला तोंड देण्यासाठी आज मुख्य साधन म्हणून माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर केला जातो. गेली अनेक दशकापासून जगातील शासन, कार्यालये, संस्था कारखाने, बॅंका इत्यादी. आपल्या कार्यपद्धतीचा प्रभाव व क्षमता वाढवण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करत आहेत. २१ वे शतक हे विज्ञान, माहिती तंत्रज्ञान व संगणक युग म्हणून ओळखले जाते. २००१ हे माहिती तंत्रज्ञान वर्ष म्हणून जाहीर झाले. स्वराज्यानंतर सुराज्याची संकल्पना आली तशी सुशासनाची मुळ संकल्पना प्रत्यक्ष कार्यान्वीत करण्यासाठी ई-गव्हर्नन्स यासंकल्पनेचा इतका मोठा विस्तार झाला की, आजचे शासन हे प्रत्येक क्षेत्रात आपले उत्तरदायित्व व पारदर्शीपणा सिद्ध करण्यासाठी ई-गव्हर्नन्सवर विशेष भर देत आहे. याला ग्रंथालये ही अपवाद नाहीत बदलत्या जागतिक प्रवाहानुसार आपले अस्तित्व कायम टिकविण्यासाठी ग्रंथालय प्रशासनात देखील नवनवीन विचारप्रवाह (संगणकीकरण, आधुनिकीकरण, डिजिटल, इलेक्ट्रानिक व व्हर्च्युअल ग्रंथालय, ई-ग्रंथालय इत्यादी) उदयास येत आहेत. परिणामी दिवसेंदिवस ग्रंथालय प्रशासनातील क्षितीजे उंचावत आहेत. वाचक व ग्रंथालय यांच्यामध्ये अधिकाधिक जवळीकता निर्माण होऊन ग्रंथालये ही समाजाभिमुख व्हावी, संशोधकांना संशोधनात्मक अधिकाधिक माहिती त्यांच्या गरजेनुसार कमी वेळात पाहिजे त्या ठिकाणी उपलब्ध करुन देता यावी, ग्रंथालय व्यवस्थापन प्रभावशाली, परिणामकारक व उत्तरदायी प्रत्यक्षात सिद्ध करण्यासाठी ग्रंथालयात ई-गव्हर्नन्सची अंमलबजावणी होणे आवश्यक आहे.

१.२ ग्रंथालय ई-गव्हर्नन्सची व्याख्या : १. ग्रंथालयाची कार्ये, अंतर्गत प्रक्रिया, विकास धोरणे, वाचकांना दिल्या जाणाऱ्या सेवा ग्रंथालयातील इतर विभागातील कामे ही इलेक्ट्रानिक साधनाद्वारे उपलब्ध करुन देणे म्हणजे ग्रंथालय ई-गव्हर्नन्स होय. २. माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा वापर करुन ग्रंथालयातील कार्यपद्धती सुधारण्याच्या प्रक्रियेला ई-गव्हर्नन्स म्हणतात.

३. एक स्वच्छ पारदर्शी ई-गव्हर्नन्स म्हणजे ग्रंथालयात एक संधी माहितीची अखंड उपलब्धता, सुरक्षितता आणि खऱ्या माहितीचा असा प्रवाह जो की, ग्रंथालयातील आंतर विभागीय अडथळे पार करुन सर्व वाचकांना स्वस्त, नि:पक्षपाती माहिती सेवा उपलब्ध करुन देण्याचा प्रामाणिक प्रवाह होय. यावरुन असे लक्षात येते की, ग्रंथालय कामकाजात इलेक्ट्रानिक माध्यमाचा उपयोग करुन ग्रंथालय व्यवस्थापन सरळ, पारदर्शी, संवेदनशील, उत्तरदायी, जबाबदार आणि नैतिकतापूर्ण बनवून स्वस्त नि:पक्षपाती माहिती सेवा वाचकांना कमी वेळात पाहिजे त्या ठिकाणी उपलब्ध करुन देणे म्हणजे ग्रंथालय ई-गव्हर्नन्स होय.

Scanned with CamScanner

THE RUBRICS
Bi-monthly e Journal of Interdisciplinary Studies
Publication details and instructions for authors:
http://www.therubrics.com

ISSN 2454-1974

महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचे वाचन साहित्य (प्रकाशन साहित्य) निर्मितीतील योगदान

श्री. राहूल कल्याणराव देशमूख

सह-ग्रंथपाल
राजीव गांधी कृषी महाविद्यालय, परभणी

डॉ.प्रतिभा गौतम ताकसांडे

ग्रंथपाल
प्रियदर्शिनी महिला महाविद्यालय, वर्धा

Published online: 01 August 2015

APA Citation: देशमूख, राहूल, प्रतिभा गौतम ताकसांडे (2015). महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचे वाचन साहित्य (प्रकाशन साहित्य) निर्मितीतील योगदान, *1*(3), 121-127.

सारांश

ग्रंथपालाची भूमिका मोठ्या प्रमाणात बदलत गेली. आजचा ग्रंथपाल हा देवाण - घेवाणी पूरता मयादीत न रहता संशोधन वृत्ती अंगीकारणारा बनला आहे. आपले ज्ञान व नवीन संशोधन हे जास्तीत जास्त वाचकांनपूढे मांडण्यासाठी त्याने लिखान वृत्ती अंगीकारण करणे आवश्यक आहे.

कळ शब्द - *महाविद्यालयीन ग्रंथपाल, वाचन साहित्य, सहसंबंध*

Scanned with CamScanner

महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचे वाचन साहित्य (प्रकाशन साहित्य) निर्मितीतील योगदान

श्री. राहूल कल्याणराव देशमूख

डॉ.प्रतिभा गौतम ताकसांडे

प्रस्तावना

ग्रंथ हे प्रथम त्यातील प्रतिपादित विषयाकरता वाचले जातात. त्याच बरोबर लेखन करीता वाचले जातात. हा ग्रंथालयाशास्त्रातील प्राथमिक धडा आहे. या साठीच ग्रंथालयात विषयाधारित वर्गीकरण आणि तालिकीकरण या दोन तंत्राचा उगम झाला. पुढे ग्रंथ या संज्ञंची व्याप्ती वाढून ग्रंथातील प्रकरण नियतकालीकांतील लेख, छोटया पुस्तिका,अहवाल, एखादे छापील भाषण, संशोधकांचे लेख इत्यादींना ग्रंथाइतकाच दर्जा अभ्यासक देऊ लागले. यातून ग्रंथपालाची भूमिका मोठया प्रमाणात वाढत गेली. आजचा ग्रंथपाल ही देवाण - घेवाणी पूरता मर्यादीत न राहता संशोधन वृत्ती अंगीकारणारा बनला आहे. आपले ज्ञान व नवीन संशोधन हे जास्तीत जास्त वाचकांनपूढे मांडण्यासाठी त्याने लिखान वृत्ती अंगीकारण करणे आवश्यक आहे. त्याच बरोबर ग्रंथपालाच्या बौर्ध्दीक अनूभवाचा उपयोग समाजाला जास्तीत जास्त होण्यासाठी त्यांनी आपल्या ज्ञानांचे लिखानांच्या माध्यामातून प्रकट केले पाहिजे.

प्रस्तूत शोधनिबंधामध्ये डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद अंतर्गत असलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा वाचनसाहित्य निर्मिती (Productivity) योगदांनाचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

संशोधनाची व्याप्ती

संशोधनासाठी डॉ.बा.आ.म.वि.औरंगबाद अंतर्गत असलेल्या औरंगाबाद, जालना,बीड,उस्मानाबाद या जिल्हामध्यील अनूदानित महाविद्यालया पुर्ता आहे. त्यांच बरोबर इ.स.२००० ते २०१४ या पंधरा वर्षतील ग्रंथपालांच्या वाचन साहित्य निर्मितीचा या संशोधन निबंधात अभ्यास करण्यात आला आहे.

महाविद्यालयीन ग्रंथपालाचा संशोधन कार्यस प्रतिसाद

डॉ.बा.आ.म.वि.औरंगबाद अंतर्गत संशोधना साठी निवडलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा प्रश्नवलीच्या मध्यातून संशोधनास मिळालेला प्रतीसाद हा पूढील सारणी मध्ये महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा संशोधन कार्यास प्रतिसाद या मध्ये दर्शविण्यात आला आहे.

Scanned with CamScanner

J-14
2015

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 3.024(IIJIF) | Printing Area International Research journal | December 2015 Issue-12, Vol-01 | 01

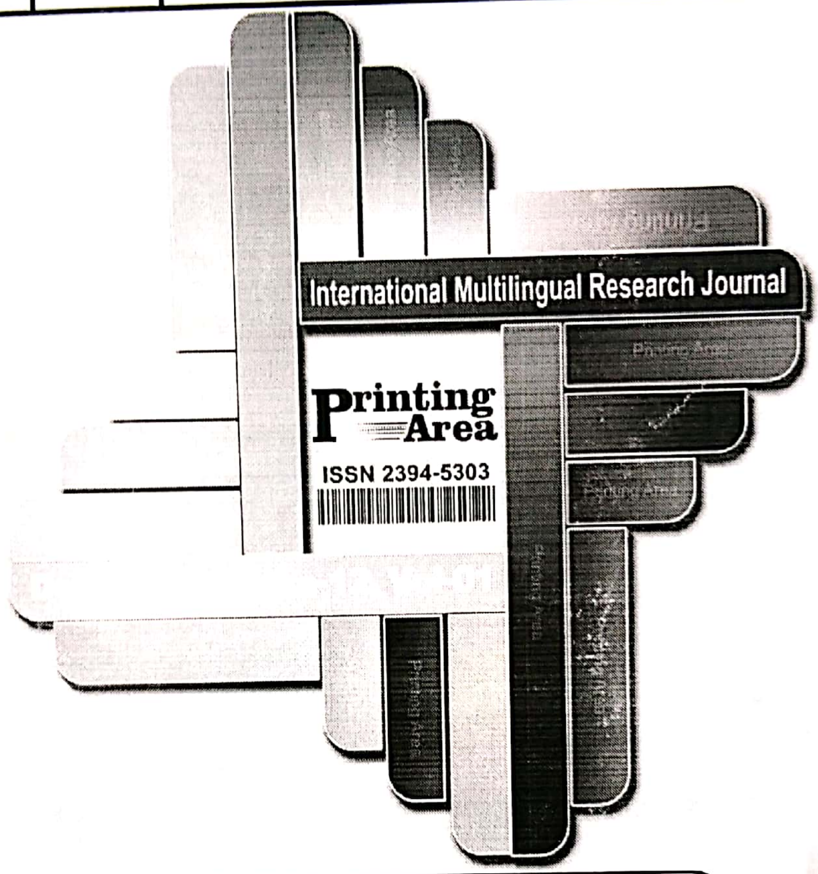

Editor
Dr. Bapu g. Gholap
(M.A.Mar.& Pol.Sci.,B.Ed.Ph.D.NET.)

Co-Editor
Dr. Ravindranath Kewat
(M.A. Ph.D.)

❖ 'प्रींटींग एरीया' हे मासिक मालक व प्रकाशक अर्चना राजेंद्र घोडके यांच्या हर्षवर्धन पब्लिकेशन प्रायव्हेट लिमीटेड, लिंबागणेश, जि. बीड महाराष्ट्र येथे मुद्रीत करुन संपादक डॉ. बापू गणपत घोलप यांनी मु.पो.लिंबागणेश, ता.जि.बीड–४३११२६ येथे प्रकाशित केले.

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
Mobi. 09850203295, 07588057695

https://sites.google.com/site/vidyawartajournal | http://www.vidyawarta.blogspot.com

14) Socio-cultural dimension of Gender Inequalities on Reproductive Health of Women
Dr.Amit Bhowmick, West Bengal || 76

15) महाराष्ट्राची लोकसंस्कृतीची जडणघडण
डॉ. पूर्णिमा शिवराज दिवसे, अमरावती. || 86

16) साहित्य समीक्षा आणि संशोधन स्वरूप
डॉ.यशोद श्रीमंतराव पाटील, समर्थनगर, औरंगाबाद. || 89

17) संत तुकारामांच्या साहित्यातील मूल्यविचार
श्री शरद श्रीपाद ताम्हनकर, चिंचवड, पुणे || 91

18) डॉ.बा.आं.म.वि. औरंगबाद संलग्नीत महाविद्यलयीन ग्रंथपालांचे साहित्य निर्मिती
श्री.राहुल कल्याणराव देशमुख, डॉ. प्रतिभा गौतम ताकसांडे || 97

19) पर्यावरण संवर्धन आणि सामजिक जागृतीमध्ये पर्यावरणवादाचे महत्व : एक दृष्टीकोण
प्रा. के. एल. कुमरे, शहादा जि. नंदुरबार || 102

20) बौद्ध धम्मातील वैज्ञानिक दृष्टिकोन
प्रा. दिलीप पाईकराव, औंढा (नागनाथ) || 105

21) उत्तर–छायावाद साहित्य में हरिवंशराय बच्चन की भूमिका
डॉ. सुरेन्द्र सिंह बागरी, सिहोरा(जबलपुर)म.प्र. || 109

22) साठोत्तरी हिन्दी कविता में व्यंग्य
डॉ. रामकृष्ण बदने, जि. नांदेड. || 118

23) मलयालम सहित्य का संक्षिप्त परिचय
डॉ० सुशील कुमार, टिहरी गढ़वाल || 120

24) काव्य का प्रयोजन: आह्लादकत्व (काव्यशास्त्रियों की दृष्टि में)
प्राचार्य डॉ. राजकुमार महाजन, गिद्दड़बाहा || 123

25) भवानी प्रसाद मिश्र के काव्य में गांधीवाद
डॉ..बालाजी गायकवाड, मुंबई. || 125

26) मृदुला गर्ग की कहानियों में नारी चित्रण
डॉ. गुलाब राठोड, धारवाड || 128

Scanned with CamScanner

18

डॉ.बा.आं.म.वि. औरंगबाद संलग्नीत महाविद्यलयीन ग्रंथपालांचे साहित्य निर्मिती

श्री.राहुल कल्याणराव देशमुख
संशोधक
डॉ. प्रतिभा गौतम ताकंसाडे
ग्रंथपाल
प्रियदर्शिणी महिला महाविद्यालय, वर्धा

****

सार:

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठा अंतर्गत असलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा संशोधन कार्येतील विविध उत्पादन निर्मिती मध्ये सहभाग किती प्रमाण आहे. बिब्लिओमॅट्रीक्स या तंत्राच्या मध्यमातून माहितीतंत्राण्यात असलेले उपत्पादन निर्मितील योगदान जाणून घेऊन विश्लेषण करता यते.

कळ शब्द: ***बिब्लिओमॅट्रीक्स, भाषा, लिंग, विभागवार, वाचनसाहित्य घटक***

प्रस्तावना:

संस्थात्मक संशोधन आणि संशोधनांच्या विकासातील गतीविधीला चालना देण्या साठी संशोधनस उत्पादन घटकांची निर्मिती वाढविणे यात महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा महत्वपूर्ण योगदान आहे. ग्रंथपालांचा संशोधनांची निमिती मधील सहभाग त्यांच्या संशोधन कार्येतील उत्पादना वर त्यांचा परीणाम आवंलबून आहे. ग्रंथ संग्रहाच्या विकासाच्या संदर्भात तसेच ग्रंथ आणि ग्रंथेत्तर साहित्यातील एखाद्या विषयाचा विस्तार व वाचकांच्या माहिती विषयक गरजा या गोष्टीचा अभ्यास सुरु झाला. त्याचप्रमाणे एखाद्या विषयाचा विस्तार किती प्रमाणात झाला आहे हे प्रकाशित ज्ञानाच्या गुणधर्माच्या संख्यात्मक विश्लेषणासाठी बिब्लिओमेट्रीक्स हे तंत्र ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्रात उदयास आले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठा अंतर्गत असलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा संशोधन कार्येतील विविध उत्पादन निर्मिती मध्ये सहभाग किती प्रमाण आहे. हे प्रस्तूत शोधनिबंधामध्ये विद्यापीठा अंतर्गत असलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपलांचा वाचनसाहित्य निर्मिती मधील योगदांनाचा अभ्यास करण्यात आला आहे.

संशोधनाची व्याप्ती:

संशोधनासाठी डॉ. बा. आं. म. वि. अंतर्गत असलेल्या औरंगाबाद, जालना, बीड, उस्मानाबाद या जिल्हामधील अनूदानित महाविद्यालयापुर्ती आहे. संशोधनासाठी निवडलेल्या अनूदानित ११७ महाविद्यालया पैकी ८६ महाविद्यालयीन ग्रंथपलांनी या संशोधन निबंधास प्रतिसाद दिलला आहे. त्यांच बरोबर इ.स.२००० ते २०१४ या पंधरा वर्षतील ग्रंथपालांच्या एकूण वाचन साहित्य निर्मितीचा या संशोधन निबंधात अभ्यास करण्यात आला आहे.

महाविद्यालयीन ग्रंथपालाच्या प्रकाशन संख्यीय एकत्रीत माहिती वरून माहिती उत्पादनाचे पुढील प्रमाणे विश्लेषण करण्यात आली आहे.

लेखक उत्पादन घटक — पुढील प्रमाणे पाडण्या आले आहेत.

१. भाषा उत्पादन घटक :

भाषा संवादाचे एक महत्वाचे माध्यम आहे. प्रत्येक भाषा मदतीने आपले विचार मांडता येते. लेखक आपले विचार भाषेच्या मध्यमातून व्यक्त करत असतो.

भाषा उत्पादन घटका अंतर्गत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद अंतर्गत असलेल्या महाविद्यालयीन ग्रंथपालांचा वाचन साहित्य मधील एकूण उत्पादन निर्मिती भाषानिहाय विभागणी पुढील सारणी घटका मध्ये दर्शविण्यात आली आहे.

सारणी क्र. १ भाषा उत्पादन घटक

Scanned with CamScanner

Emerald **Books**

Research in Political Sociology
Volume 23

Enabling Gender Equality: Future Generations of the Global World

Eunice Rodriguez
Barbara Wejnert
Editors

Emerald

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

TRAUMA AND FEAR OF LONG-DISTANCE MOTHERING AMONG INDONESIAN FEMALE MIGRANT DOMESTIC WORKERS
Elisabeth Dewi 67

JOB LOSS, UNEMPLOYMENT BENEFITS, AND MENTAL HEALTH OF MIDDLE-AGED US WOMEN
Yujia Liu, David Rehkopf, Jingwen Zhong and Eunice Rodriguez 81

FILLING THE VOID WITH FOOD: URBAN GARDENS AS SAFE SPACES AND ALTERNATIVES TO VACANT LAND
Ashley Tryba 93

PART III
GENDER CHALLENGES IN FAMILIES

SOCIAL NEGLECT AND OPPRESSION OF WIDOWS IN RURAL INDIA: NEED FOR SOCIAL, ECONOMIC AND POLICY IMPLICATIONS
Jyoti Niswade 113

GENDER AND SOCIAL EXCLUSION: A STUDY OF FARMERS WIDOWS OF VIDARBHA
Dhananjay Sontakke 133

EXAMINING WOMEN'S HEALTH ISSUES AMONG QUECHUA SPEAKERS IN PERU
Jennifer Tram Nguyen 147

PART IV
GENDER CHALLENGES IN POLITICS AND ECONOMY

PRESIDENTIAL ELECTION OF 2015 IN POLAND. WHAT ABOUT WOMEN?
Elżbieta Sawa-Czajka 157

Scanned with CamScanner

GENDER AND SOCIAL EXCLUSION: A STUDY OF FARMERS WIDOWS OF VIDARBHA

Dhananjay Sontakke

ABSTRACT

The recent spate of farmer's suicide in Vidarbha region of Maharashtra, India has left many of those households in the charge of widows. These are the women left behind to live for their children after their husband committed suicide, unable to bear the burden of their debts anymore. The surviving family members of those who killed themselves in distress are prone to depression and tend to have suicidal tendencies too. They are experiencing exclusion in day to day life. This research paper is based on empirical study. Hundred Respondents from Wardha district of Vidarbha region are interviewed. For these widows, life is a tale of suffering and Harassment. Their relations with their in-law soured to a great extent after their husband committed suicide. They have to struggle for basic human rights. They are facing physical, sexual, mental, emotional and economic exclusion in day-to-day life. Sexual exploitation is not a common occurrence, but it does exist. The mental and emotional violence is much more. According to them, 'The humiliation is greater than the pain of husband's suicide'. The village social system has many

Enabling Gender Equality: Future Generations of the Global World
Research in Political Sociology, Volume 23, 133–146
Copyright © 2015 by Emerald Group Publishing Limited
All rights of reproduction in any form reserved
ISSN: 0895-9935/doi:10.1108/S0895-993520150000023009

Scanned with CamScanner

2015

IPRAI

ISSN 0975-0568

Vol. 8, Issue 2, July-Dec. 2015

EDUCATION IN IN

ISSUES AND PROBLEMS

SPECIAL ISSUE

Editor : Dr. A.T. Borkar

Scanned with CamScanner

The Journal of
Interdisciplinary Policy Research and Action
(IPRA)
Vol. 8, Issue 2, July-Dec. 2015

Contents

- From the Editor's Desk — **Dr. Ashok T. Borkar** 2
- ☆ Privatization of Higher Education and Unemployment in India — **Pranali N. Ingole** 6
- ☆ Women in Higher Education : An Indian Experience — **Rahul T. Raut** 12
- ☆ Higher Education Policy for Persons with Disability in India: An Overview — **Babasaheb Mundhe** 20
- ☆ Governance of Higher Education in India — **Dr. Jitendra Wasnik**.........29
- ☆ Effect of Cognitive Style on Academic Performance — **Dr. H. B. Yawalikar** 38
- ☆ Effect of Study Habit on Academic Performance of Students — **Dr. Milind Bhusari**............42
- ☆ भांडवलशाहीवादी जागतिकीकरण आणि उच्चशिक्षण क्षेत्रातील व्यवस्थात्मक बदल — डॉ. प्रदीप का. मेश्राम 46
- ☆ भारतात उच्चशिक्षणाच्या समस्या — डॉ. अशोक ता. बोरकर 58
- ☆ लिंगभाव आणि उच्च शिक्षणातील आव्हाने : एक समाजशास्त्रीय आकलन — धनंजय सोनटक्के.................. 65
- ☆ जागतिकीकरण आणि ग्रामीण शिक्षण — विकास के. जांभुळकर 71
- ☆ उच्च शिक्षण आणि मानवी मूल्यांवरील आरिष्टे — मोहन नगराळे 77
- ☆ पूनर्वसित गांव के बालको की शिक्षा संबंधी समस्याः विकास के संदर्भ में — क्रिष्णा पारसवान 79

Scanned with CamScanner

लिंगभाव आणि उच्च शिक्षणातील आव्हाने : एक समाजशास्त्रीय आकलन

❑ धनंजय सोनटक्के
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख,
प्रियदर्शनी महिला महाविद्यालय, वर्धा
dhananjay_dks@rediffmail.com

शिक्षण आणि समाज यांच्यामध्ये पूरक संबंध आहे. समाजाला विकसित होण्यासाठी व पुरोगामी बदल घडवून आणण्यासाठी शिक्षणाची गरज आहे. त्याचप्रमाणे शिक्षणालाही समाजाची गरज असते कारण समाज शिक्षणातील घटक निर्धारित करीत असतो. शिक्षण ही ज्ञान, माहिती, कौशल्ये, कल्पना प्राप्त करण्याची अशी प्रक्रिया आहे की ज्याद्वारे व्यक्ती बदलत्या सामाजिक, आर्थिक व सांस्कृतिक जीवनाशी जुळवून घेऊ शकतो. शिक्षण व्यक्ती व समाजाच्या उन्नतीसाठी वापरले जाते. शिक्षण आवश्यक ज्ञान आणि कौशल्ये प्रदान करते जे व्यक्तीला समाजात आदर्शरूपात कार्य करण्यास योग्य बनविते. शिक्षण वैचारिक मान्यतांनी प्रेरित झालेले असते ज्या समाजातूनच घेतल्या जातात परंतु शिक्षणाचे कार्य केवळ सांस्कृतिक वारशाचे हस्तांतरण करणे आणि समाजाद्वाराधारित मूल्य आणि आदर्शांना प्रोत्साहित करणे इतकेच नसते तर शिक्षण आधुनिक समाजाची पुनर्रचना करण्याचे कार्य करते.

शिक्षणामुळे सामाजिक गतिशिलता वाढीस लागते. भारतासारख्या विकसनशील समाजामध्ये सामाजिक, आर्थिक विकासासाठी शिक्षण महत्त्वाचा घटक आहे. शिक्षण पारंपारिक विचारसरणींपासून लोकांना दूर नेऊन त्यांच्यामध्ये विवेकवादी व वस्तुनिष्ठ विचारांचे बिजारोपण करते व त्याजोगे समाजाचा सामाजिक, आर्थिक, राजकीय व सांस्कृतिक विकास संभव होतो.

पारंपारिक भारतीय समाज रचनेत शिक्षणाचा अधिकार काहीच वर्गापूरता मर्यादित होता. भारतातील धर्म आणि जाती व्यवस्थेने बहुजनांच्या, स्त्रियांच्या शिक्षणाचा अधिकार नाकारल्यामुळे त्यांच्यात शिक्षणाचे प्रमाण कमी होते. आजही उच्च शिक्षणातील स्त्रियांचे प्रमाण पाहिले असता ते अल्पच आहे व त्याची मुळे ऐतिहासिक आहेत असे म्हटले तर वावगे होऊ नये. भारतीय संविधानातील समानतेच्या तत्वामुळे शिक्षणाचा हक्क सर्वसामान्यांना प्राप्त झाला व शिक्षण हे मुक्त झाले. संविधानातील स्वातंत्र्य, समता, न्याय या तत्त्वांची अंमलबजावणी शिक्षणामुळे शक्य झाली. असे असले तरीही सामाजिक विषमतेमुळे आजही अनेक लोक शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात येऊ शकले नाही.

उच्च शिक्षण कशाला म्हणायचे, अमुक एक अभ्यासक्रम उच्च शिक्षणाच्या क्षेत्रात बसतो की नाही ते कसे ठरवायचे, हा वादाचा विषय होऊ शकतो. इंटरनॅशनल स्टँडर्ड क्लासिफिकेशन ऑफ एज्युकेशन या पुस्तकात म्हटले आहे की, 'जवळ जवळ ११ वर्षे उत्तम पायाभूत शिक्षण घेतल्यानंतर विद्यार्थी जे विशेष शिक्षण घेतो, त्याला उच्च शिक्षण असे म्हणतात.' या पुस्तकात उच्च शिक्षणाच्या तीन पातळ्या दर्शविल्या आहेत. काही विशिष्ट व्यवसायांना अनुलक्षून अभ्यासक्रम उदा. परिचारक व्यवसाय किंवा शिक्षक होण्यासाठीची अर्हता देणारा अभ्यासक्रम, हे पहिल्या पातळीवर येतात. त्याच्या वरच्या पातळीवरील अभ्यासक्रमातून ज्यामुळे पदवी मिळते असे अभ्यासक्रम येतात. तिसरी पातळी ही पदव्युत्तर व संशोधनपर अभ्यासक्रमाची होय (भावे, २००९). उच्च शिक्षण मुख्यत: महाविद्यालय, विद्यापिठे व व्यावसायिक संस्थांमधून दिले जाते. उच्च शिक्षण हे कोणत्याही देशातील आर्थिक आणि सामाजिक-सांस्कृतिक प्रगती व मानव विकासाला साध्य करण्यासाठी कळीचा मुद्दा आहे. परंतु त्याकरिता महत्वाची गोष्ट म्हणजे ते देशातील प्रत्येक नागरिकाला जात, धर्म, लिंग यापलिकडे जाऊन उपलब्ध होणे आवश्यक आहे. उच्च शिक्षण तर समाजातील काहीच घटकांपुरते मर्यादित असेल तर मानवी विकासातील सहा महत्वाचे निर्देशांक; समता, निरंतर विकास, सृजनक्षमता, सक्षमीकरण, सहकार व सुरक्षा हे साध्य करता येणे शक्य होणार नाही. म्हणूनच उच्च शिक्षणातील समान उपलब्धता व संधी ही सामाजिक विकासातील मूलभूत आवश्यकता आहे.

आर्थिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक अधिकारांसंबंधीच्या संयुक्त राष्ट्राच्या आंतरराष्ट्रीय

Scanned with CamScanner

ISSN 2249 - 2089

Peer Reviewed
Biannual Research Journal
For Multi-disciplinary Studies
in Arts, Commerce,
Management,
Social Sciences &
Education

Exploration E-IJM

Indian Journal of Multidiscipline

• December 2015
• Volume - V • Issue - II

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

Exploration

Indian Journal of Multidiscipline

December 2015, Vol.IV, Issue II

Contents

1. Infrastructural Inadequacies: with Special Reference to SHGs in Select Blocks of Thane District — 1
Manisha D. Bhingardive

2. Recent Trends in HR Practices — 11
Anant Kamthikar

3. Perspectives on Higher Education — 15
L. B. Hirulkar

4. Cultural Consciousness in Ravindra Thakur's *Mahatma : The Great Soul* : Literary Text and Context — 22
Sangita R. Bhelkar

5. Challenges of Excluded Categories in Teaching Course on Gender to the First Generation Learner Girl Students. — 35
Dhananjay Sontakke

6. RFID as the Adopting ICT in Academic Library Dr. Vaishali — 42
Vaishali B. Wadnerkar

7. Indian Sensibility in the Poetry of Nissim Ezekiel — 51
Anupama Sagar Watkar

8. जयंत नारळीकरांचे विज्ञानसाहित्य : एक अभ्यास — 58
शिवकुमार सोनाळकर

9. मराठी नाट्यसृष्टीतील झाडीपट्टी रंगभूमी : संस्कृती आणि अस्मिता — 70
प्रेमा चोपडे

10. गोपाळ गणेश आगरकरांची 'केसरी' तील वृत्तपत्रलेखनातील सामाजिक जाणिव — 75
सुवर्णा सोमेश्वर जांभुळकर

11. विदर्भ की पारंपरिक लोककलाएँ : एक दृष्टि — 87
ओमप्रकाश शिव

Scanned with CamScanner

Exploration
Indian Journal of Multidiscipline
ISSN 2249-2089 Vol. V/No. II

Challenges of Excluded Categories in Teaching Course on Gender to the First Generation Learner Girl Students.

Dhananjay Sontakke

Abstract

Gender Studies is an interdisciplinary field of academic study on the issues of gender in its social and cultural context, which has offered new perspectives and methods of researching women's lives and in analyzing the structures and ideologies that mediate women's everyday existence. Conveying the critical understanding and gender perspective to students is always an important task for a teacher as excluded categories like caste, class, language and rural background plays an important role as

Scanned with CamScanner

Challenges in teaching. Gender studies examine the dynamics of gender relations that gives the momentum to an assessment of a women`s position in society. Since gender is a social construct, we have to understand the various social backgrounds of the students while teaching gender, because this social construct may vary from society to society like rural- urban, educated-uneducated etc. This construct is again shaded by class and caste. This paper examines these challenges of teaching course on gender and discusses use of various practices in mitigating these challenges.

Key words: Gender, caste, reflexivity, dalit.

Teaching gender issues as a part of academic discourse is very important as it empowers the students to understand the socio-political scenario of the society and it also develops their critical engagements with the problems of inequality based on caste and gender. Teaching course on gender in city like Wardha, which is a small township, which is facing identity crisis of being 'Gandhi city', is entirely different from the metropolitan centers. It is a semi urban locality; girl students come from the nearby villages to pursue their education. Most of them are first generation learners. There is immense diversity in the classroom. The composition classroom varied in class, caste and linguistic background (Most of them are Marathi speaking but there dialect differs from mainstream teaching language). So efforts of building critical thinking and creating enthusiasm in to the classrooms is challenging for a teacher on these background.

In this paper I have used the autobiographical notes and some stories and experiences from classroom and tried to bring out the importance of teacher-student relationship, and the efforts taken such as discussing, organizing activities, visits, organizing talks with successful girls and narrating their success stories as a medium for teaching. These activities help students to come up with interesting arguments by giving references from their own life. This really leads to rich classroom discussions. This will narrate the interplay between student's rural, traditional cultural background, their understanding of the concept of the gender and the theoretical academic knowledge of the discipline

Scanned with CamScanner